

kwh

ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА СРБИЈЕ

стр. 4

Драган Ђурчин:
**Императив је
сачувати енергетику**

стр. 16

**Ускоро поштена
вредност ЕПС-а**

стр. 20

**Врх европске
технологије**

28. ЈУН, ДАН ПД „ЕЛЕКТРОВОЈВОДИНА“

Драган Обрадовић

Већинска продаја ЕПС-а била би предаја

О својинском трансформисању енергетике, посебно електропривреде, минулог месеца било је неубичајено много изјава у политичким и стручним круговима, што би само могло да потврди мишљења да се после подужих недоумица, устезања и подозрења око, поједностављено речено, приватизације овог сектора, коначно улази у завршницу. Али завршницу, која свакако неће бити иста – као некакав универзални модел за јавни сектор, већ по својој прилици, веома различита – од случаја до случаја.

Нас, разуме се, највише занимају најновији иступи у јавности у вези са приватизацијом ЕПС-а, а прошлог месеца било их је доста и већ прилично јасно може да се распозна преовлађујући став и закључи којим путем се креће у те промене.

Ваљало би у најкраћем споменути бар нека од тих гледишта. Могло би се запазити да је у поменути прошломесечним иступима по овом питању, остало усамљено мишљење Александра Влаховића, представљеног као бившег министра за приватизацију, у ТВ емисији „Упитник” РТС-а. Он је, додуше, навео да у приватизацији ЕПС-а ваља бити далеко обзривији него када је у питању НИС, али да се мора ући у приватизацију термопроизводње и дистрибуција. Више стручњака у својим иступима у јавности директно се успротивио управо таквом решењу. На скупу у Привредној комори Србије средином месеца, Горан Николић, сарадник Центра за научноистраживачки рад ове установе навео је да би ослабљени ЕПС био веома лака мета за компаније заинтересоване за овај регион и да производња и дистрибуција електричне енергије морају да остану заједно како би се ЕПС опоравио и постао добра фирма. Навео је и пример ЧЕЗ-а, где су на време схватили погубност поделе на производњу и дистрибуцију и да зато ЧЕЗ сада купује дистрибуције које су раније у Чешкој продате.

Министар финансија у Влади Србије Мирко Цветковић крајем јуна је изјавио, како је објавио ФоНет, да је НИС тренутно „зreo” за приватизацију, а да је у ЕПС-у до сада пуно урађено, али да неће још скоро да буде за њу спреман. Створиће се, како је рекао услов за улазак у ту грану неких независних произвођача електричне енергије.

Божидар Ђелић, потпредседник Владе Србије, дао је сличну изјаву новинарима, после учешћа на скупу Америчке привредне коморе у Србији, да током мандата ове владе неће бити продати већински пакети акција само НИС-а, ЕПС-а и Телекома, јер су искуства и развијених западних земаља показала да је много боље да те приватизације иду постепено. То су стратешке гране и мора се гледати дугорочни интерес, док се, како је рекао, тај став не односи на друга јавна предузећа.

И министар рударства и енергетике Александар Поповић је у јуну изјавио да ЕПС неће бити приватизован за време његовог мандата, али да ће већина нових капацитета да се гради у сарадњи са стратешким партнером. Улазак страног капитала, нагласио је, неће се одразити на промену власничке структуре компаније у целини, већ ће партнери добијати удео у капиталу заједничких фирми, које ће бити оформљене за изградњу нових постројења. Он је, такође, напоменуо да ће тендер за избор стратешких партнера у вези са изградњом ТЕ „Колубара Б” и ТЕНТ Б-3 бити расписан у септембру.

Највеће интересовање по овом питању, без сумње, побудили су у више медија, током јуна, изнесени ставови проф. др Драгана Ђуричина, председника Савеза економиста Србије. Он је рекао да Србија мора да сачува свој енергетски сектор у државном власништву. Већину прихода од приватизације треба уложити управо у енергетику. Лицемерно је, рекао је он, ниском ценом струје сужавати простор за инвестирање и ефикаснији рад овог система. Вреди улагати у енергетику јер је ту развојна шанса Србије.

Сада би могло да се каже да је јасно да се ЕПС неће распарчавати „на ситне комаде” и парцијално продавати, за шта су се донедавно неки здушно залагали. Продаја дистрибуција сада се, после низа искустава у окружењу, сматра погубном и садашња влада о томе не размишља. Државно власништво, али над ЕПС-ом у целини, у будућности ће се, извесно је, поступно смањивати, али никако испод управљачког минимума, јер нико разборит не може да се одрекне овако важне стратешке развојне полуге за српску привреду. Дакле, нема потпуне продаје, јер би таква продаја заиста била предаја.

Илустрација: Ј. Влаховић

ЛИКОВНА И ГРАФИЧКА ПРИПРЕМА:

„MarAdjo“ – Београд

НАСЛОВНА СТРАНА:

Blueprint

ШТАМПА:

Штампариија „Политика“ а.д.

Београд

ТИРАЖ:

10.000 примерака

ПРВИ БРОЈ ЛИСТА ЗДРУЖЕНЕ
ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ, ПОД
НАЗИВОМ „ЗЕП“, ИЗАШАО ЈЕ ИЗ
ШТАМПЕ МАРТА 1975. ГОДИНЕ;
ОД МАЈА 1992. НОСИ НАЗИВ „ЕПС“;
ОД 6. АПРИЛА 2005. ГОДИНЕ ЛИСТ
ИЗЛАЗИ ПОД ИМЕНОМ „kWh“

ИЗДАВАЧ:

ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ

ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА

СРБИЈЕ

ИЗДАЈАМО

Србија мора да сачува енергетски сектор у државном власништву зато што енергија представља стратешки државни ресурс. Сектор енергетике носи са собом мултипликативни развојни фактор, значајно интензивира инвестиционе радове и доноси стратегијску и технолошку основу развоја сваке државе – рекао је за „kWh“ проф. др Драган Ђуричин, председник Савеза економиста Србије

страница 4

Модернизација Диспечерског центра, којим сада управља ЕМС, обављена је средствима из донације швајцарске владе, па је цео овај пројекат код нас зато и добио назив SECO. У најкраћем, српски диспечерски центар добио је врхунску информатичку опрему и технологију за диспечерско управљање, а неколико стручњака ЕПС-а и ЕМС-а стекло је највиша знања и искуства – истакао је Владимир Обрадовић, саветник генералног директора ЕПС-а

страница 7

Поштена или фер вредност, како је напоменуо Војислав Шкундрић, председник Централног тима за праћење и координацију процене вредности непокретности, постројења и опреме ЈП ЕПС и ПД, одражава текућу ситуацију на тржишту, с тачке трошкова и прихода. Та вредност није фиксна величина и мења се у зависности од промена на тржишту, смањује се због раубовања и трошења опреме и повећава се када се улаже у опрему

страница 16

Радника и специјалиста који обављају значајне и обимне послове на ремонту, као и на самом текућем одржавању, нема у мери у којој су ЕПС-у потребни. Тај кадар се мало занавља и све их је мање. Тим пре што одлазе и да раде за иностране компаније а које их много боље плаћају. Ти проблеми су знатно озбиљнији него што се, иначе, мисли – износи Зоран Манасијевић, заменик генералног директора ЕПС-а

страница 18

За набавку и монтажу опреме за Пети БТО систем на Површинском копу „Дрмно“ утрошиће се 58,7 милиона евра, а за остале послове на реализацији овог пројекта остатак од укупне вредности инвестиције, која износи 111 милиона евра. Према речима Драгољуба Лаковића, саветника генералног директора ЕПС-а, то је и тренутно најмодернији систем са фреквентном регулацијом који се производи у Европи

страница 20

Компанија ЈП ЕПС на тржишту и међу партнерима потребно је да се познаје не само по бренду сопственог производа већ и по начину на који се управља техничко-технолошким процесом и људским ресурсима. Због тога се неколико последњих година приступило систематском раду на увођењу међународних стандарда и документовању наше праксе, а у току је и поступак снимања кључних процеса ради примене IMS

страница 22

Мала ХЕ „Бањица“ одавно није само сан. Стручни савет ЕПС-а недавно је усвојио пројектни задатак и до децембра биће урађен идејни пројекат. За њега је расписан тендер и разматране су понуде. А према изведеној рачуници инвестиција ће коштати хиљаду евра по киловат-часу. Снага „Бањице“ биће два и по до три мегавата, а инвестиција би требало да износи три до четири милиона евра

страница 32

Времешно постројење ХЕ „Rapides-Farmers“, од 98 мегавата и са пет агрегата, струјом снабдева канадску престоницу Отаву. Али, попут низа објеката компаније „Hydro-Quebec“ то је и туристичка атракција. Разгледање ХЕ са водичем је бесплатно, траје 75 минута и организује се пет пута дневно уз обавезну резервацију места у групи и – легитимисање

страница 44

САДРЖАЈ

НАШ ИНТЕРВЈУ	Проф. др ДРАГАН ЂУРИЧИН, председник Савеза економиста Србије Императив је сачувати енергетику	страница 4
РАЗГОВОР С ПОВОДОМ	СРБИЈУ ПОЗНАЈУ ПО НАЦИОНАЛНОМ ДИСПЕЧЕРКОМ ЦЕНТРУ Најбољи систем за регионалну утакмицу	страница 7
ФОРУМИ	УПРАВНИ ОДБОР ЕПС-а Усвојен иновирани план пословања за 2007. годину	страница 10
	САСТАНАК ПРЕДСТАВНИКА ПОСЛОВОДСТВА ЈП ЕПС И ПОСЛОВОДНОГ ТИМА ПД „НИКОЛА ТЕСЛА“ Смањити испаде блокова	страница 12
	СВЕЧАНО ОЗНАЧЕН ЗАВРШЕТАК ПРОЈЕКТА ИЗ SESCO ДОНАЦИЈЕ Модернизован национални диспечерски центар	страница 14
	СВЕЧАНО ПРОСЛАВЉЕН 28. ЈУН, ДАН ПД „ЕЛЕКТРОВЈОДИНА“ Спремни за тржишну утакмицу	страница 15
АКТУЕЛНЕ ТЕМЕ	„ПРЕМЕРАВАЊЕ“ ИМОВИНЕ ЕПС-а УВЕЛИКО У ТОКУ Ускоро поштена вредност ЕПС-а	страница 16
	ЕПС СУОЧЕН СА СВЕ ИЗРАЖЕНИЈИМ ПРОБЛЕМОМ НЕДОСТАТКА КВАЛИТЕТНЕ РАДНЕ СНАГЕ Стручњаци за ремонте одоше у Немачку	страница 18
	ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКА СИТУАЦИЈА У СРБИЈИ Струје, ипак, има довољно	страница 19
	МОНТАЖА ПЕТОГ БТО СИСТЕМА НА ПК „ДРМНО“ ПОЧЕЛА 12. ЈУЛА Врх европске технологије	страница 20
	УВОЂЕЊЕ СИСТЕМА МЕНАЏМЕНТА У ЈП ЕПС Документује се сваки радни поступак	страница 22
	ПРОЈЕКЦИЈЕ ЦЕНЕ ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ ИЗ УГЛА ПРИВРЕДНЕ КОМОРЕ СРБИЈЕ До 2012. године, kWh седам евро цента	страница 24
	АЛЕКСАНДАР ПОПОВИЋ; МИНИСТАР РУДАРСТВА И ЕНЕРГЕТИКЕ У ВЛАДИ СРБИЈЕ ЕПС остаје у власништву државе	страница 25
	ЛЕТО 2007. ГОДИНЕ Распродати капацитети хотела и вила „Парк“	страница 28
ЖИВОТНА СРЕДИНА	МОДЕРНИЗАЦИЈА СИСТЕМА ОТПЕЉАВАЊА У ТЕ „КОСТОЛАЦ Б“ И ГРАДЊА НОВЕ ДЕПОНИЈЕ Почетак радова крајем лета	страница 31
НА ЛИЦУ МЕСТА	НА ТЕМЕЉИМА БУДУЋЕ ХЕ „БАЊИЦА“ Од сна до јаве	страница 32
АКЦИЈЕ	ЕПС И ДЕЦА 2007 Маштање о струји	страница 34
ПОВРШИНСКИ КОПОВИ	РЕМОНТИ НА КОСТОЛИЧКИМ КОПОВИМА Велика одговорност извођача радова	страница 36
ТЕРМОЕЛЕКТРАНЕ	У ТЕ „КОСТОЛАЦ“ КРАЈЕМ ЈУНА Цевни системи „скраћују“ производњу	страница 37
ХИДРОЕЛЕКТРАНЕ	ХЕ „ЂЕРДАП „2“: ПРОИЗВОДЊА И РЕМОНТИ План реалан-производња одлична	страница 38
ДИСТРИБУЦИЈЕ	НАПЛАТА У ПД „ЕЛЕКТРОСРБИЈА“ Јури се јануарски заостатак	страница 40
СВЕТ	КАНАДСКИ „HYDRO-QUEBEC“ ОТВАРА ВРАТА ТУРИСТИМА Пикник на електрани	страница 44
	НАЈНОВИИ ИЗВЕШТАЈ ЕУРОСТАТА Расте потрошња, недостају извори	страница 46
	МАРТИН РОМАН, ШЕФ ЧЕЗ-а Цена струје је апсолутно асоцијална	страница 47
КУЛТУРА	НИШКА ТВРЂАВА Зид грађен у два века	страница 54
ЗДРАВЉЕ	МОЖДАНИ УДАР И КАКО ГА ПРЕПОЗНАТИ Битни први симптоми	страница 58
ЉУДИ	ТОМИСЛАВ ИВАНКОВИЋ, РАДНИ ВЕК НА КОПОВИМА Рударење уместо естраде	страница 60
УПОЗНАЈМО СРБИЈУ	ЧИВИЈАШКА РЕПУБЛИКА Хоћемо ли у Шабац на вашар	страница 62

Императив је сачувати енергетику

Енергетика представља „кичму“ државе, обезбеђује не само мању зависност од других већ представља и фактор развоја привреде, јер за српску енергетику ради најмање 100.000 људи. – ЕПС вреди најмање 20 милијарди евра. – Претворити енергетска предузећа у акционарска друштва, омогућити народу да новац улаже у акције тих стратешких фирми а не у банке које тај новац пре-продају уз високе камате

И без реалне процене вредности ЈП ЕПС, често слушамо да треба продати бар његове делове. Како се то одређује цена за такав систем и када би га држава продавала колико би новца могла добити?

- Када се говори о евентуалној продаји таквих система, пре свега, треба знати да се ради о распону вредности, а не о егзактној цифри. Вредност компаније је увек распон, а не један број. Користе се различите методе које усагласе заинтересовани купац и заинтересовани продавац. Метод књиговодствене вредности представља доњу границу вредности предузећа које има позитивно финансијско пословање. Уколико је оно негативно, процена се ради по ликвидационој вредности, односно по вредности елемената. Значи, не као целина, већ на парче – каже проф. др Драган Ђуричин, председник Савеза економиста Србије. – Постоји и горња граница која уважава приносну вредност. Између те две вредности се налазе сидра која треба да приближе ставове – распон може бити доста велики између купца и продавца. Купац жели књиговодствену, а продавац приносну вредност. Да би се границе приближиле, постоји неколико основа. Прва је тржишна или вредност сличног предузећа које је већ продато на тржишту и то је обично нека угледна компанија. Друга је вредност трошкова замене, односно колико би требало уложити да се направи ЕПС по садашњим тржишним вредностима, умањено за амортизацију. Пошто се ЕПС, међутим, налази у стратешком сектору и има производ који се сам продаје и не постоји функционални супститут за електричну енергију, онда цена ЕПС-а, без значајних комерцијалних ризика по приносном методу и веома конзервативно процењена, износи најмање 20 милијарди евра. То је преко

Проф. др Драган Ђуричин

два пута више него ефекти свих приватизација у реалном и финансијском сектору. Али, ЕПС вреди, вероватно и много више од тога.

Реформски, а не популистички приступ

Поставља се, међутим, и питање да ли продајом ЕПС-а ускраћујемо стратешку перспективу земље о којој сам говорио и користимо тај новац да би политичке партије лакше одржавале социјалну равнотежу. Дакле, преводите новац из високопродуктивног сектора и стављате га у Скупштину да се определи како ће бити коришћен. Из једног технократског модела одлучивања где су профит, инвестиције и технолошки напредак императив, преселите новац у структуре које га само прерасподељују. У питању је популистички, а не реформски приступ који земљи не

може да обезбеди не само одрживе реформе већ ни одрживи развој.

Па, ко то предлаже да се прода српска енергетика?

- Када погледате прецизно, тај предлог долази из ММФ-а и Светске банке, мада и из неких домаћих кругова. Њихов резон је веома једноставан. Земља сте која има велики дуг и неефикасан јавни сектор. Има, затим, превелики број запослених у јавном сектору, лош финансијски резултат и мора да приватизује те секторе. Морају да дођу и други играчи који имају више знања у томе, да преузму вашу енергетику, да је они реструктурирају... Продајом својих највреднијих фирми, ви ћете нам вратити дугове. Ми представљамо повериоце, а ови други ће већ знати боље да раде са том активом и онда ће усрећити све. То је предлог који долази са поверљачке стране. Они кажу, лоше управљате, а пошто је то битно, ви то продајте да би могли да сервисирате дугове, да би сви имали сигурност у наплати дугова. То је ваш колатерал.

Шта нам је чинити?

- Србија мора да сачува свој енергетски сектор у државном власништву зато што енергија представља стратешки државни ресурс. Сектор енергетике са собом носи мултипликативни развојни фактор, значајно интензивира инвестиционе радове и доноси стратешку и технолошку основу развоја сваке државе. И због тога држава мора да креира будућност тог сектора.

Енергетика Србије има велики значај за државу. Енергетика, директно и индиректно, запошљава најмање 100.000 људи. Дакле, када говоримо о будућности тог привредног сектора јасно је да се мора имати у виду да је развој енергетике политичко питање пар екселанс, које захтева прецизно са-

гледавање многих, а понајпре техничко-технолошких, економских, геополитичких и социјалних перспектива.

Сектор са већинским власништвом државе

Барте четири струке треба да се нађу и јасно кажу да вреди улагати у енергетику и да је тај сектор развојна шанса Србије. Економисти морају да прецизирају ефекте свега тога, социолози да одговоре колико ће се отворити нових радних места, а самим тим колико ће се повећати социјална сигурност... Јасно треба рећи и колико ће експанзија тог сектора донети развоја осталој српској привреди, какав технолошки напредак доноси енергетика и какву перспективу има земља која има развијен тај сектор. Коначно, морамо јасно рећи какав геополитички значај као држава можемо да достигнемо уколико поштујемо недвосмислене приоритете развоја.

Уз све што сам набројао, има и низ других чињеница које иду у прилог томе да енергетика треба да буде сектор који је под контролом и већинским власништвом државе. Енергетика, међутим, прво треба да се реструктурира и, да би била ефикасна, да што пре изађе на финансијско тржиште.

Зашто је неопходно да енергетика буде експонирана и на финансијском тржишту?

– То је искуство које су стекле све земље које су прошле кроз транзицију. Њихови енергетски сектори су, углавном, са одређеним процентом акција, изашли у такозвану прву јавну понуду. Сада један проценат тих акција, „плива“, а ефекат те флотације је да енергетске компаније тако долазе до новца за финансирање сопствене експанзије. То је

Стратешки значај ЕПС-а: ТЕНТ

само један аспект користи за државу и енергетске компаније.

Акције као „сидра“ на финансијском тржишту

Код нас би, с обзиром на сигурност продукције државних хартија од вредности, становништво стекло право да много уносније пласира средства од држања новца на депозитима у приватним, страним, банкама које дају пар процената камате, а истовремено „продају“ тај исти новац грађана Србије, другим житељима државе, по стопи од 11 до 17 одсто.

Извлачимо закључак – боље је да народ Србије новац улаже у акције државних фирми, тргује њима, зарађује... него да њиховим новцем тргују стране банке. Да ли је закључак тачан?

– Да, тај став је тешко оспорити. Тако би и електропривреда, на пример, дошла до квалитетног новца за финанси-

рање сопствене експанзије. При том, ти папири, без обзира на то да ли је реч о акцијама или обвезницама, постају својеврсна „сидра“ на финансијском тржишту. У Србији је иначе, оно веома плитко и процене указују да се код нас око 10 одсто укупне финансијске активне налази на берзи, а 90 одсто у банкама. Наше тржиште је не само плитко него и у повлачењу. Енергетика би била идеалан сектор да се обезбеди развој тржишта капитала. То показује искуство привреда у транзицији. Суптилним економским методама државе у транзицији су учиниле тај сектор атрактивним за улагања, знајући да његовим развојем компаније стичу економску, а државе и економску и политичку стабилност. Развој тржишта капитала је веома важан циљ, јер представља основу економског развоја. Без развијеног тржишта капитала нема интегралног тржишта. Не можете сматрати да су вам реформе одрживе, уколико немате саморегулишуће механизме, међу којима је тржиште капитала једно од главних.

Зашто се до сада нико није сетио свега овога, или није хтео да се сети? Зашто већ неколико година слушамо приче о продаји српске енергетике, која ће донети спас овој држави и њеном народу?

– Зато што Србија, у овом тренутку, личи на једну велику брокерску фирму која функционише по систему „купи што јевтиније и продај што скупље“. Захваљујући оваквом курсу домаће валуте имамо огроман дефицит који се покрива из прихода од приватизације. Нема значајнијег раста индустријске производње. Већина наших транзиционих капиталиста су са брокерском оријентацијом ка зрелим привредама, предузећа се купују, јер нови власник

Реструктурирање пре изласка на финансијско тржиште: ХЕ „Ђердап“

Вредност компаније је распон, а не број:
Дирекција ЕПС-а

рачуна да ће са новом фирмом остварити одређени ефекат када га приључи свом систему. То је угао купца. А угао продавца је да је незадовољан приносом на улагања и општим ефектима које то предузеће доноси. Према томе, приносом на улагања треба да буду незадовољни власници. Власник наше енергетике је држава. Да ли је држава незадовољна приносом на улагања?

Чува се „породично сребро“

У претходном периоду није било спремности да се размишља о стратешким стварима. Краткорочни интереси су превладавали дугорочне, а приватни социјалне. Било би лепо да се оно што представља „породично сребро“ чува и то све куће раде. То су проверене вредности. Међутим, централно питање је, по мени – одакле долази предлог за приватизацијом? Ко га даје? Да ли су то политичари. Да ли су то политичари у опозицији, на власти...?

Тврдите да би енергетика била идеалан привредни сектор за обезбеђење развоја тржишта капитала, али и за основне економског развоја.

– Управо тако. Ту нема спора.

Али, сведоци смо да нас већ седам година убеђују разни експерти, да је енергетика сектор у коме преовлађују нерационалност и неефикасност, да је држава лош власник и да власник нема капитала за њено буђење и експанзију. Као спас нам нуде продају енергетског сектора. Зашто то нуде?

– Тачно је да у енергетици има нерационалности. Али, рационалност и ефикасност се увек могу побољшати. Због тога не треба продавати енергетски систем. Када има нерационалности, то се може поправити. Када једном нешто продате, никада више нећете поново постати власник тога. Зато ко је паметан, прво проба да своју имовину поправи, увећа јој вредност... а не да је прода некоме ко ће му сутра ту исту робу продавати скупље. Лицемерно је да се

долазак страног власника проглашава спасом за електропривреду и народ Србије, а да се, при том, ћути о чињеници да та иста електропривреда продаје електричну енергију, светску берзанску робу, по државно регулисаним ценама које су много ниже од европских.

Када би ЕПС имао европску цену свог производа и ефикасност тог система била би много већа. Тада би и ЕПС градио, инвестирао, ширио се у региону...

А можда би те паре отишле у плате? Ко гарантује да не би било тако?

– Са реалном ценом своје робе, ЕПС би имао толико пара да би било немогуће да све оде у плате. Било би толико новца да би велике стратешке државне инвестиције, као што је градња нових електрана, повећање домаће производње електричне енергије, самим тим и смањивање зависности од увоза, биле императив. Потпуно је наиван аргумент да ће ефикасност бити већа када дођу страни власници, као и да ЕПС треба продати, јер нема довољно капитала за експанзију електропривреде. И без продаје система може да се нађе приватни партнер за велика заједничка улагања. Држава мора јасно да каже – да као власник жели да гради, развија електропривреду и да хоће да иде у разне облике заједничких улагања до 50 процената.

Па, да ли држава то говори?

– Сада све више. Раније не. Тврдим – када се постави таква отворена развојна политика и када се либерализује енергетско тржиште, то ће бити велики изазов за нове предузетнике настале у транзицији да се окрену правим инвестицијама, а не да улажу у супермаркете и финансијске посреднике.

Говорите о приватним партнерима, али при том не кажете „страним“. Да ли то значи да је добродошао и домаћи приватни капитал?

– Шансу сваком приватном капиталу пружа акционарство. Држава само треба да пружи јасан сигнал да је енергетика приоритет број један, да ће предузеће бити државно акционарско. Великим докапитализацијама може да се решава улазак страних партнера у зависна предузећа државног холдинга. То се може учинити у постојећим термо и хидроелектранама, или дистрибутивним системима, у изградњи нових производних капацитета... Али, како је на крају истакао проф. др Ђуричин у холдингу власништво државе треба да буде најмање 50 одсто плус један.

Жељко Мартиновић

Најбољи систем за регионалну утакмицу

Помоћу новог управљачког система, који је постављен захваљујући донацији швајцарске владе, српска електроенергетика може да искористи све своје, врло значајне, компаративне предности у региону

У првој седмици јуна ове године озвучен је завршетак пројекта модернизације националног диспечерског центра Србије, о чему информацију доносимо на странама актуелности, али је ово истовремено и прилика да нешто више напишемо о новој информатичкој машинерији помоћу које се сада већ управља српским електроенергетским системом, као и о људима, нашим стручњацима, који су ту машинерију ставили у функцију, уз помоћ врхних зналаца из Швајцарске. Модернизација Диспечерског центра, којим сада управља Електро mreжа Србије, обављена је средствима из донације швајцарске владе, па је тако цео овај пројекат код нас и добио назив SECO, према имену швајцарског ресорног секретаријата који је одобравао средства. У најкраћем, српски диспечерски центар добио је врхунску информатичку опрему и технологију за диспечерско управљање, а неколико

десетина стручњака Електропривреде Србије и Електро mreже Србије стекло је знање и искуство, које у своје радне биографије могу да упишу као референцу да су радили на нечем што је сам врх информационе технологије примењене у управљању електроенергетским системом.

Разлози за понос

Владимир Обрадовић, сада саветник генералног директора ЕПС-а, био је пројекат менаџер, односно први и најодговорнији човек који је, у име ЕПС-а, а потом и ЕМС-а, отпочетка руководио SECO пројектом и који је, на крају, с поносом могао да прими честитке швајцарских званичника за успешну реализацију, и за швајцарске услове, веома значајног пројекта. Поготово што је цео посао завршен у планираном року и с планираним средствима, дакле, на време и без

Владимир Обрадовић: Швајцарци су нас сматрали својим партнерима

„пробијања“ буџета. За наш лист Обрадовић каже да јесте поносан, и то из два разлога. Први је тај што је руководио нечим што је Србију, у електроенергетској делатности, увело у сам врх управљачких центара у свету, а у региону Балкана учврстило је на првом месту. Други разлог за понос је тај што је, како каже, руководио тимовима људи који су могли на високом сазнајном нивоу да изнесу увођење нове, најсавременије информационе технологије. Каже да је вероватно у томе било и среће да је тадашњи ЕПС имао то кадровско језгро, групу људи који су знали шта треба да се уради и да придобију донаторе за ту идеју.

На питање шта је то, у ствари, електроенергетика Србије добила, Обрадовић је рекао да је реч о „паметној“ технологији, посебној врсти ИТ-ија на земљи, за разлику од оног ИТ-ија, филмског пријатеља-ванземаљца, који може да забави, али не и да буде човеку од практичне користи.

Прецизан и осетљив механизам

– Пројекат SECO донације имао је десет пакета, од којих је сваки обухватио оно што је требало урадити на електранама и далеководима, како би се огромне физичке величине на високом напону претвориле у мање, а оне у информатичке податке који телекомуникационом мрежом стижу до Диспечерског центра, где их „чека“ SCADA/EMS, која их преводи у елементе по бази података. Тако се пред очима диспечера визуелизује стање у електроенергетском систему, где он непрестано има увид у целокупан рад система. То је фини механизам, повезан мноштвом тачака, који реагује на најмању могућу грешку у неком податку који добија. Нова SCADA/EMS била нам је потребна да бисмо имали максимално могућу сигурност рада електроенергетског система и да бисмо могли са сигурношћу да улазимо у трансакције (смањење или подизање снаге електране, пропуштање енергије далеководом итд.). Поменуо бих и систем за сигурност, којим се другима шаљу информације о сопственом раду, као и систем за аквизицију стања бројила, који региструје све остварене режими у производњи и преносу, тако да се тачно зна колико је ко произвео електричне енергије, а колико је ко преузео. На основу ових података праве се фактуре између учесника у производњи, преносу и дистрибуцији. Ово је посебно важно за сегмент трговине електричном енергијом. Без ове информатичке основе у ствари није ни могуће учествовати на тржишту – рекао је Обрадовић.

– Овај управљачки систем представља средство којим на најбољи начин могу да се користе компаративне предности српске електроенергетике, а наша највећа предност је то што имамо осам граница, развијене транзитивне електропутеве и стабилност производње електричне енергије. С новом информатичком технологијом у управљању електроенергетским системом створени су услови да се транзити поуздано обављају и да о њима добијају информацију сви учесници у овом регионалном, па и европском, „саобраћају“ – објаснио је Обрадовић.

– У овом тренутку – наставио је он – ово је најбоља информациона технологија у свету, коју користи читава палета диспечерских центара, не само у Европи. Она не зависи ни од једног оперативног система. Може да се пресели на било који рачунар или било који оперативни систем и опет ће бити у функцији. Штавише, тако је дизајнирана да, ако се појави нови хардвер, цео софтвер може једноставно да се преслика (портира) и пренесе на нове рачунаре.

У прави час

Као да заокружује, Обрадовић истиче: – Ми смо то направили, пустили у погон, све је потпуно у функцији, обучили смо диспечере. За једну генерацију стручњака, то је више него довољно. При томе, у нашим тимовима били су углавном млади људи, који су имали способности и храбрости да се ухвате у коштац с конкретним задацима у овако великом подухвату и ја сам сасвим задовољан што сада могу да

Деоба и сертификати

– Када се ЕПС раздвојио на ЕПС и ЕМС, јануара 2006. потписан је меморандум о наставку рада на SECO пројекту. Стручни тимови су углавном остали исти, а ја сам наставио да руководим целином. Берн смо обавестили да се администрирање пројектом наставља као што је и било и да ћемо, када све буде завршено, сву вредност коју смо добили делом пренети у власништво ЕМС-а (око 70 одсто), а делом у власништво новог ЕПС-а. Средином јуна ове године истекао је шестомесечни непрекидни рад система, тако да сада издајемо сертификате испоручиоцима опреме. Када после две године буде истекао и гарантни рок, даће се коначни сертификат, али тада ће се отворити и питање одржавања. На тај тренутак мислили смо још код потписивања уговора, јер смо у овај пројекат укључили и Институт „Михаило Пупин“, који нам је ту, у Београду, и на који најпре можемо да се ослонимо – истакао је Обрадовић.

кажем да нико није изневерио очекивања, нити поверење које је добио. Нажалост, велики део те екипе више није на окупу. То јесте последица раздвајања бившег ЕПС-а у два предузећа, али сигурно је да то није морало да буде цена. И у ЕПС-у и у ЕМС-у информациона технологија морала би да има високо рангирано место у номенклатури делатности. Овако, људи одлазе тамо где добијају боље услове. Но, био је то ризик на који нас је још у почетку уговарања пројекта упозорио један од консултаната, рекавши нам да је у овако дуготрајним пројектима, а овај је започет 2001. године, највећи ризик да ли ће људи који га раде све време остати на окупу.

Обрадовић каже да уопште није било једноставно убедити Швајцарце да своја средства уложе у осавремењавање Диспечерског центра у Србији. Не само због високог пословног ризика. Мере се ту и многе друге ствари, па и успешност дипломатије у остваривању домицилне политике. Ипак, показало се да је то била права одлука у правом тренутку и за Швајцарску и за Србију.

Знање и храброст

– Ми смо у ЕПС-у, и Србији, смогли снаге да на почетку овог века, дакле у прави час, загриземо залогај који је можда и превазилазио наше снаге, али је још важније било то што су људи у Берну имали довољно храбрости да нас не условљавају разним административним забранама, које би умногоме отежале реализацију пројекта. Када је потписан билатерални уговор, ЕПС је добио право да одобрава фактуре, а SECO је плаћао. Није ли то довољан доказ колико су нас истински прихватили као своје партнере! И да додам: поносан сам и на то што су они рекли да је ово највећи и најуспешнији пројекат који су радили у овом делу Европе и који је завршен на обострано задовољство – нагласио је Обрадовић.

Онако, међу нама, открива нам да су он и Драган Влаисављевић, сада директор Дирекције ЕПС-а за трговину, а тада „десна рука“ пројекта менаџера, исцрпљујућа усаглашавања разних техничких и техно-

Обострано задовољство успешном сарадњом: са конференције за новинаре у ДЦ

лошких карактеристика опреме и услова рада новог система, са представницима AREVA-е или COLENCO-а, често завршавали реченицом: „На крају, нико неће знати колико смо труда уложили.“ Са ове дистанце додаје: – Ако и не знају детаље, људи знају да цене вредност коју смо створили.

Нисмо условљавани

Из тих преговарања и убеђивања посебно истиче да је тадашњи заменик генералног директора ЕПС-а, сада генерални директор Владимир Ђорђевић иницирао и, уз подршку српског Министарства енергетике, испословао сусрет на високом нивоу у Берну, где је с мноштвом аргумената помогао да се донатор убеди да пројекат за Диспечерски центар не треба да условљава претходним добијањем кредита од EBRD за развој телекомуникација. То се показало више него корисним, јер је тај кредит каснио скоро две године, па би за толико био продужен рад и на SECO пројекту. Овако, имамо и савремени ДЦ и одговарајуће телекомуникације, које су у међувремену стигле до нивоа да могу да буду сигурна подршка новој информационој технологији у управљању.

Обрадовић каже да укупан рад на овом пројекту и сву његову сложеност можда најсликовитије показује то што су

од потписивања уговора на сцени код нас биле три државе – СРЈ, СЦГ и Република Србија. Од првобитног јединственог ЕПС-а, који је уговор потписао, настала су два предузећа – ЕПС и EMC. У централи SECO-а на челној функцији сменила су се три човека, један од њих дошао је за шефа Канцеларије SECO у Београду. Од челних људи у пројекту, од почетка до краја једино су остали у ЕПС-у Владимир Обрадовић и у консултантској фирми COLENCO пројект-менаџер Беат Милер. За њега Обрадовић каже да је алфа и омега целе екипе која је радила на реализацији SECO донације за Диспечерски центар у Србији. Нарочито је била драгоцен његова помоћ када су се раздвојили ЕПС и EMC и када је умешност координације, за коју је више него експерт, имала изузетну улогу.

Словенци у посети

– У сваком случају, за све нас који смо учествовали у овом послу било је то драгоцено искуство, с којим ћемо можда некада добити и већу шансу од ове, али у овом тренутку наша највећа сатисфакција је то да знамо да смо део себе уградили у нешто што је најбоље на Балкану – рекао је Обрадовић и као куриозитет навео да су недавно представници словеначког ELES-а били да виде шта је то у Београду урађено.

– У Словенију обично идемо ми да видимо шта се ново уводи. Овога пута код нас су дошли Словенци да виде наш нови управљачки систем у Диспечерском центру EMC-а, где им је домаћин била колегиница Нада Турудија, руководилац Центра за управљачку информатику у EMC-у, задужена за експлоатацију SCADA/EMS система. Словенци намеравају да у августу објаве тендер за осавремењавање свог диспечерског центра и дошли су да овде код нас, у Београду, виде оно што је најбоље у свету. И не само то. Захваљујући доброј сарадњи са свим учесницима у овом пројекту, ми смо с представницима SECO-а већ поодмакли у договарању да следећа донација швајцарске владе буде намењена увођењу новог система управљања у ТЕНТ Б. И тај пројекат носи велики ризик као што је и овај за Диспечерски центар. Но, у Термоелектрани „Никола Тесла“ постоји тим стручњака који су посвећени своме послу и који ће такође бити добри партнери у једном таквом пројекту. Нема сумње, и за њих ће то бити велики изазов као што је диспечерско управљање било за нас. Но, што је изазов већи, то је већи и понос после завршеног пројекта. То је оно богатство које човеку нико не може да одузме – завршио је своје казивање Обрадовић, а новинару је остало само да то дословце забележи.

Анка Цвијановић

Усвојен иновирани план пословања за 2007. годину

Са седнице Управног одбора ЕПС-а

При датим претпоставкама пословања ЈП ЕПС и зависна привредна друштва у 2007. години исказаће пословни губитак у износу од 2,8 милијарде динара. – За инвестиције којима би се одржао достигнути ниво производње, као и за нова улагања услед раста потрошње електричне енергије, у овој години недостајаће 9,9 милијарди динара

На седници Управног одбора ЕПС-а, одржаној 19. јуна (председавао проф. др Јерослав Живанић), усвојен је иновирани Програм пословања ЈП ЕПС за 2007. годину, којим је замењена одлука са седнице од 5. марта. Дата је, истовремено, и сагласност на годишње програме пословања зависних привредних друштва за 2007. годину, чиме је, такође, замењена претходно донета одлука. У протеклом периоду, како је констатовано, ЈП ЕПС упоркос значајним ефектима рационализације и принудно смањеним расходима, као и значајно потцењеним основним средствима, није пословао са профитом ни у текућој ни у протеклој деценији. У појединим годинама, изузетно, ЕПС је исказао позитиван финансијски резултат, али пре свега као последицу ефеката по отпису дугова Париског, Лондонског

клуба и других иностраних комерцијалних кредита. Карактеристике актуелних услова пословања ЕПС-а, како је истакао Ратко Богдановић, директор Дирекције ЕПС-а за економско-финансијске послове, стога, су акумулирани дугогодишњи губици, значајни износи дуговања и потраживања, недостатак сопствених средстава за капиталне ремонте и инвестиције који би омогућили одржавање достигнутог нивоа производње, као и подмирење растућих потреба потрошње електричне енергије.

– Анализа три основна елемента пословања ЕПС-а, цене, производње и трошкова, указује да су у њима потребна и могућа побољшања, али не и у једнакој мери – рекао је Богдановић. – ЕПС остварује веома добре производне резултате, пре свега у произ-

водњи електричне енергије. Трошкови су под лупом сталних сагледавања рационализације и још има простора за њихово смањивање. Реално могућих побољшања, међутим, нема у природним параметрима и билансима (расположивост капацитета, годишњи рад, искоришћеност енергије, смањење губитака у дистрибутивној мрежи ...), а што би ЕПС могло да uvede у зону профита. Пословање ЕПС-а, самим тим, одређују политика цена електричне енергије и степен наплате од купаца. Достигнути ниво цене електричне енергије, после повећања од 15. маја за 15 одсто, износи 3,87 динара по киловат-часу, што омогућава покриће текућих оперативних трошкова и финансирање доспелих обавеза. Али, то не обезбеђује средства за најнеопходније инвестиције за одржавање достигнутог нивоа производње, као ни започињање инвестиционих улагања за растућу потрошњу електричне енергије у наредном периоду.

Иновираним планом за ову годину предвиђено је да ће се из сопствених капацитета произвести 33,45 ми-

лијарди киловат-часова електричне енергије, односно три одсто мање него у 2006. години. За такође три одсто предвиђа се и мања производња угља (која би износила 35.127.000 тона), а откритке за 11 одсто (86 милиона кубних метара). Више него лане планиран је раст производње топлотне енергије за 40 и технолошке паре за 60 одсто. Како је пројекцијом укупне потрошње електричне енергије у 2007. години неопходно обезбедити више од 36 милијарди киловат-часова преостале количине од нешто изнад 2,6 милијарди киловат-часова биће подмирене ангажовањем ХЕ „Пива“ на основу дугорочног уговора са Електропривредом Црне Горе и из увоза.

Према речима Богдановића, при датим претпоставкама ЕПС и зависна привредна друштва у 2007. години у консолидованом билансу успеха исказале губитак у износу од 2,8 милијарде динара, а за најнужније инвестиције, као и за започињање новог инвестиционог циклуса недостајаће 9,9 милијарди динара. За обезбеђивање недостајућих средстава за реализацију Програма пословања ЈП ЕПС и зависних привредних друштава у 2007. години предузеће се више мера, од којих се као посебно битне издвајају додатне активности за наплату фактурисане реализације, смањивање планираних расхода, односно инвестиција и одлагање плаћања за наредну годину и рационализација залиха материјала и резервних делова. Планом пословања предвиђено је да ће се тиме обезбеди-

ти недостајућих 6,5 милијарди динара, док ће за њихов преостали износ ЕПС иницирати мере чије ће спровођење зависити од доношења одговарајућих одлука Владе Србије.

Чланови Управног одбора ЕПС-а усвојили су и информације о електроенергетској ситуацији за април и мај, са проценом за јун и са сагледавањем за јул и о актуелним ремонтима енергетских капацитета. Како је истакао Зоран Манасијевић, заменик генералног директора ЕПС-а, у периоду 1. јануар – 17. јун извршење електроенергетског биланса и стабилну електроенергетску ситуацију обезбеђивао је појачан рад рудника угља и термоелектрана. Термоелектране су за ово време, наиме, за 20 одсто, а рудници угља за 24 одсто пребацили биланс. Олакшавајућа је била околност што је и конзум био нижи од предвиђања за више од милијарду киловат-часова. Главно обележје протеклог периода, међутим, представља веома лоша хидрологија, због које је у хидроелектранама у овом периоду произведено 1,39 милијарди мање него лане у исто време а у односу на биланс милијарду киловат-часова електричне енергије. Највећи плански подбачај био је у производњи проточних ХЕ, док су акумулационе ХЕ у том периоду достигле реализацију изнад 90 одсто од биланса.

– За наредни период виђено је да ће производња у термоелектранама само за нијансу бити нижа него у веома успешној протеклој години, док ће производња угља бити мања него

лане у то време за 5,5 одсто – истакао је Манасијевић. – На мањак у односу на билансиране количине утичу лоша хидрологија и мања производња у ХЕ, што ће се превазићи појачаном производњом угља чиме ће се омогућити и повећан рад ТЕ. У односу на план потребно је више произвести угља за око милион тона. Рудници угља су такву обавезу прихватили, спроводе је и остварују предвиђене пребачаје.

Што се тиче ремонта, Манасијевић је напоменуо да се одвијају према плану и да ту нема изненађења. Проблема засад има само са финансирањем програма ремонта и инвестиција јер се у плаћањима заостаје три до четири месеца. Од виталне је, важности да домаћи извођачи радова добију паре на време и да и у интересу ЕПС-а тако „преживе“. Новац за то недостаје из много разлога, а пре свега због тога што није добијена тражена цена електричне енергије. На тржишту услуга, међутим, рудницима угља и термоелектранама, истовремено, стижу најаве о немалим поскупљењима. Све то ствара и озбиљне проблеме јер је за исти обим посла сада потребно више пара. Од других проблема Манасијевић је поменуо и продужавање рокова за набавку опреме и делова, недостатак стручњака за рад на појединим фазама ремонта производних постројења, унапред постављене услове за плаћање радова од испоручиоца робе из иностранства...

Миодраг Филиповић

Србија председава Енергетском заједницом ЈИ Европе

Сигурније снабдевање енергијом

Од 1. јула ове године Србија је презузела шестомесечно председавање Министарским саветом Енергетске заједнице југоисточне Европе. На састанку министарског савета, који је крајем јуна одржан у Будви, српски министар рударства и енергетике Александар Поповић изјавио је да ће Србија током председавања Енергетском заједницом радити на повећању сигурности снабдевања енергијом, а један од

циљева биће и спровођење Уговора о оснивању министарског савета. Он се заложио за што скорије потписивање меморандума о социјално-хуманим аспектима Енергетске заједнице и предложио формирање регионалног фонда за енергетику, из кога би се финансирала изградња инфраструктуре.

Представници Европске уније и ресорни министри чланица Енергетске заједнице југоисточне Европе на

састанку у Будви, како је објављено, разматрали су извештаје о току успостављања министарског савета, на основу потписаног споразума о формирању тог тела, затим меморандум о разумевању социјалне димензије Уговора о енергетској заједници, као и извештаје о сигурности у снабдевању енергијом и инвестицијама у енергетском сектору.

Р. Е.

Смањити испаде блокова

Заједнички састанак пословодстава ЈП ЕПС и ПД ТЕНТ

У парцијалним испадима у ТЕНТ-у се крије чак 300 MW снаге, односно приближно две милијарде киловат-сати веће производње. – Без тачних података нема ни доброг планирања, а без доброг плана нема ни добре трговине. – Проблем монопола, одлива кадрова...

Представници пословодства ЈП ЕПС, које је предводио Зоран Манасијевић, заменик генералног директора ЕПС-а за технички систем, посетили су 15. јуна 2007. године Привредно друштво ТЕ „Никола Тесла“ и одржали заједнички састанак са пословодним тимом ТЕНТ-а. На дневном реду (девет тачака) нашле су се актуелне теме у вези с пословањем ТЕНТ-ових електрана: реализација пројекта система транспорта пепела и шљаке на ТЕ „Никола Тесла Б“ (у коју ће ЕАР уложити више од 28 милиона евра), анализа производних резултата ТЕНТ-а у 2006. и првој половини 2007. године, извештај о техничким и финансијским аспектима пројекта ТЕНТ А4, једног од најзначајнијих у 2007. години, који ће ЕПС реализовати сопственим средствима и домаћим знањем, као и низ других актуелних тема.

– Прошлогодишња производња ТЕНТ-а је друга у историји од постојања компаније (само 1990. године је била виша), при чему је производња у зимс-

ким кварталима (први и четврти) била максимална, нагласила је Вера Станојевић, директор Сектора за производњу топлотне и електричне енергије у Дирекцији ЕПС-а за производњу енергије. Она је напоменула да би ТЕНТ морао одлучније да делује на смањење парцијалних испада блокова због којих они раде смањеном снагом. Модернизацијом и аутоматизацијом управљања блокова, праћење процеса је сада олакшано, па је због тога, како је навела, неопходно посветити изузетну пажњу том сегменту рада, зато што ови губици на свим временским хоризонтима (недеља, месец, година) нису мали ни енергетски, ни финансијски, а за њихову елиминацију нису потребна финансијска средства.

Борба за сваки киловат-сат

– Централну улогу у наредном периоду у ЕПС-у ће имати трговина електричном енергијом. ЕПС ће у наредном

периоду трговати и „својом“ и „туђом“ енергијом. Трговина „својом“ енергијом биће, пре свега, у функцији повећања ефикасности произвођача (ПД за производњу) и укупне оптимизације рада производних капацитета. Дирекције за трговину и производњу морају добијати од ПД што прецизније податке, како би и планови рада били поузданији, а самим тим и већи ефекти од продаје електричне енергије – рекао је Манасијевић.

Бошко Буха, директор ПД ТЕНТ, рекао је да су до сада крупнијим инвестицијама решавани већи проблеми, а за финансија подешавања система потребно је више времена и више стручног рада. Користи се компјутеризовани систем и постоји могућност праћења великог броја података, али је то потребно стручно обрадити и анализирати, да би се обавила додатна оптимизација система. Постоји, додао је Буха, и објективни проблем мања стручних кадрова.

Драган Влаисављевић, директор Дирекције ЕПС-а за трговину електричном енергијом, истакао је овом приликом да у региону постоје повећане потребе великих индустријских потрошача за електричном енергијом од преко 450 MW у банду. Остварују се знатно већи приходи у износу електричне енергије него њеном продајом на домаћем тржишту. Тренутна цена је од 75 до 80 евра по MWh у банду. Да постоји развијено тржиште, зарада од продаје у току дана била би знатно већа. Навео је пример Електропривреде Хрватске, која има три пута већи дефицит електричне енергије од Србије, али се то покрива кроз финансијску трговину. ЕПС има веома повољан однос хидро и термо производње и једини недостатак је што нема довољне количине угља на годишњем нивоу за максимално ангажовање термоелектрана.

Манасијевић је у вези са овом тачком дневног реда напоменуо да су за ТЕНТ у претходном периоду издвојена значајна средства и да ово друштво тренутно има приоритет код плаћања фактура за инвестиционе и ремонтне радове, због чега се очекују даљи позитивни ефекти. Зато није довољна само констатација да се због повећане производње уложено и враћа, већ треба то поткрепити конкретним финансијским показатељима.

Подићи технолошку дисциплину!

– Ове године због сушне зиме, као и мањег конзума и наплате, постоје велика ограничења у финансирању, због чега се обавезе морају плаћати по приоритетима. Анализе показују да се у ТЕНТ-у у парцијалним испадима крије чак 300 MW снаге, односно да је производњу могуће повећати за још готово две милијарде kWh. Ту се „крије“ и 6.000 сати рада једног таквог блока. Парцијални испади се морају рашчланити до најситнијих детаља, а онда се сваки узрок мора помно анализирати. Сви узроци који не захтевају већа материјална улагања морају се у првој фази отклонити. За отклањање узрока који

захтевају значајна улагања одредиће се приоритети – нагласио је Манасијевић. Мора се, стога, уложити велики напор за подизање технолошке дисциплине. А додатни напор потребан је и да се уђе у период скраћених ремонта, чиме би се добила додатна производња. То се односи и на елиминисање неких већих испада. Кроз програм мера мора се даље оптимизовати систем. Очигледно је да и даље има простора, и то не мали, за таква побољшања.

Према речима Манасијевића, имајући у виду да је и даље дефицитаран угаљ и да су финансијска средства лимитирана, приоритет је да се у предстојећим годинама, пре свега, финансирају програми који ће омогућити повећану производњу угља. Зато је нарочито важно да се ТЕНТ у предстојећем периоду позабави побољшањима која се могу урадити без пара.

У вези са реализацијом пројекта ТЕНТ А 4 (технички и финансијски аспекти) Манасијевић је, залажући се за „квалитетно планирање инвестиција“, тражио да се образложи разлика у планираним средствима од 59,5 милиона евра (на почетку, у разматрањима после 2005. године) и 71 милион евра, што је тренутно у плану. Питао је и за позитивне ефекте добијене разбијањем пројекта на посебне лотове.

Директор Буха је одговорио да је до разлике у цени дошло због већег обима посла и знатног повећања цена материјала и опреме. Нека плаћања која су планирана да се изврше у 2006. години пребачена су у 2007. годину, а она која су планирана за 2008. годину, на захтев произвођача опреме и извршиоца радова, морају се извршити у 2007. години, па је и то утицало да се у овој години исказе већа сума.

Зоран Божовић, из Дирекције ЕПС-а за производњу енергије потврдио је да су то основни разлози за „пробијање“ финансијског плана, рађеног према ценама из 2005. године. Проблем представља и монополско понашање испоручиоца опреме и извођача радова, јер је добијана по једна понуда за један посао. То се односи на оригиналне про-

извођаче опреме из иностранства, али и на „удружене“ домаће извођаче радова, који су формирали конзорцијуме.

Ко како чита Програм пословања ЕПС-а?

Посебан проблем су варијације које је јако тешко задржати на објекту, с обзиром на то да могу остварити вишеструко веће зараде у Немачкој, а у последње време и у Русији.

– Када се упореди обим посла и на блоку А 4 и А 5 са ценом коштања ремонта блока А 5, добије се да би цена ремонта блока А 4 требало да буде 81 милион евра, што је више од постигнуте цене добијене разбијањем пројекта на лотове од 71 милион евра. Овде је узет у обзир у међувремену и утицај повећања цене челика – рекао је Божовић.

– Јасно је да сви не читамо на исти начин Програм пословања ЈП ЕПС. Постоји проблем у комуникацији ПД – ЕПС, што се у наредном периоду мора отклонити. У том Програму јасно пише колико новца има за који пројекат, што значи да су пробијања финансијских планова немогућа. Тренутна финансијска ситуација је веома тешка и поремећај у cash-flow у вези са А 4, ПД ТЕНТ ће морати сам да превазиђе на неки ефикасан начин. Дирекција за стратегију и инвестиције ће хитно установити оперативни модел праћења инвестиција – нагласио је Манасијевић.

Констатовано је да се ово прекорачење мора ускладити са планским документима ЈП ЕПС у погледу динамике реализације. Тачније, уговорене вредности су већ превазишле и уобичајене оквире додатних радова које се на оваквим пројектима очекују. У том смислу, сва даља прекорачења су неприхватљива и преузимање обавеза без сагласности Производно-техничког колегијума ЈП ЕПС није дозвољено.

Зоран Манасијевић је на крају истакао да посебну пажњу треба обратити приликом дефинисања критеријума за претквалификацију потенцијалних извођача радова и пружалаца услуга у поступку јавних набавки. У том смислу, поред законом дефинисаних општих услова, потребно је значајније валоризовати предметне референце, стручни потенцијал и кадровску расположивост. Дирекције ЕПС треба да активно учествују у креирању квалификационих листи и поступку доделе уговора. Тиме се могу добити јединствене листе, али и контрола потенцијала понуђача на нивоу целог система електропривреде.

Н. Е.

Повећање снаге тек са смањеним испадима и са већом производњом угља

Приликом разматрања Анализе предлога за проширење инвестиција ТЕНТ-а за период 2007–2010. година присутни су били упознати са материјалом, који се односи на повећање снаге на блоковима Б1, Б2, А3, А4, А5 и А6. У првој фази би се променом конструкције турбине на блоковима Б1 и Б2 могла добити снага од 120 MW, а на блоку А6 од 40 MW, за шта је потребно уложити 25 милиона евра. У другој фази урадила би се и остала три блока. Процена је да би се са улагањима од 88 милиона евра могла добити снага од 250 MW у наредне две до три године. Са неким префинансирањима, речено је, требало би да се крене одмах. Манасијевић је у вези с тим одговорио да ниво приложене документације није довољан за доношење овако важне одлуке. Неопходно је претходно урадити побољшања и оптимизације, пре свега смањити број испада. Потребно је, затим, додатним улагањима у руднике обезбедити довољно угља за постојеће термокапацитете, а тек потом размислити о улагањима за повећање снаге са модернизацијом блокова.

Модернизован национални диспечерски центар

Нови SCADA/EMS систем био предуслов да српски ЕЕС буде технолошки оспособљен да учествује на регионалном и европском тржишту електричне енергије

Свечаним пресецањем врпце, Александар Поповић, министар за рударство и енергетику Републике Србије и Јорг Рединг, амбасадор и директор Одељења за економску сарадњу и развој при Швајцарском државном секретаријату за привреду (SECO) означили су 6. јуна ове године завршетак пројекта рехабилитације и модернизације националног електроенергетског диспечерског центра Србије, који је реализован захваљујући донацији Владе Швајцарске у износу од 15,3 милиона швајцарских франака (10 милиона евра).

На конференцији за новинаре, потом одржаној, а којој је присуствовао и амбасадор Швајцарске у Београду Вилхелм Мајер, речено је да је пројекат, чија је реализација започета 2001. године, имао 10 пакета услуга и опреме. Највећи и најважнији је управљачки систем SCADA/EMS, чија је имплементација, заједно са пробним радом, трајала више од годину дана. Пре тога уграђивани су уређаји који омогућавају да у Диспечерски центар стижу у реалном времену огромне количине података са електрана и далековода. Систем SCADA/EMS је „мозак“ новог система управљања електроенергетским системом Србије, а испоручила га је светски угледна швајцарска компанија AREVA. Како је наглашено, посао је изузетно добро планиран и реализован

Министар Александар Поповић и амбасадор Јорг Рединг пресецају врпцу

захваљујући консултантским услугама швајцарске фирме COLENCO, као и доброј сарадњи ЕПС и ЕМС-а, која је успостављена када се јединствени ЕПС, као носилац донације, трансформисао у ова два предузећа. У реализацији овог пројекта, са 15 одсто од укупне вредности посла, учествовале су и српске компаније – Институт „Михаило Пупин“ и „Минел – Енергетска електроника“.

Захваливши швајцарском народу и Влади Швајцарске на донацији, генерални директор ЕПС-а Владимир Ђорђевић нагласио је да је нови SCADA/EMS систем био предуслов да српски електроенергетски сектор буде технолошки оспособљен да учествује на регионалном и европском тржишту електричне енергије. Сада је то омогућено захваљујући овој донацији. Он је изразио уверење „да ћемо и у следећем пројекту, који се најављује за ТЕНТ Б, по-

казати да смо поуздан партнер, који се с поштовањем односи према донацијама“. Речи захвалности изразио је и генерални директор ЕМС-а Драган Вигњевић.

Амбасадор Рединг истакао је да је добра сарадња омогућила да се овај изузетно комплексан пројекат заврши на време и са планираним средствима. Он је навео да је SECO донација највећи појединачни пројекат швајцарске помоћи Србији, која је у последњих 15 година достигла укупан износ од 110 милиона евра. Рекао је да ће Швајцарска наставити да помаже Србији и да се већ определила да улаже у приватни сектор, јавну инфраструктуру, образовање и енергетику.

Генерални директори ЕПС-а и ЕМС-а Владимир Ђорђевић и Драган Вигњевић уручили су овом приликом повећу захвалности амбасадору Јоргу Редингу.

А. Ц.

СВЕЧАНИ ИСПРАЋАЈ ДРАГОЈЛА БАЖАЛЦА И ВИТОМИРА КРАВАРУШИЋА У ПЕНЗИЈУ

Витомир Краварушић и Драгојло Бажалац

У суботу, 30. јуна, после састанка пословодства ЈП ЕПС и директора привредних друштава, на коме се разговарало о Програму пословања за 2007. годину, са урачунатим ефектима корекције цене од 15. маја, приређен је свечани испраћај у пензију Драгојла Бажалца, заменика генералног директора ЕПС-а за пословни систем и Витомира Краварушића, директора ПД „Ланонске ТЕ-ТО“. Оба директора провела су радни век, тачније више од 40 година у Електропривреди Србије, где су својим знањем и стручношћу дали значајан допринос остваривању циљева наше компаније. Том приликом, Драгојлу Бажалцу и Витомиру Краварушићу уручени су и пригодни поклони.

Р. Е.

Спремни за тржишну утакмицу

Генерације запослених у овом друштву спремне да наследи и продуже квалитет рада и развој ове фирме

У ишчекивању пола века постојања ПД „Електровојводина“ свечано је, 28. јуна на Видовдан, прославило Дан друштва и 49. рођендан. Прославу су увеличали и многобројни гости, међу којима су били Драгојло Бажалац, заменик генералног директора за пословни систем, Радован Станић, директор Дирекције ЕПС-а за дистрибуцију електричне енергије, представници менаџмента ЕПС-а, директори привредних друштава у саставу ЕПС-а, као и представници Извршног већа Војводине, Привредне коморе Војводине, Регионалне привредне коморе, Министарства унутрашњих послова, правосудних органа, директори банака и осигуравајућих друштава, представници здравствених установа, јавних и комуналних предузећа града Новог Сада, представници привредних колектива и пословни партнери „Електровојводине“.

У поздравној речи, директор „Електровојводине“ Бранислав Ђорђевић подсетио је, између осталог, да су протекле године показале и доказале да су генерације запослених у овом друштву

Са прославе 49. рођендана ПД „Електровојводина“

спремне да наследи и продуже квалитет рада и развој фирме. Такав рад остаће и даље један од главних стубова пословања ЕПС-а и развоја привреде Србије. Процесом реорганизације и реструктурисања, чије је спровођење у току, „Електровојводина“ је све ближе модерно организованој европској компанији спремној за тржишну конкуренцију. Како је тим поводом истакао Бажалац, током свог радног века био је и сведок развоја „Електровојводине“ Од 1958. године, за скоро пола века, ово

друштво је кроз промене које су спровођене извукло праве поуке за будућност. И у предузетој реорганизацији јасно је да такви процеси не могу бити ни брзи, нити да ће престати. Зато се њима и приступа у оквиру ЈП ЕПС, јер ако то не уради ово предузеће, учиниће неко други, али тај неће водити рачуна о потребама ЕПС-а. Крајњи циљ тих промена је да се ЕПС оспособи да гради нове електране и да управља сопственим приходом.

Љ. Милић

РУДАРСКИ БАСЕН „КОЛУБАРА“

„Тамнава Исток“ – 69 одсто изнад плана!

Рудари „Колубаре“ забележили су још један производни резултат којим могу да се поносе. И током јуна на колубарским коповима остварена производња знатно је изнад планиране. А тако је било и у претходним годинама. У јуну је на Пољу „Д“ производња лигнита била око 40 одсто изнад планских обавеза, а на Пољу „Тамнава Запад“ план је пребачен за 23 одсто. На Пољу „Тамнава Исток“ – тај податак је и за „Риплија“ – остварена производња премашила је планирану чак за 69 одсто!

Слични резултати у овом месецу реализовани су и у откопу јаловине – плански задаци на коповима премашени су између пет и 32 одсто.

М. Т.

Ускоро поштена вредност ЕПС-а

Садашња процена имовине обавља се зато што се у међувремену ЕПС реорганизовао, образована су привредна друштва, извршено је усклађивање са Законом о енергетици, а реализоване су и значајне инвестиције у постројења

Вредност компаније се објективно утврђује само када су њене акције на берзи. Све друго су методе да се приближно процени шта би се догодило када би акције биле на берзи, уз претпостављене услове пословања. Ову нашу процену, за коју је ангажован консултант светског угледа (Arthur D. Little) наложило је пословодство ЕПС-а да би се утврдила, како то економисти називају, поштена или фер вредност имовине Електропривреде Србије.

Ово је на почетку разговора за лист „kWh“ напоменуо Војислав Шкундрић, дипл. инж, председник Централног тима за праћење и координацију процене вредности непокретности, постројења и опреме ЈП ЕПС и привредних друштава чији је ЕПС оснивач. Формиран је и радни тим, који се састоји од Централног тима, затим од главних тимова за четири делатности: производњу електричне енергије у хидроелектранама, термоелектранама, за руднике угља и за електродистрибуцију.

Свако привредно друштво има свој Основни тим, а у оквиру сваког од њих, постоје Радни тимови. Како објашњава Шкундрић, један радни тим покрива, на пример, једну електрану, или део дистрибуције по регијама. Укупно постоји 51 радни тим и на процени је ангажовано око 400 људи, одличних стручњака техничке, информатичке, економске и правне струке. Консултант Arthur D. Little ангажовао је „Енергопројект ЕНТЕЛ“ да обави технички део посла.

Говорећи о поштој или фер вредности, председник Централног тима истиче да она одражава текућу ситуацију на тржишту, с тачке трошкова и прихода. Та вредност није фиксна величина и мења се у зависности од промена на тржишту, смањује се због раубовања и трошења опреме, застаревања, али се и повећава када се улаже у опрему. На промену пош-

Војислав Шкундрић

тене вредности компаније утичу и други елементи, као што су промена цене струје, потражња и остало.

Периодично утврђивање вредности

– Поштена вредност се периодично процењује. У међувремену се примењује отпис по утврђеним стопама амортизације и региструју се све инвестиционе активности, које повећавају вредност фирме. Сама фирма одређује када се стичу услови за поновну процену од независног процењивача и онда се та нова процена уноси у пословне књиге. Веома је важно да се утврди реална вредност фирме, јер када се у књигама води мања вредност, амортизација је нереално ниска, а то значи да не можемо да обнављамо сопствена средства и вредност компаније опада. У ствари, долази до преливања капитала на субјекте у окружењу. Такође, није добро ни да поштена вредност буде мања од књиговодствене, јер тада акумулација бива сувише велика да би цена струје могла да је поднесе. Тада се јављају тешкоће у пословању и улази се у губитке. Све је то нарочито битно у условима где се цена производа не формира слободно на тржишту, већ је под контролом државе, што је очито наш случај. Садашњу проце-

ну радимо зато што се у међувремену ЕПС реорганизовао, образована су привредна друштва, извршено је усклађивање са Законом о енергетици и о организацији привредних субјеката. Реализоване су значајне инвестиције у наша постројења, за које нисмо били сигурни да ли су на прави начин укњижене. Дошло је и до озбиљних флукуација на тржишту електричне енергије: цене у окружењу видно расту. Поштена вредност и то мора да узме у обзир. Такође, дошло је и до велике експанзије електроенергетике у свету и значајно је порасла цена електроенергетске опреме, бар за 15 одсто. Само ова чињеница била би довољна као разлог за нову процену вредности компаније – каже Шкундрић и напомиње да ће у ЕПС-у тај посао да буде обављен у складу са међународним стандардима за процењивање вредности компанија, међународним рачуноводственим стандардима, као и у складу са међународним стандардима за извештавање.

Трошкова и Приносна метода

Као и у најразвијенијим земљама, процена ће бити урађена укрштањем резултата трошковне и приносне методе. По првој се утврђује набавна вредност нове

опреме чије су карактеристике најсличније постојећој. Затим се оцењује реално физичко стање опреме и њена функционална застарелост, односно отписаност опреме. Када се утврде физичка и функционална отписаност, то се одузме од набавне вредности и дође се до садашње вредности опреме. Ова метода процене назива се и техничком методом и тај део посла поверен је „Енергопројект ЕНТЕЛ“-у. Та процена се, по речима нашег саговорника, обавља за сваки појединачни део опреме – турбину, трансформатор, багер... Зато је то веома обиман посао.

Паралелно с тим процењује се и позиција компаније на тржишту по Приносној, односно Економској методи. Сагледава се величина конкуренције, цена, конјуктура, перспектива компаније, сагледавају се биланси стања, биланси успеха. Такође, посматрају се економски аспекти пословања фирме, сагледава значај тржишних односа и они морају да се узму у обзир да би се сазнала фер вредност компаније. Да би тај део посла обавио до нивоа једног профитног центра (нпр. једна електрана), Arthur D. Little ће морати да моделује неке економске процесе, јер се потребни подаци воде само на нивоу привредних друштава.

Када се и то заврши, сучељавају се техничка и економска процена и по правилу се бира мања од те две процењене вредности.

Једнак аршин

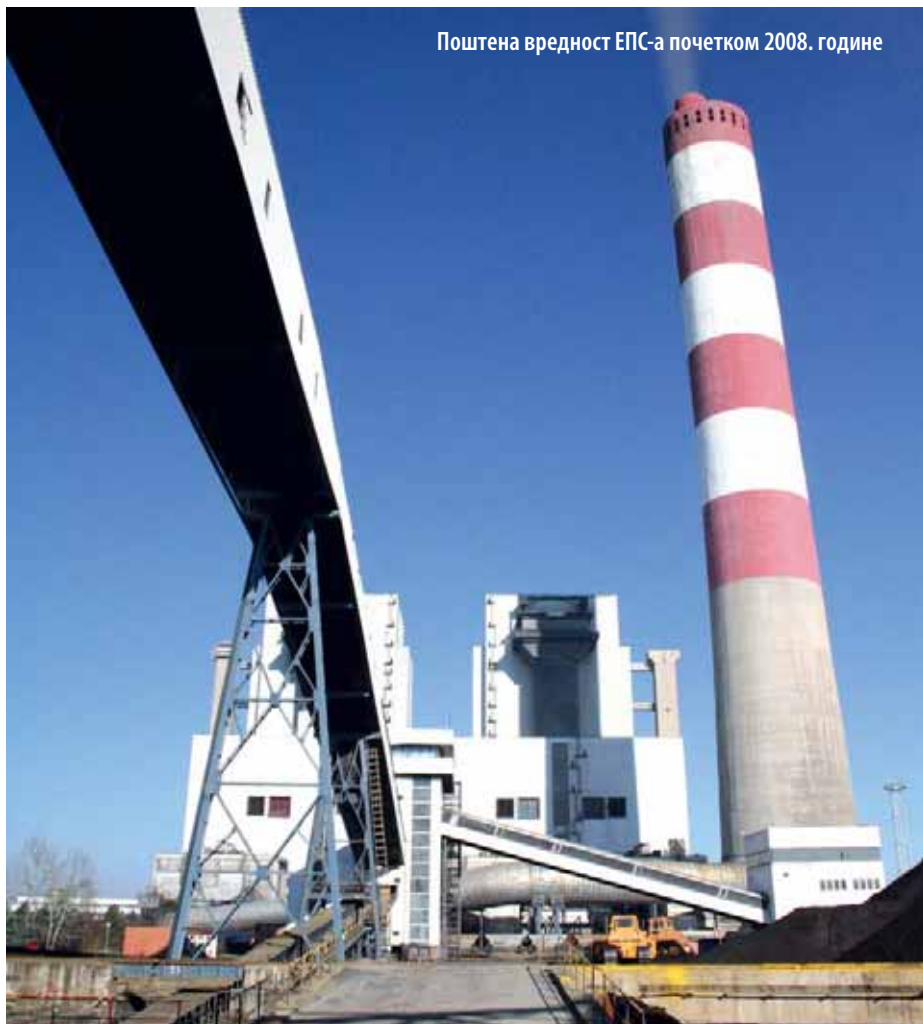
Да би се избегла субјективност чланова радних тимова при оцењивању физичке и функционалне отписаности, ове године је Централни тим успешно разрадио идеју Војислава Шкундрића, да се дефинише шест карактеристичних параметара за физичку отписаност (радни параметри у погону, визуално утврђивање стања опреме, старост, односно број сати рада, резултати техничке дијагностике и испитивања, статистике о раду и отказима и процена потребног обима радова на санацији) и четири за функционалну отписаност (степен искоришћења опреме, једноставност одржавања, задовољавање законских услова у погону и превазиђеност примењених техничких решења). Тако се, уместо утиска о застарелости и отписаности постројења (како се радило пре три године), сада ови елементи оцењују, а укупна отписаност се по речима Шкундрића, израчунава као комбинација пондерисаних средњих вредности ових процена. Ово унапређење поступка про-

цене које је обављено по идеји стручњака ЕПС-а, Војислава Шкундрића, допало се партнерима, односно консултантима, они су га без резерве прихватили и вероватно је да ће они то користити и убудуће, јер су на овај начин критеријуми за оцену отписаности објективизирани.

У ЕПС-овим базама података до сада је било пуно недоследности и неуједначености: код неких је основно средство била пепељара, а код других, како наводи наш саговорник, комплетан агрегат хидроелектране. Пописивало се формално. То је морало да се промени.

– Одраније се у неким деловима електропривреде за потребе одржавања користила номенклатура постројења, што је у ствари база података основних средстава, само направљена техничким приступом. Мислили смо да би било добро да се те две базе података обједине и да постоји само једна, која ће да служи и за потребе евиденције, а да се истовремено за шифре тих делова везују и трошкови пословања, трошак инвестиција, амортизација и све друго што се дешава. Тако би постојала јединствена информационо основа, која би донела велике користи. У целом ЕПС-у су, уз велике напоре, приликом прошлог пописа сачињене номенклатуре постројења. Начињен је драгоцен материјал, али то пре три године није укњижено, односно базе података нису обједињене. Ове године у Централном тиму постоји чврста оријентација да се тај посао доврши. То подразумева потпуно прочишћавање старих база података и отпис свега што не може да се препозна или пронађе. Највећи део тих непостојећих, демонтираних и дотрајалих уређаја и апарата већ је елиминисан из пословних књига и може да се изврши прегруписавање основних средстава. На јесен ћемо у истом дану да искњижимо сва основна средства онако како су била до сада приказана и да их истог дана укњижимо на нови начин. Када то завршимо, спремно ћемо дочекати резултат процене вредности, који треба да уследи негде крајем децембра, када консултант треба да нам преда завршни извештај. Онда иде попис по новим базама података, које ће имати значајно мањи број основних средстава. На резултате тог пописа примениће се процена вредности и ЕПС ће, почетком 2008. године, имати утврђену поштenu вредност имовине, која ће бити уведена у наше пословне књиге. То ће уједно служити и за уређивање интерних односа у ЕПС-у – рекао је на крају Војислав Шкундрић.

Д. Обрадовић

Стручњаци за ремонте одоше у Немачку

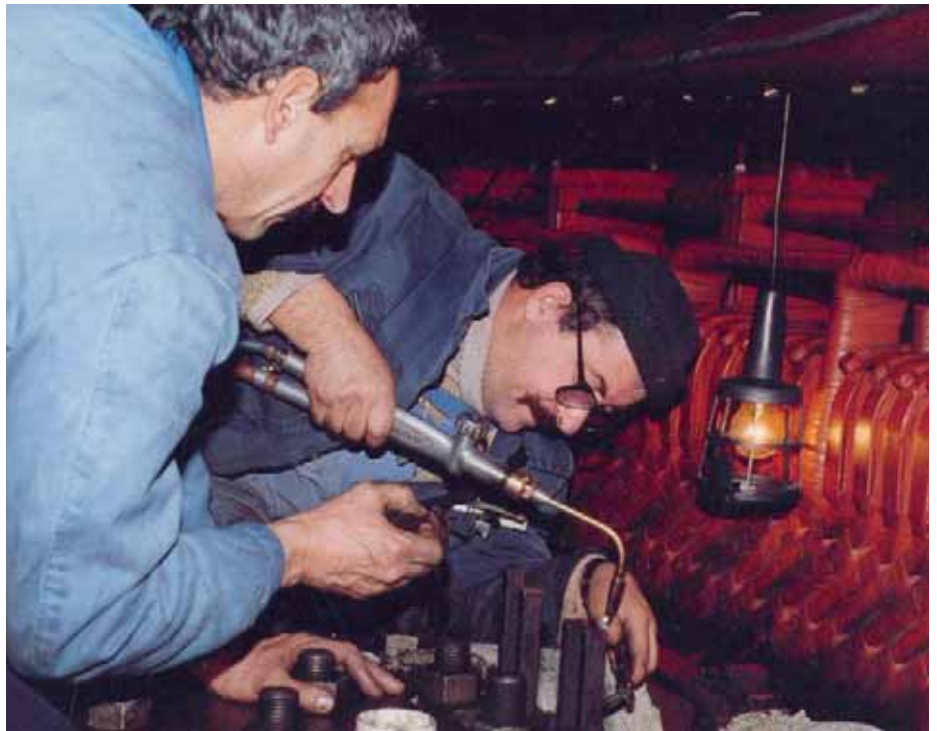
ЕПС од следеће године и надаље очекују озбиљни проблеми у вези са обезбеђењем довољног броја стручњака за квалитетно обављање ремонтних и других радова

Сваке године Електропривреди Србије потребни су значајни и обимни ремонти, као и радови на самом текућем одржавању. То би требало да гарантује стабилност рада електроенергетског система, нарочито током критичног зимског периода, али и целе године. Радника и специјалиста, који обављају те послове и који се тада ангажују, међутим, нема у оној мери у којој су ЕПС-у потребни. Овај кадар се врло мало занавља и све их је мање. Ти проблеми су знатно озбиљнији него што се иначе мисли.

Ову констатацију, у разговору за лист „kWh“, изнео је Зоран Манасијевић, заменик генералног директора ЕПС-а за технички систем, и додао да ЕПС за ову годину ипак има договорене послове и да ће то бити успешно спроведено до краја, али од 2008. године и надаље, очекују се озбиљни проблеми на овом пољу.

– Покушавали смо да извођаче радова стабилнијим уговорима вежемо за нас. Међутим, сам менаџмент свих тих предузећа која прате електропривреду не може да гарантује да бисмо и поред свих уговора, које бисмо сачинили, имали радну снагу у обиму, који нам је потребан. Стижу им понуде из иностранства и радници то не одбијају. Највећи проблем су вариоци, али има проблема и са обичним монтерима у дистрибуцијама. У Немачкој је већ почела изградња 27 електрана просечне снаге по хиљаду мегавата. То је велики посао и немачке фирме последњих година, увелико траже квалитетну радну снагу по читавој Европи, па и у Србији. Нарочито вариоце – каже Манасијевић.

Његове констатације у потпуности прихватају и представници фирми које изводе радове у ЕПС-у. Миломир Кузмановић, генерални директор компаније „Термоелектро“, која је иначе највише укључена у ремонте електрана, сагласио се са чињеницом да њихови најбољи радници

Све мање стручњака за ремонте

сада, у сезони, раде у Немачкој. Он каже да квалитетни радници у Србији месечно зарађују између 15 и 17 хиљада динара, а у Немачкој око 1.400 евра, уз плаћен стан и храну. Он, такође, напомиње да им после три месеца рада Немачка враћа око хиљаду евра, које им је узела на име пореза, из чега се може закључити да радници из Србије за та три месеца у Немачкој зараде колико би у Србији за две и по године! Ти људи обично у Немачкој раде на ремонтима електрана, рафинерија, топлана, хемијских комплекса...

Ови сезонски одласци радника, без сумње, код нас сада стварају све веће проблеме, јер се веома мало нових стручњака оспособљава за те послове, или боље рећи, свршене вариоце одмах узимају приватне фирме, иако држава за школовање сваког од њих издваја неколико хиљада евра.

– Проблем је системског карактера и само на нивоу државног школства може да буде решен. Све је мање оних који желе да раде као вариоци или монтери. Посао је тежак, а плата мала. Од директора ПД ХЕ „Ђердаг“ недавно сам обавештен да

средњу електротехничку школу у Кладову, сваке године, заврши 50 електричара, а код њих ради укупно 12 људи те струке. Где остали да нађу посао? Зато је потребно да се школовање прилагоди за дефицитарна занимања и да се води рачуна о томе шта је привреди потребно – каже Манасијевић.

Заменик генералног директора ЕПС-а, поред овога истиче и проблем у производњи специфичних делова – за турбине и друге склопове, који се у Србији не производе, јер сада мора да се чека на ред код фирми као што је „Алстом“ и друге.

– Уместо, као раније годину дана, сада те делове морамо да чекамо две, па и три године. Зато детаљне планове сада морамо да правимо на дужи временски период да би неки део стигао на време, односно када нам је потребан за ремонт. Трећина српске привреде, директно или индиректно ради за Електропривреду Србије, која за ремонте годишње ангажује 200 милиона евра. На тим пословима ради на десетине хиљада радника – каже Манасијевић.

Д. Обрадовић

Струје, ипак, има довољно

У јуну суша за трећину скресала производњу проточних хидроелектрана, али су зато ТЕ на угаљ за 22 процента премашиле план производње електричне енергије

Остварење електроенергетског биланса у Србији не доводи се у питање упркос суши која умањује производњу на „Ђердапу“ и осталим проточним хидроелектранама. Термосектор добро је припремљен да прихвати додатни терет, тако да електричне енергије има довољно да се подмире све потребе за електричном енергијом. У Дирекцији ЕПС-а за трговину електричном енергијом кажу да је јун ове године, са просечном дневном температуром од 23,5°C, што је за 3,3°C топлије од вишегодишњег просека за овај месец, прошао без већих проблема, иако је било ударних дана, када је потрошња скакала и десет одсто изнад просечне. У ствари, просечан дневни конзум прошлог месеца износио је 85,3 милиона киловат-сати, а у данима када су клима-уређаји радили без престанка достигао је и 93 милиона kWh. У целини, међутим, потрошња електричне енергије није премашила балансирану за овај месец. Напротив, била је 2,3 одсто мања од планиране.

Дневно „пеглање“

У остваривању електроенергетског биланса у јуну, како објашњава Миладин Басарић, директор Сектора за енергетско планирање и управљање, било је посебно карактеристично „пеглање“ дневних биланса, јер се догађало да потребе за електричном енергијом, у зависности од спољне температуре, скоче и за 600 мегавата снаге, што је еквивалентно капацитету РХЕ „Бајина Башта“. У таквим данима додатно су „притискани“ термоблокови, али и акумулационе ХЕ, које су током јуна биланс пребациле за 138 одсто, произведвши 105 милиона киловат-сати. Упркос прекопланском ангажовању, оне ипак нису радиле ни приближно колико истог месеца прошле године. За 22 одсто била им је мања производња него прошлогодишњег јуна, а када се томе дода да су и

Термоелектране и даље производе више од планираног: ТЕНТ Б

проточне ХЕ произвеле 37 одсто мање него јуна 2006. године, (односно 31 одсто мање од балансираног), онда је прилично очигледно колико овог пролећа и лета имамо неповољнију хидролошку ситуацију него прошле године.

Бруто конзум Републике Србије, без Космета, у јуну је износио 2,265 милијарди киловат-сати, док је на Космету потрошено 294 милиона kWh. Сва ова електрична енергија у Србији, рачунајући и ону која је била неопходна за подмиривање других потреба у систему осим потрошње тарифних купаца, обезбеђена је из ЕПС-ових капацитета, у којима је произведено укупно 2,994 милијарде киловат-сати. Ово остварење веће је од балансираног за 7,3 одсто, а од произведеног у истом месецу лане за 5,5 одсто. Термоелектране на угаљ (без ТЕ „Косово“) произвеле су 1,91 милијарду kWh, што је 22 одсто више од балансираног и 29 одсто више него у јуну прошле године. Занимљиво је, при том, да су ТЕ „Косово“ протеклог месеца произвеле 52 одсто више него јуна прошле године.

И јул сигуран

Басарић каже да су због изузетног ангажовања термоелектрана на угаљ, које су произвеле 344 милиона киловат-сати више него што је планирано за јуни ове године, и поред прекобилан-

сне производње угља у овом месецу, његове залихе на депонијама ТЕ у јуну смањене за 250.000 тона. Када се има у виду да су прошлог месеца били у току и ремонти угљених система на коповима, онда за 20 одсто већи од балансираног коначни јунски скор на депонијама ТЕ, без сумње, представља суштинску основу за оптимистичке прогнозе за јули, који је већ наступио. Басарић, наиме, каже да се реално очекује да ће у јулу угљари произвести потребне количине угља за планирану увећану производњу у термосектору, тако да ће стање депонија угља на крају јула бити готово исто као на почетку јула, односно око 250.000 тона више од балансираних количина. Остварене резерве угља биће довољне за сигурно снабдевање купаца током јула и наредних летњих месеци, а да се опет, пре него што почну јесење кише, одржи стабилност производње у ЕПС-овим термокапацитетима.

Што се енергетског садржаја у језерима акумулационих ХЕ тиче, он је на крају јуна био 14 одсто мањи од балансираног, што и није тако лоше с обзиром на дуг суши период. У јулу ће се, како се планира, акумулације још више штетити, јер чак и кад би падавине овог месеца биле веће од просечних за јули, оне неће моћи, како оцењује Басарић, знатније да поправе стање на дотоцима у Србији.

А. Цвијановић

Врх европске технологије

Највећи део опреме већ на монтажном плацу. – Крај идуће године – рок за завршетак послова. – Вредност инвестиције 111 милиона евра

Да би се у Привредном друштву „ТЕ-КО Костолац“ обезбедиле довољне количине угља за сигуран рад термоелектрана чији су капацитети 1.000 MW, било је неопходно да се, као први корак, повећа производње откритке за десет милиона кубика, а затим, и угља са 6,5 на девет милиона тона годишње.

– Зелено свето за ову веома значајну инвестицију за „ТЕ-КО Костолац“ и Електропривреду Србије у целини, дао је Управни одбор ЕПС-а 2005. године. Укупна вредност комплетне инвестиције је 111 милиона евра, а средства су обезбеђена из сопствених прихода ЕПС-а, од продаје електричне енергије. За набавку и монтажу опреме за Пети БТО систем на Површинском копу „Дрмно“, утрошиће се 58,7 милиона евра, а остала средства за послове који се односе на реализацију ове инвестиције – каже Драгољуб Лаковић, саветник генералног директора ЕПС-а и шеф стручног тима за Пети БТО систем, и наглашава да је ово тренутно најмодернији систем са фреквентном регулацијом који се производи у Европи. Управљање системом трачних транспортера обављаће се из диспечерског центра у Костолцу.

Објављивањем огласа почетком јуна прошле године покренут је поступак јавне набавке опреме за овај систем, а почела је њена монтажа 12. јула 2007. године.

– Све то најречитије говори о томе којом се брзином радило. У „ТЕ-КО Кос-

толац“, као крајњем кориснику опреме, и у ЕПС-у одмах су формиране оперативне екипе за реализацију монтаже, које чине стручњаци из више дирекција ЕПС-а и овог привредног друштва. Тимови су радили брзо и ефикасно. За годину дана припремљена је тендерска документација, расписан је међународни јавни тендер, испоштовани су сви рокови, изабрани најповољнији понуђачи, потписани уговори који су активирани правовременом уплатом предвиђеног аванса и, наравно, опрема је почела да пристиже. У „Костолцу“ су обављени припремни послови када је реч о изради монтажног плаца и трасе транспортера, тако да монтажа опреме може несметано да почне – истиче Лаковић. И овог пута ЕПС се показао као добар инвеститор, јер је све обавезе према испоручиоцима опреме измирио на време.

С друге стране, у овом послу ангажована је домаћа машиноградња, чиме ЕПС још једном пружа шансу и даје предност домаћој индустрији. Крајњи рок за завршетак свих послова је новембар 2008. године, и како се очекује, после пробног рада, Пети БТО систем би почетком 2009. године требало да почне са редовном производњом откритке.

– Због кратког временског рока за реализацију свих планираних и утврђених послова, комплетан пројекат подељен је у четири пакета. За сваки па-

Драгољуб Лаковић

кет одређени су тимови и задужења и утврђени су послови, рокови и вредност – каже Владимир Ивош, координатор стручног тима у реализацији пројекта Петог БТО система. –Први пакет, чија је вредност око 12 милиона евра односи се на довршетак изградње роторног багера за откопавање откритке. Багер је из РБ „Колубара“ на ПК „Дрмно“ пребачен у деловима. Сваки део је, при томе, био прегледан, па је за оне који нису задовољили утврђене стандарде предвиђена набавка и израда нових. Ова машина ће, тако, бити потпуно модернизована са уграђеном најсавременијом опремом.

Пакет „два“, како наводи Ивош, достигао је вредност од 30,6 милиона евра и обухвата набавку и монтажу 7,5 километара трачних транспортера, ширине 2000 mm, са пет погонских станица. Линијом транспортера предвиђено је пребацивање откритке од багера до одлагача. Трећим пакетом, у вредности од 12,6 милиона евра, предвиђена је набавка багера–одлагача. Реч је, практично, о прототипу најсавременијег одлагача који је специјално пројектован и дизајниран за потребе Петог БТО система. Последњи пакет, али не и мање важан, односи се на набавку система за напајање електричном енергијом, управљање и система за техничку дијагностику. Вредност ове опреме је 3,8 милиона евра.

Ка већој производњи угља

Садашња четири БТО система на ПК „Дрмно“ могу да произведу од 28 до 30 милиона кубика откритке, што је довољно за производњу од 6,5 милиона тона угља годишње. Са новим системом производња откритке се повећава за десет милиона кубика, чиме ће бити омогућена производња угља од девет милиона тона. На овај начин у потпуности се преузима производња угља коју Површински коп „Ђириковац“ треба да даје и тиме се, практично, иде у његово поступно затварање. ПК „Дрмно“ на тај начин у потпуности преузима улогу снабдевача угљем костолачких термоелектрана. Амбиције ЕПС-а на плану даљих инвестиција овде се не заустављају. Већ се за „ТЕ-КО Костолац“ раде пројекти за повећање производње угља на 12 милиона тона годишње. То значи да ће ово друштво са набавком нове опреме за рудник бити спремно за изградњу још једног блока у ТЕ „Костолац Б“ – напомиње Лаковић.

К. Јанићијевић

Нова „стодесетка“ за коп „Дрмно“

Са потписивања уговора са „Минелом“

Електропривреда Србије (ЕПС) и Привредно друштво „ТЕ-КО Костолац“, као наручиоци, потписали су почетком јуна ове године са АБС Минел-Електроопрема и постројења а. д. из Београда, као испоручиоцем, уговор о испоруци и изградњи система за напајање електричном енергијом Петог БТО система на Површинском копу „Дрмно“. Уговор су, у име наручилаца, потписали Владимир Ђорђевић, генерални директор ЕПС-а и Драган Живковић, директор ПД „ТЕ-КО Костолац“, а у име АБС Минел-Електроопреме и постројења а. д. Београд Миодраг Петровић, извршни директор и Зоран Радосављевић, председник Управног одбора.

Овом приликом речено је да је укупна вредност пројекта Петог БТО система 58,7 милиона евра, а да се од тога у ново електропостројење и мрежу, са трафо-станицом 110 киловолти, као најзначајнијим објектом, улаже 3,8 милиона евра.

Генерални директор ЕПС-а Ђорђевић нагласио је да укупна средства за овај нови рударски систем у Костоцу обезбеђује Електропривреда из сопствених прихода. Истакавши да су улагања протеклих неколико година омогућила рекордну производњу угља и електричне енергије, он је навео да су РБ „Колубара“ и „ТЕ-ТО Костолац“ прошле године произвели највише угља откако постоје. И убудуће, нагласио је Ђорђевић, ЕПС ће наставити да улаже у прерађивачке и дистрибутивне капацитете, како би Србија имала довољно угља и електричне енергије, а ЕПС очувао лидерску позицију на регионалном тржишту. У том правцу усмерени су и напори да се спроведе реструктурисање и повећа вредност компаније ЕПС. Он је рекао да је у плану да се у неколико наредних година у производни и дистрибутивни систем ЕПС-а уложи више од три милијарде евра, а

само у проширење постојећих и отварање нових копова инвестираће се око 900 милиона евра.

Назначивши да се и овим уговором показује да је ЕПС највећи ослонац српске привреде, Ђорђевић је навео да и у изградњи Петог БТО система учествују домаће фирме и да је то обострано корисна и добра сарадња.

Иначе, за први пакет у овом пројекту – испорука роторног багера – уговор је потписан са немачком фирмом ТАКРАФ, у вредности од 12,2 милиона евра. Други уговор, у вредности од 30 милиона евра, за трачне транспортере, потписан је са домаћом фирмом ГОША-ФОМ, док је трећи уговор, за испоруку одлагача, вредан 12,64 милиона евра потписан са компанијом Тисен-Круп из Немачке.

А. Цвијановић

Документује се сваки радни поступак

Значајно искуство ЕПС има у управљању техничко-технолошким процесом, али то није довољно, јер у савременом пословном свету треба управљати целокупним пословним процесом, што значи и људским ресурсима

У Електропривреди Србије примењена међународних стандарда отпочела је с настанком компаније, а како су се стандарди усавршавали и модернизовали, тако је следило и унапређење праксе у ЕПС-у. Додуше, не увек доследно и систематски. Некада се стандардизација одвијала по јасним међународним критеријумима, понекад и «како се снађемо». Отуда данас, како каже представник пословодства ЈП ЕПС за квалитет Зоран Обрадовић, слика стандардизације процеса у привредним друштвима ЕПС-а личи на леопардову кожу. Нарочито се то односи на примену Интегрисаног система менаџмента (IMS), за чије су се увођење определили пословодство и Управни одбор ЕПС-а. Овим системом обухваћени су међународни стандарди квалитета (QMS), заштите животне средине (EMS) и безбедности и заштите здравља на раду (OHSAS), који су садржани у серији стандарда ISO 9001:2000, ISO14001:2004 и OHSAS 18001: 1999.

Обрадовић каже да су у примени IMS-а најдаље отишла привредна друштва за дистрибуцију електричне енергије, а да се, целовито посматрано, у производним привредним друштвима касни због инертног односа произвођача угља. На пример, код произвођача електричне енер-

гије, ТЕНТ и ХЕ „Ђердап“ добили су сертификат ISO 9001, а код угљара има и оних који још нису кренули с мртве тачке, као РБ „Колубара“, рецимо. Наш саговорник истиче да ће ова активност морати ефикасније да се одвија и наводи и разлоге зашто:

– Потребно је да се компанија ЈП ЕПС на тржишту и међу партнерима познаје не само по бренду сопственог производа већ и по начину на који се управља техничко-технолошким процесом и људским ресурсима. Због тога се последњих неколико година приступило систематском раду на увођењу међународних стандарда и документовању наше праксе, а сада је управо у току поступак снимања кључних процеса ради примене Интегрисаног система менаџмента. Обрадовић истиче да се овај систем уводи у целој компанији, како би се сви процеси пословног система повезали у јединствен и целовит систем управљања у ЈП ЕПС.

Три система менаџмента

Према његовим речима, пословодство и Управни одбор ЕПС-а определили су се за Интегрисани систем менаџмента зато што су овим системом обухваћена три система менаџмента међу којима има много сличности. Наравно, постоје

Зоран Обрадовић

између QMS-а, EMS-а и OHSAS-а и извесне разлике, али сличност ипак преовладава, што омогућава идентичан начин поступања у различитим областима, а онда и рационалност у поступку увођења IMS-а.

На питање шта, у ствари, Интегрисани систем менаџмента подразумева, Обрадовић каже да то значи да сваки поступак у управљању процесима мора да буде документован, да се одвија по утврђеној матрици одговорности и процедури која је подвргнута захтевима наведених стандарда, како би и они који дођу иза нас знали на који је начин нешто рађено и због чега баш тако.

– Ми смо као народ врло склони импровизацијама. Развијени пословни системи то напосто не трпе. Импровизације су дозвољене у пројектовању, испитивању, дефинисању задатака. Но, када се нешто утврди као поступак, онда нема даље импровизације. Тај поступак мора свако да поштује у раду, јер једино тако може да се има увид у целину система. Ако би свако радио како мисли да је најбоље, имали бисмо можда сасвим добру праксу, али такву праксу тржиште не може да препозна. Суштина је у томе да то што се ради, ако се оцени да је најбоље и сагласно међународним стандардима, треба и да се документује и примени као пракса за све. Отуда и укупну ову активност за

Процедурална уређеност

– Није ствар само у томе да се међународни стандарди примењују у техничко-технолошком процесу. Ту је ЕПС већ на високом нивоу у сваком погледу. За нас већу тешкоћу представља уређење односа у погледу управљања људским ресурсима. У том домену има крупних неусаглашености са међународним стандардима, и то је оно на чему ћемо сигурно утрошити доста времена. Морамо да уредимо све путеве у процесу рада и управљања, како бисмо били сигурни да ћемо стићи до постављених циљева, а циљеви ЕПС-а дефинисани су основним документима, почев од оснивачког акта до годишњег електроенергетског биланса. У једном уређеном систему какав је ЕПС све активности морају да буду повезане и та повезаност мора да буде процедурална. У томе нема места импровизацији – истакао је Обрадовић.

увођење IMS-а карактерише у првом реду снимање кључних процеса и израда обимне документације, у којој, поред основних системских докумената, процедура, има и много докумената ниже хијерархије, који ће стално циркулисати међу запосленима – рекао је Обрадовић.

Апсолутна уређеност

У примени система менаџмента најважније је да се схвати да односи између техничко-технолошких процеса и људских ресурса морају да буду апсолутно уређени. То јесте наградња система управљања и то јесте менаџмент, наглашава наш саговорник. Додаје да ти уређени односи морају да буду проверени од независног сертификационог тела, у смислу да се добије сертификат као документ о уређености према захтевима наведених стандарда. Тиме што се определило за увођење IMS-а, ЈП ЕПС је фактички извршио оптимизацију целокупне активности и, како наглашава Обрадовић, смањило је рад на појединачном увођењу међународних стандарда, а самим тим и трошкове. Када је реч о трошковима, он напомиње да примена стандарда у менаџменту подразумева набавку одговарајуће информа-

ционе технологије, али да је ЕПС тога поштеђен, будући да већ има сасвим добру опремљеност у овом погледу. Биће потребно, истиче он, да се набаве одређени модели, помоћу којих ће се документовати и пратити процеси, али то ће се врло брзо исплатити, јер ће се са увођењем нових стандарда послови знатно рационализовати. По усвајању документације квалитета догађаће се и мање грешака.

На питање докле се стигло на нивоу ЈП ЕПС са припремама за увођење новог система менаџмента, Обрадовић наводи да су процеси снимљени у производњи, дистрибуцији и трговини и да предстоји да се исто то уради у економско-финансијском менаџменту, у менаџменту пројекта и развоја, у менаџменту људским ресурсима и у менаџменту техничко-пословним системом ЈП ЕПС. За сваки од ових менаџмената одређен је посебан пројектни тим, који снима стање, документује га, оцењује колико се поклапа са међународним стандардима или одступа од њих. У раду пројектних тимова учествују представници консултаната (СИМ колеџа из Ниша) и, наравно, руководиоци појединих процеса и послова. Свим запосленима у ЕПС-у, када буде припремљена, биће доступна системска документација,

као што су мисија, визија, циљеви, политика квалитета, пословник о сваком процесу, а све то биће постављено и на сајту ЕПС-а, као јавни документи. Једини тајни документи су они који се односе на оперативне процедуре и којима се трасирају путеви система менаџмента као пословна тајна. Примедбе запослених на документацију и процедуре разматрају шеф пројектног тима и консултант. Ствар је договора колико дуго ће се утврђени поступак примењивати пре него што се затражи сертификација IMS стандарда. Кад се сертификат добије, он постаје део бренда компаније ЕПС.

Није формално

Све је Обрадовић ово објаснио, а опет новинару је остало нејасно зашто увођење система менаџмента, па и свих међународних стандарда у управљању квалитетом, заштитом животне средине или безбедношћу и здрављем запослених прати нека фама неразумљивости. Једни, наиме, тврде да је то „поступак који треба спровести формално, да би се добио сертификат, а ми и иначе знамо да радимо“, други, пак, кажу да „из основа све треба мењати да би се односи поставили онако како су успостављени у развијеним тржишним компанијама“. Обрадовић истиче да се сигурно не сме дозволити да се процес сведе на формалност, јер је то онда узалудан посао којим се ништа не добија. Што се корених промена тиче, ту делом има основаности, јер смо наследили инерцију старе праксе „кажем ја њему, он ће већ следећем и тако редом“.

– Е, то је оно што у уређеној компанији не може да важи као правило рада и понашања. Мора тачно да се зна поступак у свакој радној операцији, и ко за шта одговара, и ко кога обавештава и да све то буде записано у документима. Зато је сада у овој фази имплементације потребно донети огромну документацију, према којој ће се поступци непрестано понављати, све док се не уведу неки нови стандарди, односно док се не покаже да је настало значајно одступање наше праксе од тих нових стандарда. При томе треба имати у виду да се стандарди стално развијају и усавршавају и да је то процес у трајању, дакле који никада није завршен – нагласио је Обрадовић.

У примени стандарда квалитета најдаље су отишла привредна друштва за дистрибуцију електричне енергије: из „Електросрбије“

Анка Цвијановић

До 2012. године, kWh седам евро центи

Садашња ниска цена струје биће узрок губитка ЕПС-а од 6,5 милијарди динара у овој години – процењује Горан Николић, сарадник Центра за научноистраживачки рад ПКС

И поред тога што је струја купела, Електропривреда Србије ће ове године исказати губитак од 6,5 милијарди динара, а један од основних разлога за то је што је електрична енергија у нашој земљи два до три пута јефтинија него у државама у региону – тврди Горан Николић, сарадник Центра за научноистраживачки рад Привредне коморе Србије.

Николић с тим у вези истиче и да тренутна цена електричне енергије, без ПДВ, износи 4,7 евро центи по киловат-часу. После већ најављене, мање, корекције цене електричне енергије у септембру, грађани Србије и даље ће плаћати најмање рачуне за струју у Европи. До 2012. године, наставља Николић, цена струје код нас би требало да достигне седам евро центи по киловат-часу, али не искључује се могућност да то буде и више. Неопходно је да она расте, јер је код нас најнижа у региону и не дозвољава ЕПС-у да прикупи довољно новца да инвестира у нове објекте. Када је реч о предлозима за корекцију цена који се упућују Влади Србије на усвајање, потребно је, стога, водити рачуна о интересима грађана, али и Електропривреде Србије.

– Подручје Балкана у наредне две до три године имаће изражен мањак електричне енергије. Значајно је зато да ЕПС буде финансијски стабилна компанија којој ће бити и омогућено да остварује и пројекте изградње нових енергетских објеката, а што, с

обзиром на акутни недостатак електричне енергије у региону, представља неминовност. За сваку земљу од великог је значаја да има сопствену производњу електричне енергије. Примера ради, када ЕПС увози струју из иностранства, она га кошта 50 одсто скупље него што је прода индустрији, а ЕПС такође, трпи и због субвенција које има индустрија када купује електричну енергију за производњу. Велике компаније у Србији добијају електричну енергију по веома ниској цени – истиче Николић. Реална цена електричне енергије ЕПС-у потребна је, такође, и због обављања ремонта за стабилан рад електроенергетског система у периоду када се више не може рачунати на донације Европске уније.

Подсећања ради, како истиче даље Николић, ЕПС је добио огромне донације, чак 400 милиона евра. Добила их је, најпре, држава, јер је било битно да се елиминишу редукације. А највише новца добијено је из донација и „мекких“ кредита, што значи да су те паре и наменски потрошене. ЕПС је, тако, 2005. године располагао са 52 милиона евра за ремонт блока А5 у Термоелектрани „Никола Тесла“, док сада за све такве послове компанија сама мора да обезбеди новац. За прошлу годину из оствареног прихода обезбеђена су, стога, средства за ремонт три блока, у укупном износу од 35 милиона евра. А илустрације ради, за један капитални ремонт потребно је обезбедити суму од 50 до 60 милиона евра.

Горан Николић

После 15 година раубовања, ЕПС је као систем, сматра Николић, негде у средини по ефикасности, што се мери не само бројем запослених већ и профитом. Ослабљен ЕПС, значи, био би лака мета за неку од компанија заинтересованих за овај регион и то је разлог због чега производња и дистрибуција електричне енергије морају остати заједно, а да би се ЕПС опоравио и постао успешна и профитабилна фирма. Као добар пример да и држава може бити успешан власник, Николић наводи чешки електроенергетски гигант ЧЕЗ. У тој земљи су на време схватили погубност идеје поделе електроенергетске компаније на производњу и дистрибуцију и сада ЧЕЗ купује и неке од претходно продатих дистрибуција. Следи пример ЧЕЗ-а, односно омогућити стварање моћне електроенергетске компаније, способне да постане лидер у региону, од насушне је потребе. Јер, енергетика је кичма целе привреде и такав статус је потребно задржати због добробити грађана и државе – закључује Горан Николић.

Србија са најнижом ценом електричне енергије у региону

Цена киловат-часу у Бугарској износи 5,5 евро центи, у Хрватској 7,7, у Босни и Херцеговини 6,1, а у Мађарској 10,6 итд. Ове бројке, објашњава Горан Николић, јасно показују да ће и после септембарског поскупљења електричне енергије киловат-часу Србији и даље бити убедљиво најјефтинији у региону, јер ни са њим још није прешао износ од 5 евро центи по киловат часу.

ЕПС остаје у власништву државе

Уз реформу ЕПС-а остварује се дугорочни план – да се од овог предузећа направи озбиљан регионални играч који би био у државном власништву

Енергетика ће предстојећу јесен, која се у нашим условима увек најављује као врућа, по свој прилици додатно загрејати. Александар Поповић, министар рударства и енергетике у Влади Србије, гостујући у Пословном клубу Политике, најавио је за јесен усвајање закона, а потом и расписивање тендера за избор стратешког партнера за докапитализацију НИС-а, јавни позив за избор стратешког партнера за завршетак Колубаре Б и трећег блока Термоелектране „Никола Тесла Б“.

Да ли очекујете приватизацију Електропривреде Србије, колико је то реалан процес у овој години?

- Не планира се никаква приватизација ЕПС-а. Када кажем приватизација желим да разјасним да се не планира да у предузеће које данас зовемо ЕПС уђе други капитал осим државног. У овом моменту ЕПС ће остати у стопроцентном државном власништву, али наравно не кажем да ће тако бити вечно. Неопходно је, међутим, да се ЕПС реформише. Јер, без обзира на све досадашње позитивне помаке којих је било и којих има, највећи број економских показатеља ове компаније је и даље лошији од сличних у окружењу. Уз реформу, то јест појефтинјење функционисања ЕПС-а, измену политике према великим потрошачима и корекцију цене струје, можемо да остваримо оно што је дугорочни план – да покушамо да направимо озбиљног регионалног играча који би био у државном власништву.

За септембар се најављује ново поскуљење електричне енергије. За колико?

- Питање поскуљења и евенту-

Александар Поповић

алне висине поскуљења је ствар о којој се пита Агенција за енергетику, не министарство. Али, ако мене пита, верујем да је у наредним годинама неопходно кориговати цену тако да се дође до око 5,5 евро центи по киловат-сату. ЕПС би са том ценом могао не само да функционише несметано већ и да издваја знатан новац за инвестиције. Међутим, потребно је имати у виду и социјални аспект читавог проблема. Зато сам ја лично радије за више малих и одложених поскуљења него за једно од 10 или 15 процената. Али, понављам, ово је мој лични став, релевантан је став Агенције за енергетику.

Да ли ћемо градити нове електране и где?

- На јесен ће бити расписан тендер за стратешког партнера са којим ће се окончати градња Колубаре Б, као и партнера са којим ће се изградити трећи блок ТЕНТ Б. Верујем да ће на јесен моћи да се донесе и коначна одлука о томе како ћемо, заједно са Републиком Српском, на најбољи начин искористити потенцијал слива Дрине.

Повећате цену струје да бисте омогућили инвестиције, али то политички

није популарно. Протеклих година убеђивали су нас да ММФ одређује цене. Шта на то кажете?

- ММФ неће одређивати цене, барем не док сам ја министар.

Спремни сте на тај непопуларни потез?

- Верујем да ће цена у будућности морати да се коригује, али је, као што сам рекао, права адреса за ово питање – Агенција за енергетику. Међутим, не може цена струје да буде крива баш за све. ЕПС мора да буде оперативнији и јефтинији, мора се на чистац истерати питање цене струје за индустрију, а верујем да постоје и начини како ЕПС може да приходује и од нетрадиционалних делатности. Наравно, без обзира на то што је цена струје у Србији међу најнижим у окружењу и Европи, неопходно је водити рачуна, како сам већ рекао, и о социјалном аспекту целог проблема, односно о домаћинствима која ће имати право на извесну субвенцију цене електричне енергије. То ће бити могуће након што се изрази јединствени систем социјалних карата за свако домаћинство. Само на тај начин ми ћемо моћи да направимо заиста праведан систем и да слојеви становништва са најнижим примањима буду заштићени.

Шта треба учинити да житељи јужне српске покрајине имају струју?

- Контактираћемо са Унмиком и покушати да нађемо решење. Дакле, са Унмиком, јер за нас он постоји, а не некаква влада Косова или КЕК (косовска електропривреда). Ми ћемо дати понуду која ће бити коректна и омогућити релативно пристојно снабдевање енклавама на Косову и Метохији. Након тога ћемо видети да ли ће струја Унмику бити средство за манипулације и политичке притиске на Србе на Косову и Метохији, или ће превладати разум.

Јасна Петровић
Дејан Спаловић

(Преузето из листа „Политика“)

Почела изградња трафо-станице

Нова ТС 35 киловолти „Мали Звечан“ са прикључним далеководима најзначајнија овогодишња инвестиција у електродистрибутивни систем српских средина у јужној покрајини

Електропривреда Србије наставља да гради објекте на Косову и Метохији и да ствара услове за опстанак српске заједнице у овој покрајини. Уочи Видовдана, 27. јуна ове године, постављен је камен-темељац за изградњу трафо-станице 35 киловолти у насељу Мали Звечан, које се наслања на северни део Косовске Митровице. Свечаном чину обележавања почетка радова присуствовали су представници српске заједнице северног Косова и РЕМХК „Трепча“, а камен-темељац поставио је др Драгиша Миловић, председник Скупштине општине Звечан. Том приликом је речено да градња сваког новог објекта у српским срединама на Космету улива додатну наду у опстанак Срба на овом тлу, а да изградња новог електрокапацитета истовремено значи и стварање услова за економски просперитет.

Средства за изградњу нове трафо-станице обезбедила је Електропривреда Србије, а укупна вредност ове инвестиције је око стотину милиона динара. За почетак, ова трафо-станица имаће снагу осам мегаволтампера, мада је пројектована снага два пута по 12,5 мегаволтампера, што ће се инсталирати касније, у зависности од потреба конзума. Драгутин Марковић, директор Сектора за пренос и дистрибуцију у Дирекцији ЕПС-а за косметска предузећа, каже да цео пројекат обухвата и два далековода, од којих је један нови, и то од ТС 110/35 kV „Валач“ до ове нове трафо-станице, која носи назив „Мали Звечан“, према локацији на којој се гради. Дужина овог далековода је око пет километара. Другим далеководом ће се ТС „Мали Звечан“ повезати с постојећим 35-киловолтним далеководом, који је спона са ТС 35/10 kV у јужном делу Косовске Митровице. Фактички, када нова трафо-станица буде завршена, већу сигурност снабдевања електричном енергијом имаће и северни (српски) и јужни (албански) део града на Ибру.

Са свечаности постављања камена-темељца за ТС „Мали Звечан“

– Нова трафо-станица омогућиће, пре свега, боље и квалитетније снабдевање електричном енергијом северног дела Косовске Митровице, а у перспективи и насеља Звечан, које се сада напаја са индустријске трафо-станице. Смештена је у Малом Звечану зато што се управо у том правцу шири градски део Косовске Митровице и што је ту најизраженији притисак све веће потрошње електричне енергије. Умрежавањем са трафо-станицом и далеководом у јужном делу града добија се већа сигурност снабдевања свих потрошача на овом потесу – објаснио је Марковић и истакао да је ово највећа инвестиција у електродистрибутивни систем у српским срединама на Косову и Метохији у овој години. Према његовим речима, са овим објектом заокружује се обезбеђење неопходне електроенергетске инфраструктуре за северну Косовску Митровицу и Звечан, рачунајући и мо-

гуће потребе у неколико наредних година.

Марковић је истакао да ће се у трафо-станици „Мали Звечан“ инсталирати систем за даљинско управљање и контролу потрошње електричне енергије, што значи да ће ово бити први објект на коме почиње реализација пројекта за даљинско управљање електродистрибутивним системом у српским срединама на Космету. Тај пројекат радиће се и реализовати у фазама, а циљ је да се у наредних неколико година уведе даљинско управљање у свим објектима којима управља ЕПС-ово предузеће „Електрокосмет“. Израда овог пројекта тек предстоји, али је јасно опредељење, које је подржао и Управни одбор ЕПС-а, да се оформи јединствени диспечерски центар, из кога би се даљински управљало свим трафо-станицама у српским срединама на Космету.

А. Цвијановић

Социјални аспект Енергетске заједнице

Србија прва завршила припреме за потписивање споразума о социјалној заштити потрошача и запослених у енергетском сектору југоисточне Европе

На састанку министарског савета Енергетске заједнице југоисточне Европе, који је крајем јуна ове године одржан у Будви, српски министар рударства и енергетике Александар Поповић обавестио је учеснике овог скупа да је Србија прва у региону завршила припреме за потписивање меморандума о разумевању о социјалним аспектима Енергетске заједнице југоисточне Европе. Два дана пре тога министар Поповић примио је делегацију три гранска синдиката у Србији, који су симболичним протестом испред ресорног министарства у Београду захтевали да се меморандум потпише на састанку у Будви. Том приликом министар је изразио пуну подршку захтевима синдиката да се Енергетска заједница у овом региону успоставља и развија на начелима социјално-хумане Европе, изразивши уверење, како је новинарима рекао представник Синдиката ЕПС-а Бранко Гојковић, да социјалним дијалогом може успешно да се превазилази сукобљеност оштрих тржишних законитости и потребе да се заштити стандард грађана.

Протест у 12 земаља

Истота дана и у исто време протествовали су грански синдикати у свих 12 земаља југоисточне Европе и сви они упутили су својим ресорним министрима предлог меморандума о разумевању, захтевајући да се овај документ потпише на министарском савету у Будви. Ову активност координирала је Међународна синдикална федерација PSI (Public Service International), с циљем да се у Енергетској заједници обезбеди сигурно и стабилно снабдевање електричном енергијом и гасом, да почне примена европских закона и социјалних планова, да сиромашнима не буде ускраћена основна услуга и да у социјалном дијалогу синдикати имају права према европским стандардима. Протест у Београду организовали су Грански синдикат хе-

Бранко Гојковић: Добили смо пуну подршку министра Поповића

мије, неметала, енергетике и рударства „Независност“, Синдикат радника ЕПС-а и Самостални синдикат енергетике и петрохемије Србије.

Како је речено, меморандум о разумевању био би пратећи социјално-хумани документ Уговора о енергетској заједници југоисточне Европе, који би представљао обавезу за све владе потписнице овог уговора. У прогласу подељеном новинарима, синдикати су навели да траже да се у трипартитном социјалном дијалогу и уз учешће свих заинтересованих група цивилног друштва иде на постепено отварање тржишта електричне енергије и гаса и да се обезбеди регулација развоја јавних услуга. Такође, захтева се да се омогући равноправан приступ грађана енергији, без обзира на модел приватизације и структуру власничких односа.

За социјални дијалог

Наводећи да ће отварање тржишта и раст цена енергије изазвати социјалне последице, које су већ видљиве у земљама које су приступиле Европској унији, синдикати су упозорили да ће сиромашним слојевима становништва бити све мање доступна скупа енергија. У незавидном положају наћи ће се и запослени у енергетском сектору, јер ће, према искуству Европске уније, велики број радника остати без посла. Како је наведено, у процесу реструктурисања

овог сектора у европским земљама изгубљено је 330 хиљада радних места. Пред таквим опасностима од брзе приватизације и нерегулисаних односа на тржишту, синдикати у Србији очекују од Републичке владе да обезбеди транспарентност процеса реструктурисања и приватизације у сектору електричне енергије и гаса, као и социјални дијалог, како би се заштитио интерес државе, грађана и запослених. Циљ је да се за све раднике који због реструктурисања остају без радних места омогући поновно запошљавање, што Влада може да обезбеди својим мерама.

Представник Синдиката ЕПС-а Гојковић рекао је новинарима да је синдикална делегација добила уверавања министра Поповића да је у Влади Србије припремљено потписивање меморандума о разумевању и да ће се ресорно министарство и он лично залагати да се то што скорије догоди. Гојковић је подсетио да се на овакав став чекало подуже и истакао да је очигледно исказана добра воља да се решења социјалних проблема траже и налазе у дијалогу Владе, послодаваца и синдиката. При томе, тај дијалог биће у свим земљама у окружењу координиран у складу с документом који на нивоу Енергетске заједнице треба потписати. У том погледу сви синдикати на овом подручју имаће, како је наведено, пуну подршку међународних и европских синдикалних асоцијација.

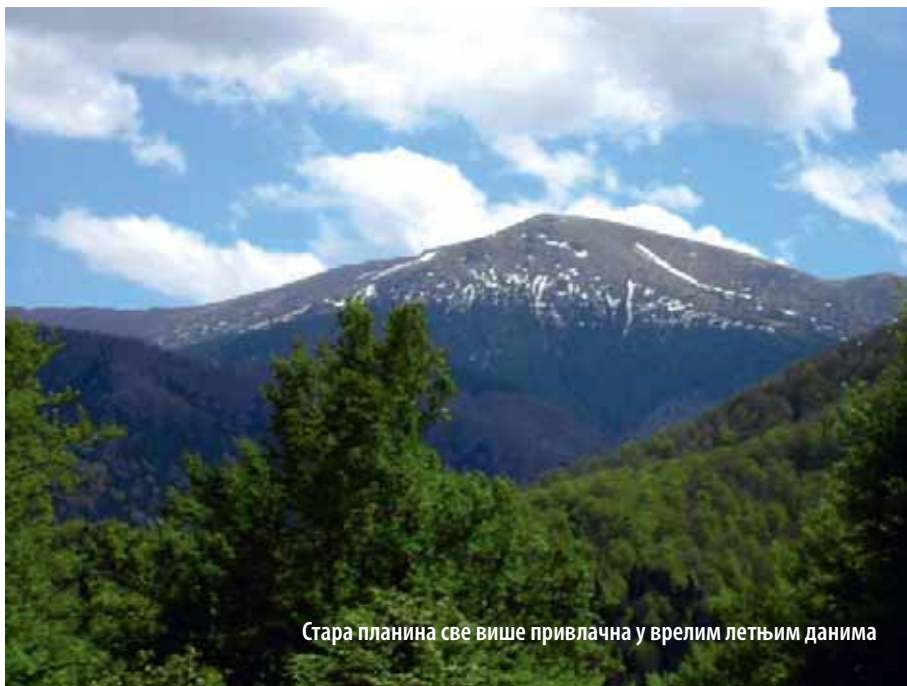
А. Цвијановић

Распродати капацитети хотела и вила „Парк“

За ову сезону парама добијеним од продаје капацитета на иностраном тржишту, „Епстурс“ комплетно реконструисао хотел „Парк“. – За запослене у ЈП ЕПС у жеку понуда повољних аранжмана у приватном смештају и то прве и друге категорије. – Богата понуда иностраних аранжмана

У Туристичком центру „Будва“ у главним објектима „Епстурса“ – хотелу и вилама „Парк“ за запослене у ЈП ЕПС у овој летњој сезони преостало је веома мало слободних места. „Епстурс“ је зато закупио квалитетне капацитете у приватном смештају и то прве и друге категорије да би са тако широком понудом изашао у сусрет жељама радника ЕПС-а да годишњи одмор проведу на црногорском приморју.

– Сопственим новцем стеченим од продаје капацитета на иностраном тржишту за овогодишњу туристичку

Стара планина све више привлачна у врелим летњим данима

сезону „Епстурс“ је комплетно реконструисао и опремио хотел „Парк“ у Будви – каже мр Срба Вучковић, директор маркетинга. Хотел је, тако, адаптиран и изнутра и споља, што значи да су сада у собама комплетно нова купатила (туш кабине, санитариије, плочице), уз промењени намештај, уграђене клима-

уређаје, а све собе имају кабловску ТВ и мини бар. Нов је и дотеран екстеријер хотела. Што се тиче приватног смештаја, собе прве категорије у тој понуди по квалитету не заостају за хотелом „Парк“, све су са купатилом, клима-уређајем, ТВ, мини-баром. За оне са скромнијим финансијским могућностима у понуди су, такође, повољни аранжмани у собама друге категорије. Највећа новина за све наше туристе ове године је исхрана по принципу шведског стола – доручак и вечера. На крају за запослене у ЕПС-у и даље важе раније повластице, од којих издвајамо плаћање на више рата и у динарима (за противвредност у еврима).

Према речима Вучковића, слободних места још има у објектима „Епстурса“ на Старој планини и у Перућцу. Интересовање радника ЕПС-а ове сезоне за њих је повећано. Од ове године, „Епстурс“ за запослене у ЕПС-у као ново нуди и аранжмане за боравак у Вили „Јањић“ на Златибору, и то у собама прве категорије.

„Епстурс“ је и за ову сезону припремио богат инострани програм. У тој понуди у главним дестинацијама и

Будва и даље перјаница црногорског туризма

то посебно у Бугарској, Грчкој и Турској широка је палета капацитета – од приватног смештаја до боравка у хотелима са пет звездица. У понуди се налазе и сви познати туристички центри у тим земљама, као што су Несебар, Сунчев Брег, Помурје у Бугарској, затим Паралија, Аспровалта, Полихроно и Ханиоти у Грчкој или Анталија и Кушадаси у Турској. Понуђени аранжмани су најчешће десетодневни, а има их и за 7-дневни, односно за 14-дневни боравак. Обезбеђен је и организован аутобуски, односно превоз авионом, с тим што је плаћање и за ове аранжмане у динарима и са могућношћу отплате у више рата.

М. Филиповић

ЦЕНЕ СМЕШТАЈА ПО ОБЈЕКТИМА:

БУДВА

Вила „ЕДБ “

У јеку сезоне ПП 22 евра

Полупансион	
Смене	
3.06. – 23.06.	17
23.06. – 15.07.	19
15.07. – 24.08.	22
24.08. – 13.09.	19
Од 13.09.	17

Хотел „Парк“

Полупансион од 18 до 27 евра

Полупансион			
Смене	Са погледом на море	Са погледом према брду	Собе у приземљу
3.06. – 23.06.	20	19	18
23.06. – 15.07.	24	23	22
15.07. – 24.08.	27	26	25
24.08. – 13.09.	24	23	22
Од 13.09.	20	19	18

Вила „Подкошљун “

Најам апартмана 11 до 16 евра

Смене	Полупансион	Најам апартмана по особи
3.06. – 23.06.	19	11
23.06. – 15.07.	21	14
15.07. – 24.08.	23	16
24.08. – 13.09.	21	14
Од 13.09.	18	11

Приватни смештај

У понуди објекти прве и друге категорије

Категорија	Полупансион				
	23.06. – 3.07.	13.07.	23.07. – 12.08.	22.08.	01.09. – 11.09.
I	17	19	22	19	17
II	15	17	19	17	15

Бум туристичких капацитета у Турској не јењава: Анталија

Грчка одмаралишта традиционално атрактивна за туристе из Србије: Паралија

СТАРА ПЛАНИНА

Хотел „Бабин зуб“ – Стара планина

Пансион од 1.500 до 2.200 динара

	Пансион – класично послуживање		
	17.06. – 10.07.	10.07. – 23.09.	23.09. – и даље
1/2	1.600	1.800	1.600
1/3	1.500	1.700	1.500
Апарт. по особи	1.900	2.200	1.900

ПЕРУЋАЦ

Хотел „Језеро“ – Перућац

Дневно од 950 до 1.800 динара

Ноћење са доручком	Поглед на језеро	Поглед на брдо
Једнокреветна соба	1.400	1.300
Двокреветна соба	1.150	1.050
Трокреветна соба	1.050	950
Полупансион		Поглед на брдо
Једнокреветна соба	1.600	1.500
Двокреветна соба	1.450	1.350
Трокреветна соба	1.350	1.250
Пансион		Поглед на брдо
Једнокреветна соба	1.800	1.700
Двокреветна соба	1.600	1.500
Трокреветна соба	1.500	1.400

ЗЛАТИБОР

Вила „Јањић“ – Златибор

Апартман од 800 до 1.650 динара

		Собе	Полуапартман	Апартман
До 23.06.	НА	400	600	800
23.06. – 14.07.	ПП	1.150	1.200	1.400
14.07. – 18.08.	ПП	1.250	1.350	1.650
18.08. – 15.09.	НА	600	700	900
15.09. – 20.10.	НА	400	600	800

Лидер међу добављачима

У прошлој години остварена до сада рекордна производња од 31.256 бетонских стубова. – Удвостручен промет, а у радни однос примљено и још 120 радника

На почетку реструктурисања ЕПС-а, 2003. године, међу првим фирмама издвојеним из ЕПС-а била је и „Електроизградња – Бајина Башта“, која се у саставу овог јавног предузећа дотле налазила као део тзв. трећег круга. На тај начин ово предузеће прешло је у власништво државе. Таква промена, за разлику од других фирми, овде није изазвала бојазан од рада у новим тржишним условима, па ни отворена питања у вези са даљом егзистенцијом.

– „Електроизградња“ је, наиме, и до тада пословала у тржишним условима, а производња пре свега бетонских стубова, као и других наших производа, никада се није „везивала“ за цену киловат-часа. Другим речима, колико се производило, толико се и продавало. А, ради се добро, па се добро и заради – каже за „kWh“ Душко Нешковић, директор „Електроизградње“. Предузеће је ангажовано на пословима на многобројним градилиштима у Београду, Краљеву, Крагујевцу, Ужицу, Шапцу, Ваљево, итд. То је и разлог што су се у протеклом периоду, по изласку из ЕПС-а, остварили изузетни пословни резултати.

„Електроизградња“ све присутнија на градилиштима у Србији

Како даље истиче Нешковић, лане је реализована и рекордна производња за протеклих 30 година рада. Произведено је 31.256 стубова, 5.738 ногара за дрвене стубове, као и више од 130 трафо-станица 10/0,4 kV и две трафо-станице 35/10 kV. „Електроизградња“ је тако постала и лидер међу добављачима ЕПС-а, а највећи купци су привредна друштва „Електросрбија“ и „Електродистрибуција Београд“. У прошлој години остварен је и удвостручен промет у односу на претходну, 2005. годину. Због тако повећаног обима пословања, а за разлику од неких фирми које излазак на слободно тржиште виде у рационализацији броја запослених и отпуштању радника, у 2006. години овде је у радни однос на одређено време примљено 120 радника.

– Први пут од оснивања, „Електроизградња“ је ушла у ред великих предузећа – истиче Нешковић, и то по броју запослених - 314 радника, као и по оствареном промету и стеченом капиталу. За протеклих тридесет година постојања произведено је 400.000 бетонских стубова. Поред тога, производе се и ТС 10/0,4 и 35 kV, гради се нисконапонска и подземна мрежа и далеководи од 10 и 20 kV. Производну делатност допуњују и сви остали електромонтажни послови. Све то посебно охрабрује имајући у виду да је предузеће управо на прагу приватизације и потребна документација већ је предата Агенцији за приватизацију. Аукција за продају предузећа очекује се у мају. За запослене у овом колективу, а о чему је постигнута јединствена сагласност Скупштине предузећа, Синдиката и локалне самоуправе битно је, при том, да купац

Душко Нешковић

буде неко из ове делатности, што би омогућило даљи развој фирме. Јер, са око 500 радника везаних за ово предузеће, оно је од великог значаја и за општину.

У „Електроизградњи“, упркос кратком времену до приватизације, не запоставља се започета реализација развојних програма. Како је то и предузеће са великим искуством у електромонтажним радовима и у градњи и инсталацији бетонских стубова, уочено је, на пример, да је потребно обавити додатну заштиту монтера приликом пењања на стуб. У том пројекту коришћена су искуства алпиниста, који сличне алке користе за везивање. Али, да би се такве алке могле користити, стубови ће убудуће имати и специјалне чауре, израђене од висококвалитетног, нерђајућег материјала. Тај патент је заштићен и одобрила га је надлежна техничка комисија. Други значајан патент односи се на лакше качење самоносивог снопа за чауре стезалке, чиме се смањују трошкови пошто више неће бити потребе за помоћним конзолама. За сва достигнућа последњих година стигло је и признање у виду плакете Привредне коморе Златиборског округа, које се додељује најуспешнијим предузећима.

Милан Ђокић

Припреме за реализацију програма модернизације система отпепељивања у ТЕ „Костолац Б“ и градњу нове депоније

Почетак радова крајем лета

Укупна улагања у ову инвестицију премашиће 25 милиона евра, од чега ће кредит ЕБРД износити 20,9 милиона евра

Припреме за модернизацију система отпепељивања у Термоелектрани „Костолац Б“ и градњу нове депоније пепела улазе у завршну фазу. Са немачком фирмом „Dobersek“, којој је поверена реализација овог инвестиционог програма вредног више од 25 милиона евра, већ су усаглашена коначна техничка решења за хидраулични транспорт пепела и шљаке. Израда главног пројекта за одлагалиште пепела и шљаке, која се очекује да ће бити завршена за наредна два месеца, поверена је Рударском институту из Београда.

Финансијска средства за реализацију ове инвестиције највећим делом (у висини од 20,9 милиона евра) обезбеђена су из кредита Европске банке за обнову и развој. Преостала финансијска средства обезбеђује ЕПС из сопствених извора а то се, углавном, односи на изградњу нове депоније за одлагање пепела и шљаке из ТЕ „Костолац Б“, која ће се градити на простору копа „Ђириковац“.

Према речима Љубише Стевића, директора Дирекције за производњу електричне енергије у ПД „ТЕ-КО Костолац“,

Догодине мање пепела из ТЕ „Костолац Б“

неопходни истражни радови који претходе изради главног пројекта за градњу депоније већ су завршени. Ускоро предстоји и потписивање анекса уговора за усаглашене додатне радове, што практично значи да се припреме за званичан почетак радова успешно приводе крају. До зиме, како је овим инвестиционим програмом и предвиђено, треба да се заврши и изградња силоса у непосредној близини термоелектране.

Завршетак ове инвестиције, посебно значајне са аспекта заштите животне средине у окружењу, предвиђен је до краја лета 2008. године. Пројектним решењима предвиђен је и прелазак на нову технологију одлагања пепела. Реч је о густој хидромешавини пепела и шљаке, чиме ће се избећи добро познато развејавање пепела са предвиђеног простора за његово одлагање.

Ч. Радојчић

На ТЕНТ А представљен адитив за боље сагоревање у котловима

Редукција влаге

Вивек Пандит, директор и сувласник компаније АВНТЕСН из Индије, одржао је 13. јуна у ТЕНТ А презентацију „Коришћење адитива за боље сагоревање и ублажавање негативних ефеката на цевни систем котла и загађивање околине“. Гост из Индије је представио адитив thermast, ситнозрнасту органску материју, негативне рН вредности, која коришћена уз свако чврсто гориво (угаљ, дрво, биљно гориво) потпомаже горење редукцијом влаге. Презентацији су присуствовали менаџери и хемичари ПД ТЕНТ и представници ЈП ЕПС.

Адитив thermast, по речима Пандита, у процесу сагоревања везује за себе влагу унутар угља тако што разара угљеничну молекуларну везу С-60, при чему се ослобађа додатна енергија. Захваљујући томе, штеди се гориво јер да би се одржала потребна температура мора бити смањен доток лигнита и кисеоника. Други позитиван ефекат примене адитива је смањење количине сумпора у пепелу, а трећи је ефикасно чишћење котла од наслага шљаке. Потребна количина за постизање ових ефеката јесте килограм тог препарата на петнаест тона лигнита.

Директор компаније АВНТЕСН је на презентацији истакао да су испитивања адитива започета 1998. године, а да је на тржиште пласиран 2002. Постигнути су добри резултати у Индији, Пакистану, Тајланду и Малезији. Мађарска је прва земља Европе која је почела да примењује thermast. Компанија још ишчекује информације о својој понуди из Румуније, Чешке, Велике Британије и Бразила.

Р. Радосављевић

ОД

СНА ДО
ЈАВЕ

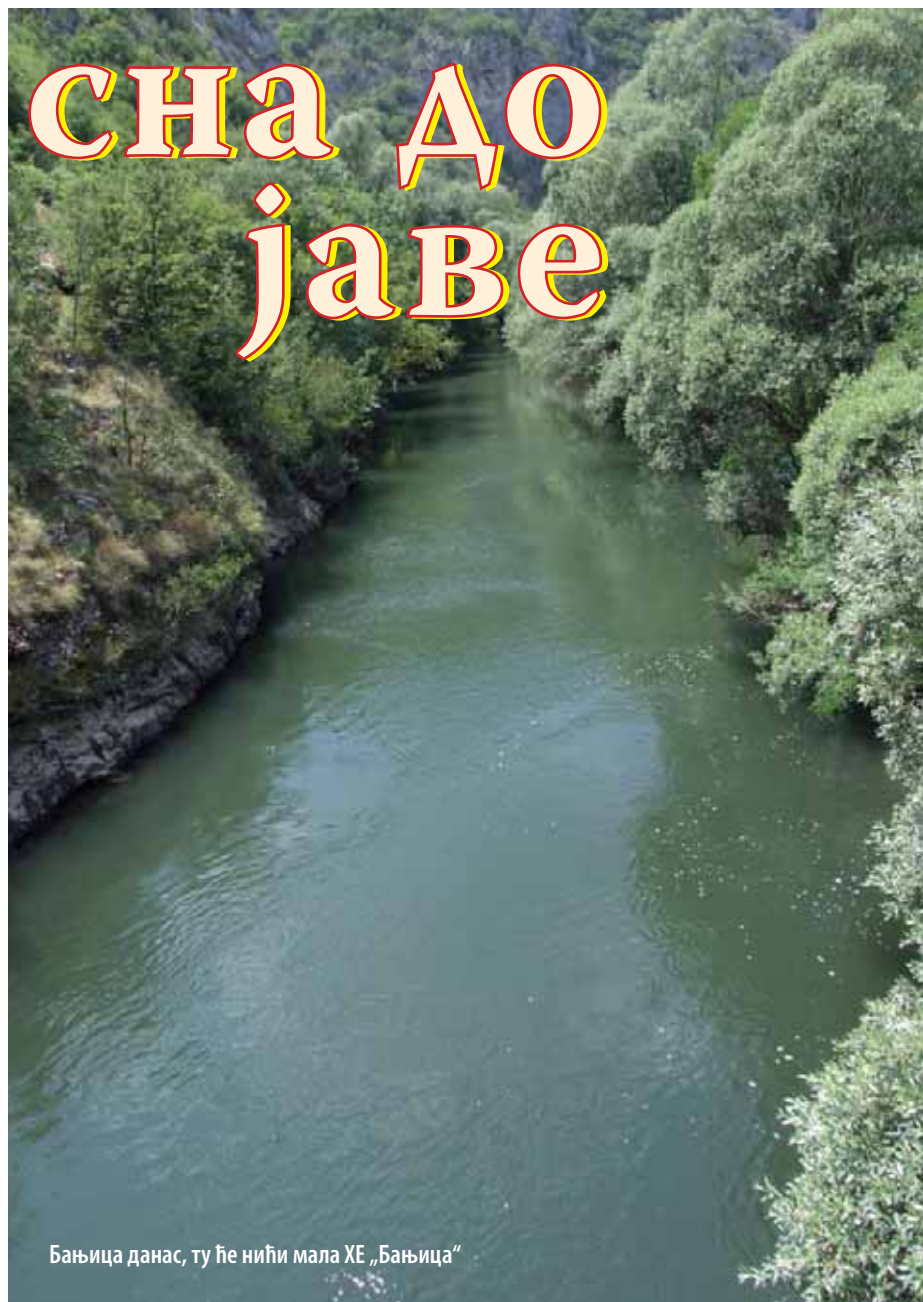
У Сићевачкој клисури, на средокраћи између „Свете Петке“ и „Сићева“, изградиће се мала хидроцентрала: „Југоисток“ ће добити нове киловат-часове чисте енергије, а Ниш – прави градски аква-парк

Колико је од Ниша до Бање, толико је и од Нишке Бање до Бањице. До Бање се стиже широким асфалтираним путем са две коловозне траке, а до Бањице врлетном каменитом стазом, кроз шипражје, преко пруге и претесног viseћег моста над којим стоји табла са избледелим натписом „Опасност! Забрањен пролаз“. Зна се да су се у термама Бање брчкали житељи Наиса, поданици цара Константина, дочим је данас тешко наићи на Нишлију које би без премишљања могао да упуту намерника до Бањице.

Како сам ја, ипак, приспео до тог раја под капом небеском, знају Оливера Манић, Саша Стојановић, Драгомир Младеновић и Жика Алексић из „Југоистока“, моји сапутници... и Онај Горе, чија нас је милостива замисао онамо одвела. И тек када смо приспели, докучио сам зашто су ми све време говорили да је Бања за тело, а Бањица за душу...

Заправо, моја прича је почела у Београду пре два-три месеца, када сам пред Филетом (Миодрагом Филиповићем) наглас маштао како ће на речицама и потоцима по Србији кад-тад бити изграђено сијасет малих хидроцентра-ла, баш као у Јапану, које ће, све скупа, замењивати неколико онаких какав је „Ђердап“... Ваљда да би предупредио ту моју дечачку помаму, прекинуо ме је рекавши да се управо гради једна, и то на Нишави, у Сићевачкој клисури, на средокраћи између „Свете Петке“ и „Сићева“. Али, уместо да ме смири, само ме је подбо да полетим и даље и више на крилима тог свог сна.

Тако сам се латио географског атласа: Нишава извире код комшија, протиче Бугарском непуних седамдесет и југоисточном Србијом још око сто педесет, све у свему 218 километара пре него што се код Ниша улије у Јужну Мораву. Има

Бањица данас, ту ће нићи мала ХЕ „Бањица“

слив од око четири хиљаде квадратних километара, али је проток воде на ушћу само 35 кубика у секунди. Свеједно, у Сићевачкој клисури, пише црно на белом, располаже великом хидроенергијом... Зато су ту никле две хидроцентралне: „Света Петка“ код Остравице 1908. године, и „Сићево“ код Сићева крајем четрдесетих година прошлог столећа.

Задесио сам се у Нишу почетком јула; седим у канцеларији срдечно гостољубивог инжењера Владимира Љубића, директора Дирекције за планирање и инвестиције „Југоистока“, сркућем кафу и слушам причу сличну оној из мог сна. Вероватно нисам успео да сакријем своје разочарење што је хидроцентра-ла „Бањица“ за сада тек лепа идеја... и

чврста намера, па је Влада, да ме утешу, објаснио како то иде.

– Кад код нас нека идеја постаје озбиљна, мора да се развија кроз неколико фаза: прво долази део пун приче, затим следи онај кад се ваде дозволе, за њим прављење књига... А кад дође до тога да се израђује идејни пројекат, ми већ видимо крај. Али, „Бањица“ одавно није само сан. Одмакло је то, готово се сасвим уобличио. Уосталом, Стручни савет ЕПС-а је баш недавно усвојио пројектни задатак, расписан је тендер, а већ прошле недеље смо разматрали понуде. Не... не знам ко је добио, за то би требало питати Милана Ћушића из Дирекције ЕПС-а за стратегију и инвестиције, он је председник Комисије... Е сад, када се у

децембру изради идејни пројекат, тада ће бити сасвим извесно да ће „Бањица“ бити изграђена. А, када?! Не знам: одмах, за годину, можда пет... али сигурно.

Идеја је, каже, рођена благодарећи томе што се управо на овом терену налази највећи број погодних локација за изградњу такозваних – мини хидроцентрали. (Око двеста двадесет!) То су запазили и људи који са производњом електрике немају благе везе, а до јуче су се плашили струје ко ђаво од крста. Тако је на Старој планини никло неколико малих приватних хидроцентрали. Онолицних, што би се рекло – за по кући. А гдегод им и претиче, па продају држави.

– Градили их приватници и на својим имањима, а готово све „на дивље“. Тако – на дивље – и постоје – каже Владимир. – Ипак, јавља се велики број потенцијалних инвеститора који су истински заинтересовани, али би се, по правилу, повлачили из посла када би се суочили с нашим бескрајним бирократским администрирањем. Уосталом, и ми, као јавно, дакле државно предузеће, суочени смо са истим проблемом.

Прича ми да постоји атлас (можда кастар?) потенцијалних хидроцентрали за читаву Србију, у којем се налазе прави подаци за израду идејног пројекта.

– Покренули смо процедуру пред надлежним службама града Ниша за регулацију, и све је у рукама урбаниста. Мислим да им се посебно допала идеја са акумулационим језером, јер већ планирају да на њему граде градски аквапарк, са свим пратећим садржајима. У близини су и термални извори по којима је овај део Сићевачке клисуре добио име, па су могућности за развој како рекреативног, тако и бањског туризма,

Тим ХЕ „Света Петка“ (слева): Драгомир Младеновић, Негослав и Слободан Стојановић (син и отац) и Жика Алексић

далеко превазишле и најсмелије снове.

Насмејао се на бојажљиву упадицу да сиротињу увек занима колико ће то да кошта?

– Рачуница вели да је инвестиција – хиљаду евра по киловату – објашњава Владимир. – Снага „Бањице“ биће два и по до три мегавата, а вредност инвестиција би требало да буде три до четири милиона евра... То морам да објасним. „Југоисток“ располаже са седам мини хидроцентрали, од који су све осим „Сићева“ изграђене још пре рата. Е, сад, у свету је уобичајено да се компаније вреднују најпре по способности да саме инвестирају. И управо зато, наша је идеја да овим пројектом покажемо потенцијалним инвеститорима како би требало да се ради, а да докажемо да смо способни да сами инвестирамо... али и да убедимо ЕПС, односно државу, да сагледа интерес и што пре крене у ис-

коришћавање обновљиве енергије. Да бисмо били спремни за Европу и њене „зелене бонове“, односно за субвенције које се дају за „чисту енергију“, или чисту технологију.

Доцније, док смо у тесном „југу“ пртили пут ка Остравици и хидроцентрали „Света Петка“, синило ми је да је последња велика инвестиција у чисту енергију била – „Завој“ код Пирота, и то још пре двадесетак година.

Кад сам видео „Свету Петку“, помислио сам да је то музеј, а не хидроцентрали. Заиста, у богатијем и, дакле, срећнијем делу света, таква хидроцентрали би била проглашена бар за историјски споменик и у њу би доводили туристе да јој се диве и уздишу над старином. Ова наша још ради, а производи струју од 1908. године! Добро, има још сличних „експоната“, али овај ми је посебно занимљив, јер сам ту затекао и упознао Слободана и Негослава Стојановића, оца и сина: први је водећи машиниста, други „само“ машиниста уклопничар. Кућа им је тридесетак метара удаљена од хидроцентрали.

– Нисмо ми никаква непотистичка банда – уверавао ме је мој нови пријатељ Слободан. – Ми само поштујемо традицију. Овде су радили, прво, мој деда Живко, за њим његов син а мој отац Божа, ондак ја, па овај мој Неце... само што нас је он изневерио: ожењен је, ал’ има ћеркицу. Море, ко зна, можда ће и она нашим стопама? Да испратимо „Свету Петку“ од почетка до краја.

– А, шта ако она буде радила у „Бањици“ – зачикавам га.

– Даће Бог, што да не...

Милош Лазић

Фото: Александар Стојановић

Владимир Љубић: велики посао око мале хидроелектране

Маштање о струји

Завршен ликовни конкурс „Енергија и природа – моји пријатељи“. – Ликовни радови и фотографије из Србије у Бриселу. – Победници такмичења у Еко кампу на Тари

На управо завршеном ЕПС-овом ликовном конкурс у „Енергија и природа – моји пријатељи“, у оквиру акције ЕПС И ДЕЦА – ШТЕДИМ ЕНЕРГИЈУ, ЧУВАМ СРБИЈУ, учествовало је око 7.000 основаца из 538 школа у Србији. Ликовни конкурс је реализован уз подршку Министарства просвете, а на њему су могли да учествују ученици свих основних школа у Србији. Од пристиглих радова, најпре су привредна друштва ЕПС-а изабрала 60 најбољих и ауторе и наставнике наградила спортском опремом, ранцима, мајицама, качкетима, едукативним брошурама...

У другом кругу селекције, ЕПС је од ових 60 изабрао десет најбољих радова. Мале сликаре ЕПС је наградио седмодневним боравком у Еко кампу на Тари крајем августа. То су: Марко Џајевић из ОШ „Свети Сава“ Крагујевац, Жељко Јордачевић из ОШ „Вук Караџић“ Кладово, Мирела Имрић из ОШ „10. октобар“ Суботица, Драгана Вучићевић из ОШ „Бранко Радичевић“ Витковац, Александар Џајић из ОШ

„Мито Игумановић“ Косјерић, Мина Петковић из ОШ „Свети Сава“ Велика Плана, Милан Момчиловић из ОШ „Јован Микић“ Суботица, Милош Перуничкић из ОШ „Попински борци“ Врњачка Бања, Јелена Зорић из ОШ „Ђура Даничић“ Нови Сад и Милан Ђорђевић из ОШ „Свети Сава“ Панчево.

Исту награду добило је и петоро деце са Косова и Метохије чији су радови изабрани у првом кругу селекције. ЕПС је наградио и пет школа које су послале највећи број радова на конкурс и њима ће у госте доћи школски играч „Планета Земља и доктор Време“. То су: ОШ „Никола Тесла“ из Београда, ОШ „Херој Иван Мукер“ из Смедеревске Паланке, ОШ „Николај Велимировић“ из Александровца, ОШ „Вук Караџић“ из Пирота и ОШ „Маршал Тито“ из Падине.

На свечаности поводом доделе награда, која је одржана крајем јуна у прелепом амбијенту Ботаничке баште у Београду, награде ауторима најбољих радова и њиховим наставницима уручио је заменик генералног директора ЕПС-а Зоран Манасијевић.

– ЕПС заштити животне средине поклања велику пажњу. Док у нашим објектима уграђујемо опрему која штити природу, с друге стране учимо децу како да смање потрошњу енергије и тиме допринесу заштити животне средине. ЕПС има обавезу да их то учи и кроз акцију ЕПС И ДЕЦА то чинимо већ три године – рекао је том приликом Зоран Манасијевић.

Све радове који су ушли међу 60 најбољих, а чији су аутори ученици од првог до петог разреда, ЕПС је предао Агенцији за енергетску ефикасност Републике Србије, која ће их проследити Европској комисији – Генералном директорату за енергију и транспорт. Тако ће ови радови учествовати и на европском ликовном конкурс и представити машту деце Србије.

У Брисел ће отићи и најбоље фотографије са фото конкурса под називом „Ово је моја Србија“, намењеног основцима. Конкурс је почео у јуну и трајаће до краја овог месеца, тачније до 27. јула. CD-ови са фотографијама у великом броју пристижу на адресу

Сектора за односе с јавношћу, а стручни жири ће почетком августа изабрати 12 најбољих фотографија и њихове ауторе наградити дигиталним фотоапаратима и седмодневним боравком у Еко кампу на Тари, од 18. до 25. августа, који ЕПС организује у сарадњи са Покретом горана Србије.

За победнике ЕПС-ових такмичења, поред рекреативног програма у Еко кампу, предвиђен је и едукативни и то: упознавање са основним проблемима

заштите животне средине, активностима ЕПС-а у овој области, врстама дрвећа и лековитог биља, практичан рад у расаднику Националног парка „Тара“, сакупљање лековитог биља, такмичење у прављењу хербаријума и цветних аранжмана, обилазак ХЕ „Бајина Башта“. У плану је и вожња бродићем по језеру Перућац, као и посета „Дрвенграду“ Емира Кустурице и вожња „Шарганском осмицом“.

Р.Е.

Велика одговорност извођача радова

Сваки уложени динар у ремонту мора бити оправдан квалитетом урађеног посла. – Највећи део пара биће уложен у ремонт, дораду и поправку опреме

У складу са планом и програмом ремонтних активности на костолачким коповима, средином маја, отпочела је сезона генералног сређивања основне рударске механизације. У складу са одобреним средствима требало би припремити рударску механизацију за остваривање планираних биланса, али и обавити велики број реконструктивних захвата на транспортним системима. Поред поштовања рокова и утврђене динамике извођења радова, у Дирекцији за производњу угља ПД „ТЕ-КО Костолац“ посебно ће инсистирати на квалитету изведених послова.

– Планом пословања ЕПС-а за ову годину за спровођење ремонтних активности добијено је 802 милиона динара – каже Веселин Булатовић, директор Дирекције за производњу угља у ПД „ТЕ-КО Костолац“. То су прилично велика средства за оперативно пословање којима треба урадити ремонт машинске, електро и рударске опреме, а од ње пре свега, помоћне механизације, као логистичке подршке реализацији ремонтних, али и производних активности на коповима. С тим у вези Булатовић напомиње и да је опрема на основној рударској механизацији у великој мери застарела, јер није било у улагања у набавку нове опреме у дужем временском периоду. Од средстава намењених за инвестиционо одржавање основне рударске механизације и овога пута највећи део средстава биће издвојен за ремонтовање, дораду и поправку старе, а не за куповину нове опреме, што је и највећи проблем када је реч о њеној погонској

Велики број реконструктивних захвата на транспортним системима

спремности. Сваки динар уложен у ремонту, стога, мора бити оправдан одговарајућим квалитетом рада.

За овогодишње ремонтне активности на костолачким коповима карактеристично је и да највећи део послова обавља Привредно друштво „Производња ремонт и монтажа“. Костолачкој машиноградњи поверени су послови ремонта багера и одлагача, с тим што у својим халама ово друштво ради и репарацију, сервисирање и израду нових делова у складу са техничким и капацитативним могућностима. Други учесници у ремонтним активностима су из Служби одржавања копова „Костолац“, а према договору у ЕПС-у, укључени су и радници електропривреде са Косова.

Како даље истиче Булатовић, без обзира на то што се мало средстава одваја за куповину нове опреме, мора се озбиљно водити рачуна о квалитету и роковима. Велика одговорност за погонску исправност и спремност рудар-

ске механизације после ремонта је на извођачима радова, пре свега „Прима“ као носиоца ремонтних послова.

– Што се тиче темпа радова, тренутно се завршава ремонт другог, затим, следи ремонт трећег јаловинског система, а у периоду од 28. јула до 26. августа почињу велики послови на ремонту основне рударске механизације ангажоване на ископавању угља. Ремонт угљеног система прате и обимни реконструктивни послови. То значи пресељење сва четири транспортера на нову локацију, за шта би требало урадити нове трасе силазне рампе, обавити померање етажних транспортера, итд. Значајни послови биће изведени и на дробилани копа „Дрмно“. Поред стандардних ремонтних захвата, предвиђено је да се ураде модернизација и аутоматизација рада багера и командно пресипне зграде и командног пулта.

С. Срећковић

Заједничка насеља од 2008. године

Измештање Вреоца, насеља које има више од хиљаду домаћинстава и захвата површину од око 1.900 хектара, потрајаће осам година

Припреме за пресељење Вреоца улазе у завршну фазу. Разговори „на свим нивоима“ коначно су, чини се, уродили плодом. Вреочани ће, како сада ствари стоје, моћи да бирају. Ако хоће да остану комшије, могу да бирају између две локације. Прва је Кусадак на којој ће РБ „Колубара“ и Влада Србије обезбедити до 500 комплетно опремљених плацева. Под истим условима нуди им се и локација „Кусадак“, са 130 парцела и заједничким стамбеним објектом од око стотину станова и још педесет парцела у атару Основне школе „Кнез Лазар“.

За оне којима не одговара ни једна од ових варијанти нуди се и друга да, уз комплетну исплату вредности њиховог домаћинства, добију и одговарајућу надокнаду како би, на локацији коју сами одаберу и у новом окружењу, могли да обезбеде комуналну и осталу инфраструктуру неопходну за нормалан живот. Чини се да је ова „нова варијанта“ решила кључни проблем пресељења

овог села. Јер, на многобројним зборовима и састанцима, најчешће се могло чути да „они хоће да сачувају своје село, ма где оно било“ и, насупрот томе, да Вреоца „више неће бити, ма где и ма како се људи из овог села пресељавали“ и да „водећи се разумом и личним потребама добар део становника хоће своју судбину да узме у своје руке“. Због тако опречних ставова уследила је понуда да се онима који „неће у нови заједнички атар“ исплати правична надокнада.

Разговарали смо ових дана са актерима ове приче и учинило нам се да је коначно „нађена“ формула која ће убрзати решавање овог проблема и помоћи да се многобројни проблеми везани за развој Поља „Д“, највећег и најпродуктивнијег копа у Србији, коначно почну „прецртавати“ у бележницама инжењера овог копа који се, на различите начине, довијају како би електранама и тржишту испоручили планиране количине лигнита.

Зоран Марковић, главни координатор овог посла, посебно нам је нагласио да се парцеле на новим локацијама становницима Вреоца додељују као замена за део њихове имовине. Уз све ово предвиђено је да се свим власницима имовине у Вреоцима, онда када потпишу Уговор о споразумном исељењу, исплати аванс у износу од 20 одсто укупне вредности имовине, како би имали времена да се припреме за тренутак „исељења“, а који ће, у зависности од локације домаћинства бити различит.

Према стручним проценама у троби земље, испод овог насеља, подсећамо, лежи нешто више од пола милијарде тона лигнита. А ово насеље захвата површину од око 1.900 хектара и на том подручју још опстаје око 1.000 домаћинстава и живи више од 3.000 становника. Ту су и недирнути објекти инфраструктуре и месно гробље, а све то неопходно је изместити у наредних осам година. Паралелно са овим пословима ради се и на „тражењу“ и обезбеђењу нових локација за сва домаћинства која ће, током тих наредних осам година, бити експроприсана.

Део атара Вреоца већ је експроприсан (педесетак домаћинстава у делу Вреоца који се зове Негино Брдо и тридесетак домаћинстава која се граниче са гробљем и тако је преузето укупно око 500 хектара). Уговорена је, такође, и израда плана детаљне регулације за ново гробље „Лазаревац 2“ у Шопићу. За ту намену обезбеђена је парцела од 25 хектара са могућношћу уређења 20 хиљада гробних места. Овај објекат намењен је измештању гробља из Вреоца и Медошевца и за будуће потребе.

У РБ „Колубара“ истичу да ће се ефекти овог посла, који се мукотрпно приводи крају, мерити деценијама. Пресељење Вреоца ће, сасвим сигурно, Србију учинити енергетски стабилнијом и спремнијом за тржишну утакмицу у овом сектору.

М. Тадић

Нови Медошевац – боравиште стотинак домаћинстава села „којег више нема“

Цевни системи „скраћују“ производњу

Испади блокова ТЕ „Костолац Б“ и изгубљено време за рад условили неиспуњење плана производње за јун. – Захваљујући добром овогодишњем старту, производња за пет и по месеци, ипак, на нивоу планиране

Предузимају се превентивне мере за смањивање броја испада у ТЕ „Костолац Б“

После веома доброг почетка године и запажених надпланских производних резултата, производни извештај из Дирекције за производњу електричне енергије у Костоцу за пет и по месеци текуће године карактерише смањење пребачаја плана. У том периоду сва четири блока произвела су нешто више од 2,4 милијарде киловат-часова електричне енергије или 5,9 процената више од плана.

Основни разлог скраћења овог учинка је повећан број испада блокова Термоелектране „Костолац Б“. По структури, реч је првенствено о проблемима на цевним системима блокова. Ситуацију додатно компликује и то што се они јављају на потпуно различитим местима, без икаквог правила. Бројчано, више их има на блоку Б1, али појављују се и на Б2. Упркос очекивањима да ће се ситуација стабилизирати, проблеми су се наставили и у јуну. Изгубљено време за рад условило је да за 15 дана јуна ови блокови произведу само 67,5 процената планираних количина струје, од чега „јединица“ само 60, а

„двојка“ 75 одсто. Збирно, блокови бележе остварење плана од 67,5 процената и већ тада било је јасно да ће јунски планови остати недостижни.

Упркос свему томе, захваљујући добром раду на почетку године и тадашњим нешто нижим плановима, ови блокови за пет и по месеци реализовали су производњу на нивоу планиране. У термоелектрани се предузимају интензивне превентивне мере у циљу смањења броја испада, али њихов ефекат тек ће се видети. Према речима одговорних, тек ће редовни годишњи ремонти планирани за крај јула бити прилика да се нешто више уради, а да се пре свега, замене најпроблематичнији делови цевних система.

Што се блокова Термоелектране „Костолац А“ тиче, изгледа да се производни процес стабилизује. То, пре свега, важи за блок од 100 мегавата на коме је, после

изласка из ревитализације крајем априла, током маја било доста проблема. У питању је додатно „дотеривање“ погона што је, имајући у виду дужину стајања блока и обим обављених радова, односно уградње нове опреме, било и очекивано. Блок од 210 мегавата био је на мрежи непрекидно од 19. априла до 22. јуна, односно више од два месеца. Његово заустављање условило је и испад мањег блока. Одмах су предузете неопходне мере на санацији проблема, па су већ 24. јуна оба блока поново била на мрежи.

Захваљујући свему томе, али и плановима који су прилагођени тренутној ситуацији, ови блокови за 15 дана јуна бележе производњу која је за око 50 процената већа од планиране, а за пет и по месеци пребачај износи 33 одсто.

Д. Радојковић

УТЕ „КОЛУБАРА“

Завршен ремонт „петице“

У Термоелектрани „Колубара“ током већег дела јуна на снази је била планска тотална обустава, након које се ТЕК-ова постројења постепено враћају у stroj (А1 – 30. јун, А4 – 1. јул, А5 – 2. јул).

– Блок А5 (снаге 110 MW) заустављен је у ноћи између 2. и 3. маја, због почетка ремонтних радова. У оквиру 60-дневног ремонта обављени су сви предвиђени послови, па је ТЕК-ова „петица“ (сходно плану) 30. јуна била спремна за повратак на мрежу. Међутим, по налогу диспечерске службе, њен поновни старт одложен је за 2. јул 2007 – рекао је у телефонском „рапорту“ Раде Попара, технички директор „Колубаре“.

Од 2. априла до 15. маја ремонтван је блок 1, где су током стандардног ремонта обављени само најнеопходнији захвати. Најстарије постројење прве српске термоелектране изашло је из тоталне обуставе рада 30. јуна, док се агрегат 4 у stroj вратио дан касније – 1. јула. Према термин-плану за ову сезону, у ремонт би након блока 5 требало да уђе и агрегат 2, најавио је наш саговорник.

Љ. Јовичић

Пребачај плана, упркос суши

ХЕ „Ђердап II“: за седам месеци изнад плана за два одсто

Додатна електрана у погону. – Капитални ремонт бродске преводнице

Седам од укупно десет агрегата колико има српски део „Ђердапа II“, са дотоком од 3.600 кубика у секунди, произведе дневно 3,8 милиона киловат-часова или два процента изнад плана. Производњом од 700 милиона kWh у првих седам месеци 2007 године ХЕ „Ђердап II“ премашао је план у просеку за два процента. После две године подбачаја, ово ће, по свему судећи, бити година када ће „Ђердап II“ премашити план.

План производње је први пут прављен са вероватноћом дотока од 70 процената, што је и далеко реалније од претходног, који је износио 50 процена-

та. Дунав је непредвидива река, прогнозе су незахвалне, јер се у последњих неколико година дешавало да овуда тече и рекордних 16.000 кубика воде у секунди (16. априла 2005). Али, од овог рекорда није било никакве вајде, а оборен је и онај други најнижи рекорд када је овде (3. септембра 2003) једва цурило 1.520 кубика воде у секунди. На стабилнију производњу утицаће и додатна електрана са своја два агрегата која су у претходном периоду ремонтована и делимично ревитализована. Агрегат А 9 је на мрежи од 18. маја, док је А 10, на којем су изведени обимнији радови, у погон ушао крајем јуна.

Капитални ремонт бродске преводнице са српске стране почео је 2. априла и то су најобимнији радови у последњих

осам година, када се цео саобраћај на овом делу Дунава одвијао кроз комору наше преводнице (румунска је била у вишегодишњем ремонту). У овом периоду преведено је 20.220 пловила и то без иједног минута застоја. Како истиче Јован Миловановић, заменик директора ХЕПС „Ђердап II“ и шеф преводнице, најобимнији радови изводе се на хидромеханичкој опреми, радним равним вратима, а сви галеријски затварачи, двокрилна радна врата и остала опрема комплетно ће бити прегледани. Обавиће се контрола варова, замениће се заптивне гарнитуре и биће урађена комплетна антикорозивна заштита. На десном крилу ремонтних врата комплетно се мења дрвена оплата.

М. Дрча

ПД „Дринско-Лимске ХЕ“

Виша цена ревитализације

Ремонтни радови у ПД „Дринско-Лимске ХЕ“ обављају се по плану. Вода се чува као највећа драгоценост, јер доток Дрине не прелази 200 кубика у секунди. Логична последица ове катастрофалне суше је умањена производња електричне енергије за трећину планираних количина. Ремонт другог мотор-генератора је завршен 19. јуна, а започет је ремонт агрегата Р 2, који ће, такође, трајати месец дана. Тотални застој РХЕ, који је био планиран за почетак јуна, одложен је за јул. – Ове године и нису предвиђени већи радови, током ремонта, изузев вађења ротора и преклињавања генератора у ХЕ „Потпећ“ и четвртог генератора у ХЕ „Бајина Башта“ – истиче Василије Павићевић, директор друштва. Ремонти се обављају сопственим снагама, уз помоћ локалних фирми. Ово привредно друштво напустило је 80 радника, уз стимулативне отпремнине. Овако масован одлазак имао је негативне последице на организацију посла, јер је отишло неколико руковалаца у ХЕ „Бајина Башта“, чија места су попуњена радницима из електрорадионице, али онда недостају електричари. У „Лимским ХЕ“, такође, недостају мајстори. Тачније, за текуће, редовно одржавање има само осам до девет електричара за све четири електране. Да не причамо о томе да има више чувара него електричара – истиче Ивко Шапоњић, директор „Лимских ХЕ“. Директор Павићевић напомиње да би у блиској будућности одржавање требало да буде издвојено. Остало би, тако, само неколико радника за текуће одржавање, а ремонте и све друге веће радове обављале би друге извођачке фирме.

Када је реч о ревитализацији ХЕ „Бајина Башта“ понуде су доставиле две реномиране фирме – „Алстом“ из Француске и „Ватех“ из Аустрије. Евауација понуда је у току, ишчитавају се десетине хиљада страница, о свакој ставци се расправља, о оптималној техничкој изводљивости, али да ће цена ревитализације бити знатно виша, то више није тајна. Уместо планираних 46 милиона евра, ЕПС ће за предстојећу ревитализацију морати да издвоји око 70 милиона евра.

– Што се тиче уградње петог агрегата, снаге 42 мегавата, тај пројекат би се исплатио врло брзо, а доста би значајно у овој општој несташици струје. Идејни пројекат је одавно завршен, на ревизији је код консултаната, а на влади је да одлучи о реализацији пројекта, који је предвиђен Стратегијом развоја Електропривреде Србије до 2015. године. Саставни део те развојне стратегије је и градња реверзибилне хидроелектране у Бистрици – каже Павићевић.

М. Ђокић

Јури се јануарски заостатак

Очекује се да ће се нешто лошија наплата у првих пет месеци поправити у наредном периоду

Процент наплате вероватно је релативан показатељ, али после 2006. године, када је наплатни задатак остварен са 101,63 одсто, а „Електросрбија“ после дугог низа година наплатила и сву фактурисану електричну енергију, текућа година „танко“ је почела. По степену наплате јануарске фактуре од 93,71 одсто ово привредно друштво, ипак, било је боље од свих осталих и два и по одсто боље од просека свих пет друштава. У јануару, кажу, као по традицији, наплата потраживања најчешће је знатно испод годишњег просека.

– Јануар јесте типично лош што се наплате тиче, али такве резултате „испод просека“ обично успевамо да „покријемо“ у наредним месецима. Ове године тај заостатак из јануара нисмо успели да надокнадимо, тако да за првих пет месеци имамо нешто лошију наплату него лане у истом периоду. Надамо се да ћемо то исправити у наредном периоду – каже Дејан Владовић, директор Дирекције за економско-финансијске послове ПД „Електросрбија“.

Наплата фебруарске (99,23 одсто) и мартовске (98,96 одсто) фактуре у овом друштву била је изнад просека у Србији, али у априлу и мају била је испод њега. Наплатни задатак се формира на нивоу фактурисаног износа купцима. Од ограда се очекује да то обавезно наплате. Наплатни задатак за мај остварен је са 100,17 процената. Иако је потрошња у мају нешто нижа него у априлу, нова цена електричне енергије од половине месеца условила је да фактурисани износ за мај буде приближан априлском. Тако је и наплатни задатак за јун, на бази мајске фактуре, скоро идентичан ономе из претходног месеца, па месечно задужење за јун, са пренетим – ненаплаћеним фактурисаним потраживањима из ове године (изнад 377 милиона динара), износи више од 2,4 милијарде динара. До 18. јуна било је наплаћено 47,7 процената.

У електродистрибутивним системима у развијеним европским земљама наплатом потраживања бави се мали број људи, па се у „Електросрбији“ на-

У мају остварен планирани наплатни задатак: шалтери „Електросрбије“

дају да ће доћи време када ће и код нас потрошачи редовно плаћати утрошену електричну енергију.

– Тек тада наплата неће бити приоритетан задатак који захтева велики број људи, а повећаће се, самим тим, могућности за квалитетније услуге купцима који редовно измирују обавезе – каже Владовић. На тим пословима стално су ангажовани електромонтери и остали радници који могу да учествују у пословима принудне наплате. Дирекција за трговину, која покрива послове принудне наплате, има још сијасет озбиљних задатака које треба у овој години да обави, као и нових послова. То су, на пример, примена нове методологије за прикључење купаца на електроенергетски систем, увођење сигурносних кодираних пломби, контрола купаца, презимање бројила од постојећих купаца, уградња нових (SAGEM) бројила, склапање уговора о продаји електричне енергије са новим и постојећим купцима и послови на припреми за примену новог тарифног система (која је одложена до 1. септембра 2007. године). Неопходно је, значи, и ангажовање трећих лица, односно предузећа која су оспособљена за бављење овим пословима, као и максимално ангажовање наших радника. Са другим, условно речено слободним људима, треба да радимо и све ове друге послове, али наплата остаје на првом месту.

„Електросрбија“ је прошле године, поштујући законске одредбе „привремено“ отписала дуг једном делу предузећа до приватизације. Али, у пракси тај дуг, углавном, се отписује као ненаплатив. Када је приватизован „Магнохром“, наплаћен је тако свега око један проценат отписаног дуга, а само потраживања „Електросрбије“ била су неколико десетина пута већа од цене коју је нови власник платио за ово предузеће. Има, наравно, и позитивних примера наплате отпуштеног дуга код предузећа која су успешно приватизована, али то нису велики системи који су, по правилу и били велики дужници.

– „Електросрбија“ је принуђена и да све чешће прибегава утуживању дужника како би наплатила утрошену електричну енергију. За прва три месеца ове године против купаца из категорије „широка потрошња“ правне службе покренуле су око 120 одсто више судских поступака за наплату дуга у односу на исти период лане. Против тзв. вирманаца за наплату дуга покренуто је нешто мање судских поступака него у истом периоду прошле године. Износ потраживања чија се наплата тражи судским путем знатно је већи него у првом тромесечју прошле године – каже Зорица Ристовић, шеф Службе за правне послове.

М. М. Дабић

Шири капацитети отклањају уска грла

За изградњу и реконструкцију објеката у 2007. години овом друштву одобрено 1,48 милијарди динара

Дуги јунски дани само су „срце“ ремонтне сезоне, па и техничко особље ПД „Електродистрибуција Београд“ граби да на терену уради што више и боље може. А посла је пред њима доста, о чему најбоље говори увид у припремљени преглед планираних инвестиционих улагања у електроренергетске објекте, истиче Мирослав Босанчић, помоћник директора ЕДБ за техничка питања. Овогодишњи План изградње и реконструкције, као и текућег и инвестиционог одржавања, који су утемељени на претходно извршеној детаљној анализи стања електродистрибутивног система, усвојени су у априлу и њихово је спровођење у току.

– Основни циљ Плана изградње и реконструкције за 2007. годину је повећање електродистрибутивних капацитета. Иако су наши захтеви били далеко већи, недостатак средстава проузрокован одлагањем одлуке о повећању цене електричне енергије директно је утицао да оснивач – ЕПС за његово спровођење одобри средства у износу од 1,48 милијарде динара – каже Босанчић.

Међу најзначајнијим пословима на високонапонским објектима издвајају се повећање инсталисане снаге и реконструкција 10 kV развода у ТС 110/10 kV „Београд 1“, реконструкција ТС 110/10 kV „Београд 22“ (Барич) и друга етапа изградње ТС 110/10 kV „Београд 40“, као и замена вода 110 kV „Београд 1 – Београд 6“. Као приоритетне послове на средњенапонском нивоу Босанчић је издвојио извођење радова, испитивање и пуштање у погон ТС 35/10 kV „Јајинци“ (друга етапа), завршетак радова реконструкције 35 и 10 kV постројења и заштите у ТС 35/10 kV „Зелени венац“, набавку опреме и извођење радова у ТС 35/10 kV „Земун – Нови град“, као и изградњу нове за замену постојеће ТС 35/10 kV „Стублине“. По питању средњенапонских водова приоритетни су надземни енергетски водови (НЕВ) 35

Уз ремонте ради се и на повећању инсталисане снаге објеката

kV „Београд 11 – Јајинци“ (друга етапа), НЕВ 35 kV „Београд 10 – Ратари“, санација НЕВ-а 35 kV „Јабучје – Стублине РТБ“ и кабловски водови од ТС 35/10 kV „Ресник“ до постојећег 35 kV, надземни кабловски водови (НКВ) „Раковица – Рипањ“.

Веома битан елемент растерећења мреже у подручјима на којима цвета дивља, непланска градња су нови повезни 10 kV водови. Тако ће и кабловски вод 10 kV, од ТС 35/10 kV „Калуђерица“ до угла улица 20. октобра и Партизанске, решити преоптерећеност електроенергетског система у приградском насељу Калуђерица.

Поменимо и то да ће, пре свега, од експедитивности у прибављању документације и дозвола о пријави радова, зависити реализација планиране изградње стотину нисконапонских 10/0,4 kV трафостаница. По мишљењу нашег саговорника, и даље треба користити могућност лакшег прибављања документације у приградским општинама.

– Прошлогодишњи План текућег и инвестиционог одржавања, упркос свим тешкоћама, а нарочито недостатку људства, остварен је у потпуности, што је и ре-

зултирало тиме да овогодишњи буде још амбициознији. У овом делу тежиште је на замени дотрајалих подземних 35 kV водова у самом центру града, као и на замени већег броја дотрајалих прекидача новим вакуумским у трафо-станицама X/10 kV, који су веома стари и непоздани. Посебна пажња посвећена је реконструкцији релејне заштите и станичног управљања. Планирано је, такође, да погони одржавања у Градској дирекцији обаве реконструкцију већег броја трафо-станица 10/0,4 kV, да обаве замену 10 kV развода новим, савременим RMU, а очекује их и даља уградња риклоузера на надземној 10 kV мрежи. За реализацију Плана инвестиционог и текућег одржавања ЕПС је одобрио 860 милиона динара.

А да би се повећао физички обим извршења тих планова, неопходна је боља сарадња, као и веће разумевање надлежних градских служби, нарочито приликом одређивања оптималних локација за нове трафо-станице, али и за прибављање потребних дозвола за изградњу нових и легализацију постојећих електроенергетских објеката, истакао је на крају Босанчић.

Т. Зорановић

За радове око 800 милиона динара

Овогодишња ремонтна сезона у ПД „Електровојводина“ је у току, а захваљујући повољним временским условима започела је већ 1. јануара и то са ремонтима на нисконапонској и средњенапонској мрежи, за шта је тада утрошено око 50 милиона динара. Ремонтна сезона званично је почела 1. априла и завршиће се 1. новембра. План ових радова усаглашен је, најпре, по огранцима друштва, а затим и са ЈП ЕМС и са главним извођачем „Јужном Бачком“. Приоритет је дат високом напону из разлога што су последице евентуалних искључивања због кварова на њему највеће.

– У плану пословања друштва у овој години за ремонте, односно за одржавање објеката, одобрена су већа средства у износу око 800 милиона динара, од чега је око 600 милиона динара намењено редовном, а остатак од око 200 милиона динара инвестиционом одржавању – каже Жарко Мићин, директор Дирекције за управљање ПД „Електровојводина“. На средњенапонским и нисконапонским водовима на основу планова ПД, као и по Правилнику о техничким нормама за погон и одржавање електроенергетских постројења, односно и према интерном упутству (ЕВЕК–УП–03), њихов ремонт

Жарко Мићин

предвиђен је да се уради једном у четири године. У „Електровојводини“, ови објекти се ремонтују једном у две године, док се за високи напон раде сваке године. Битно је, при том, да се већи радови који су условљени временским приликама ураде у року, а по потреби и такви сложенији захвати и у делу интервентног одржавања, што се односи на поправку кварова која се ради читаве године.

Према речима Мићина, у „Електровојводини“ се систематизовано прати поузданост средњенапонске мреже, која и по броју и по времену трајања највише утиче на прекиде у снабдевању купаца електричном енергијом. У огранцима који су још пре десетак година прешли на 20-киловолтни напон уведен је ХНЕ кабл (дотле су у њима били коришћени недовољно квалитетни ЕР и ЕНР каблови). Откад се такви каблови користе, готово да прекида нема ни на једној деоници. Систематски се, такође, мења и изолација на надземним водовима (уместо изолатора ПС 17,5 kV постављају се непробојни изолатори типа LSP 24 kV). Због дугог лета и топле јесени, у 2006. години планови ремонта реализовани су чак са 98 одсто, мада се они годишње и остварују са око 90 одсто. Показало се тако, још једном, да је висока поузданост постројења изузетно важна у зимском периоду. Имајући у виду досадашњи темпо урађених ремонтних радова, нема разлога за стрепњу ни у овој зимској сезони и реално је очекивати да ће се са остваривањем овогодишњег плана обезбедити уредно снабдевање купаца електричном енергијом.

А. Јанчић-Ракичевић

ПД „Центар“, Огранак „Електроморава“

Нова мерна кола

Током прошле године кренуло се у набавку мерних кола најсавременије технологије и израде која се користе за изналажење места кварова на кабловским и надземним водовима и напонска испитивања елемената и делова електричних мрежа. Произвођач ове опреме је SEBA К.М.Т. из Немачке. SEBA је у свету позната као произвођач најсавременије опреме са широким спектром употребе за рад на електричним и телекомуникационим мрежама. Произвођач ову врсту опреме и уређаја производи и испоручује према потребама и захтевима корисника у виду појединачних уређаја за одређена подручја примене, у виду модуларних мини-система са интегрисаним функцијама рада прилагођених за рад на нисконапонским и средњенапонским мрежама и у облику мерних кола са уграђеним конфигурацијама са више савремених функција рада и за више напонских нивоа за рад на електричним мрежама.

Ових дана у „Електромораву“ Пожаревац стигла су таква мерна кола, у чију набавку се кренуло прошле године. У складу са потребама које произлазе из обима и броја догађаја, као и сложености проблема и услова рада одабрана су испитна мерна кола VARIO PLUS SISTEM 3x80 DC, која су опремљена најмодернијим уређајима за снимање грешака на подземним кабловима напонског нивоа 0,4 – 35 kV. Ту су и уређаји VLF 54 kV 0,1 Hz за испитивање умрежених каблова, као и најмодернији софистицирани уређаји ARM 25 – 50kV и DECAPY 80 kV за снимање мрежа. Њих карактерише и генератор чија је ударна снага појачана на 2 500 J, затим и уређаји за изналажење грешака на плашту кабла и кварова на надземним водовима, и за фазовање, односно селектовање каблова. Осим тога, купљен је и мини-сет који ће се уградити у друго возило марке „ивеко“, а који служи за проналажење кварова на кабловима 0,4 – 10 kV.

Набавком овако савремено опремљеног возила повећава се заправо ефикасност у отклањању кварова, а самим тим и смањује време безнапонског стања, што доприноси квалитетнијој испоруци електричне енергије.

В. Павловић

Мерна кола опремљена и најмодернијим уређајима за снимање грешака на подземним кабловима

У првом кругу две хиљаде бројила

Електродистрибуција „Ниш“ настави-ла је замену старих новим, електронским дигиталним бројилима, а међу првим купцима којима су она замењена су житељи нишког насеља Брзи Брод и села Пуковац. У првом кругу у ЕД „Ниш“ стигло је 2.000 нових апарата и дневно се монтира око тридесет бројила – каже Зоран Раденковић, директор ЕД „Ниш“ за сектор „Југ“. За Пуковац је одређено 1.000, у Брзом Броду ће бити замењено 600, а преостала бројила ће се поставити у још неколико насеља у Нишу. Одзив грађана за потписивање уговора и замену бројила засад је, са више од 90 одсто, сасвим задовољавајући.

Замена старих новим дигиталним бројилима за купце је бесплатна, а замени претходи потписивање уговора између ЕД „Ниш“ и корисника, којим они дистрибуцији преносе власништво над бројилима. Потписивање уговора је добровољан чин, а преузимањем бројила, дистрибуција преузима и обавезу сервисирања, поправке и баждарења мерног уређаја. Потрошачима који не желе да потпишу уговор уграђује се ново бројило, али они, као и до сада, морају сами да воде рачуна и да одговарају за његову исправност.

Замена бројила практично, ће, трајати наредних 10 година, јер их у Србији има око 3,3 милиона, а њихова просечна старост је око 25 година. ЕПС плани-

Село Пуковац у првом кругу замене бројила

ра да сваке године набави око 300.000 различитих бројила тако да, с обзиром на количину која ће се куповати, као и велики новац који треба да се обезбеди, модернизација мерне опреме и не може да се заврши у краћем року. Сем крађа електричне енергије, које годишње однесу око милијарду киловат-сати, у вредности од око 40 милиона евра, бројила такође доприносе смањивању губитака електричне енергије. Процењује се да годишње око 400 милиона киловат-сати, у

вредности од 16 милиона евра, нестане само због неисправних бројила. Улагање новца у нова бројила смањиће губитак и повећаће приход ЕПС-а. Смањиће се уз то и други трошкови. На пример, даљинско читавање ће омогућити да се у року од неколико минута заврши посао који је раније, уз ангажовање великог броја људи, трајао данима. Лакше ће се откривати и неовлашћена потрошња односно физичке интервенције на бројилу.

С. Манчић

У ЕД „Лесковац“ замена бројила има експериментални карактер

Електрика јача са електроником

Дуго најављивана акција увођења електронских бројила започела је и у Електродистрибуцији „Лесковац“. Акција која према планираној динамици треба да траје наредних десетак година, засад је у ЕД „Лесковац“ експерименталног карактера. Четири електронска бројила француског произвођача SAGEM са функцијом даљинског читавања, уграђена су на стубовима у важним градским улицама Хајдук Вељковој и Балканској и то као контролна за шест домаћинстава, купаца електричне енергије. Из ове „несразмере“ броја електронских бројила и купаца које опслужују види се да су два бројила „дупла“ односно да се за њих везују по два купца. Даљинско читавање нових електронских бројила обављаће се у диспечерском центру ЕД „Лесковац“, тако да ће се поређењем измерене потрошње обавити и контрола старих индукционих бројила, која се још налазе код тих домаћинстава. Техничку подршку овој акцији даје конзорцијум који чине три фирме: Институт „Никола Тесла“, „Унит инжењеринг“ и NDC, сви из Београда. Овом приликом, асистенцију екипи ЕД „Лесковац“ која је изводила радове, пружио је Душан Младеновић из фирме NDC.

Нова бројила за прве купце

Са постављањем електронских бројила код свих купаца из ове мале групе, (а који су имали „част“ да први добију мерење утрошка електричне енергије на овај, савремени начин), обављена је истовремено и замена проводника самоносећим каблом о трошку ЕД „Лесковац“. Интересовање присутних чланова ових домаћинстава било је приметно, а објашњење техничке иновације која се примењује успело је да надомести благо негодовање због прекида у напајању које је морало да уследи током овог посла.

Наставком ове акције и ширењем мреже електронских бројила код купаца електричне енергије, електродистрибуције долазе у ситуацију да користе бројне предности бежичне комуникације. На тај начин, не само да се прецизније и брже обавља основна делатност једне електродистрибутивне компаније већ се развија модел повезивања са многим другим медијима електронске комуникације, што је већ уобичајена појава у многим развијеним земљама.

Н. Станковић

Пикник на електрани

На списку за посете сваки четврти објекат квебекског гиганта, укључујући и највећу хидроелектрану „Robert-Bourassa“ од 5.616 мегавата. – Обавезна резервација места у туристичкој групи и легитимисање. – Цена струје у Квебеку једна од најнижих у Северној Америци

(Специјално за „kWh“)

На плаховитој реци Гатино у истоименом националном парку, распрострањеном на 360 квадратних километара шума и брежуљака наомак центра Отаве, већ пуних осам деценија врте се генератори проточне електране „Rapides-Farmers“. То временско постројење од 98 мегавата са пет агрегата снабдева струјом канадску престоницу, али је попут низа објеката компаније „Hydro-Quebec“ и туристичка атракција. Разгледање хидроелектране са водичем је бесплатно, траје по 75 минута и организује се пет пута дневно, уз обавезну резервацију места у групи и – легитимисање. Канађани пружају на увид возачку дозволу или картицу здравственог осигурања, а странци пасош, попут нашег репортера. Туристичке посете електрани „Rapides-Farmers“ трају само од маја до септембра искључиво због климатских разлога, јер температура на подручју Отаве током зимских месеци склизне и испод минус 40 степени Целзијуса.

У брошурама Туристичког савеза Отаве та хидроелектрана се с правом препоручује као „идеална дестинација за целу породицу“. Налик већини електрана „Hydro-Quebec“-а и она се налази у идиличном природном амбијенту, опкољена бујном шумом и језерима. Окружују је и одлични прилазни путеви и бицикличке и пешачке стазе. У

Електране у идиличном природном амбијенту

самој електрани постоји стална изложба о историјату тог објекта и околног подручја. Тако су честе посете предшколске деце, ђака, студената и, наравно, радозналих туриста прилика да штошта науче о струји и историји националне престонице, па да онда продуже до неког од многобројних оближњих излетишта. У појединим електранама „Hydro-Quebec“-а отвореним за публи-

ку уређена су чак и места за пикник, са дечјим игралиштем и столовима за оне који желе да обедују у природи.

Обилазак хидроелектране „Rapides-Farmers“ олакшавају два водича, младић и девојка, студенти новинарства и јавне комуникације на Универзитету у Отави, који брзо прелазе са француског на енглески језик, као и већина становника канадске престонице. Иако је у заказаном термину туристичку групу чинио само ваш извештач са супругом, водичи су се са истом пажњом држали сатнице као да пред собом имају бар десетак људи. Осмишљен да садржи занимљивости за све узрасте, програм почиње кратким филмом о производњи и преносу струје. Наставља се причом о историјату електропривреде на том подручју и анимацијом рада ХЕ „Rapides-Farmers“. Посетиоцима

Еколошки бисер

Национални парк Гатино прави је рекреативни и еколошки бисер у непосредној близини канадског главног града. Огромни шумски комплекси су станиште 230 врста птица и педесетак врста сисара. Кроз шуму вијугају малобројни, али добро уређени путеви и бицикличке стазе. Иако је парк препун језера, ретка су она на којима је дозвољено купање и вожња кајаком. Канађани воле природу и настоје да је приближе човеку, а не да је мењају, каже геолог Славица Јоргић, која је пре петнаестак година из Сарајева стигла у Отаву и активно ради у Удружењу словенских народа.

малишанима су посебно интересантне две челичне минијатуре турбина „френсис“ које радо окрећу руком и тако интерактивно уче.

Само разгледање постројења, уз обавезно ношење радног одела, шлема и заштитних наочара, укључује обилазак машинске хале и подземне галерије за посматрање генератора у раду. Електрана је видљиво стара, али су све просторије изузетно чисте, како и доликује туристичком објекту. На последњој тачки посете, платформи са које се иде на брану, водичи зачине причу још неком занимљивошћу о две канадске преокупације: еколошкој заштити и едукацији. „Hydro-Quebec“, рецимо, има о електричној енергији сопствене образовне програме за јавно коришћење. Најпростији су за малишане од три до пет година, који тако стичу основне појмове о електрицитету и уче како бити пажљив са струјом и како је штедети.

Електране умирале реку Гатино

У раним колонијалним данима реком Гатино кретали су се истраживачи, трговци крзном и ловци разних врста. Касније је, и поред бројних виров, брзак и водопада, носила дебла од бивака дрвосеча до фабрика целулозе и папира. Пре једног века на њене обале стигли су крупни инвеститори и почела је градња хидроелектрана. „Rapides-Farmers“ је пуштена у погон још 1927. године и данас производи 440 милиона киловат-сати електричне енергије годишње радећи у каскадном систему. Пошто спада у најстарије објекте „Hydro-Quebec“-а, за њену рехабилитацију троши се много новца да би се очувао првобитни изглед постројења.

У близини „Rapides-Farmers“-а ради још осам хидроелектрана са укупно 1.440 мегавата. Најстарија од њих пуштена је у рад 1925, а најмлађа има

Наш репортер у сали за презентацију ХЕ „Rapides-Farmers“

тек годину дана. Све оне користе воде реке Гатино или знатно веће и дуже реке Отаве, која попреко пресеца националну престоницу и представља природну границу између провинција Квебек и Онтарио. Некада жупра река пуна слапова и водопада, и Отава је прилично умирена изградњом помених хидроелектрана.

Отворен сваки четврти објекат

За ђачке екскурзије и туристичко разгледање „Hydro-Quebec“ је отворио сваки четврти објекат, односно њих петнаестак, укључујући зграду дирекције у Монтреалу и највећу хидроелектрану „Robert-Bourassa“ од 5.616 мегавата. Само то постројење на Великој реци на северу Квебека јаче је готово пет и по пута од српског дела „Ђердапа I“. Са десетак хидроелектрана снажнијих од хиљаду мегавата, „Hydro-Quebec“ је највећи произвођач хидроенергије у

Северној Америци. Тај колос располаже капацитетима од 35.000 мегавата, од којих су 96 одсто хидроелектране, и производи више од 180 милијарди киловат-сати електричне енергије годишње. Од те количине обавезан је, као државно предузеће, да потрошачима у Квебеку испоручи 165 милијарди киловат-часова по бенефицираним ценама. А то је само један од прилога компаније „Hydro-Quebec“ политици „очувања наслеђа“ у овој јединој франкофонијој провинцији Канаде. Захваљујући том „чувару наслеђа“, цена струје у Квебеку једна је од најнижих на северноамеричком континенту. У односу на Монтреал, домаћинства у Отави плаћају киловат-час скупље за око 50 одсто, у Торонту за 69 одсто, а у Њујорку чак троструко више.

„Hydro-Quebec“ је по много чему привредни мотор и финансијер Квебека. Само у прошлој години дао је квебечкој влади 2,3 милијарде долара у виду дивиденди. Поред тога, од квебечких компанија купује готово сву потребну робу и услуге, годишње вредности 2,5 милијарде долара. Помоћ у очувању франкофоног наслеђа „Hydro-Quebec“ заокружује спонзорисањем великих еколошких, спортских и културних манифестација у Квебеку, попут неколико врло познатих међународних музичких фестивала у Монтреалу. Захваљујући и великој привржености музици, као и сликарству, живописни Монтреал заслужено носи епитет „најевропскијег града“ у Северној Америци.

Јубиларна година

Отава ове године обележава 150 година од проглашења за престоницу Канаде указом чувене краљице Викторије. Некадашња блатњава варош радника на сечи и преради дрвета добила је престижни статус 1857. године у конкуренцији много већих градова – Монтреала, Торонта, Квебек Ситија и Кингстона – захваљујући свом положају. Налазила се на самом споју Квебека и Онтарија, два једина дела тадашње британске Провинције Канаде. У то време Отава је имала 18.000 житеља, углавном Ираца и Канађана француске крви. Данас подручје националне престонице обухвата град Гатино на квебечкој и уже градско језгро Отаве на онтаријској страни, са више од милион становника.

Ове године слави се и 140 година од стварања канадске конфедерације, чиме је кренула пут независности. Све до 1947. године Канађани су носили британске пасоше. У 1965. години Канада је изабрала националну заставу са препознатљивим јаворним листом.

Младен Бачлић

Расте потрошња, недостају извори...

Дефицит електричне енергије прети све више и средњој Европи, која је досад имала и извесне вишкове и могла да покрије све веће мањкове на југу континента

Потрошња електричне енергије порасла је прошле године у ЕУ за 1,4 одсто, а у средњоевропским земљама тај раст је осетно бржи. Према најновијим извештајима Удружења преносника електричне енергије (UCTE) и канцеларије ЕУ за статистику Еуростат, тај раст потрошње не стиже да покрије градњу нових извора електричне енергије.

У Европској унији је, према Еуростату, снага електрана у последњих 15 година, тј. од 1990. године повећана за 23,6 одсто. Од средњоевропских земаља, захваљујући високом повећању капацитета у хидроцентралама, бржи темпо раста имала је у том периоду само Аустрија, али је последњих година и она достигла горње лимите и могући плафон могућности и готово зауставила раст. У Чешкој је раст капацитета био испод просека ЕУ – износио је 14 процената и то захваљујући искључиво градњи два блока атомске електране „Темелин“.

Истовремено, у овом периоду тражња за електричном енергијом у 25 чланица ЕУ (дакле, без Бугарске и Румуније, које су ступиле у Унију почетком ове године) порасла је за више од 28 одсто. Највећи чисти увозник електричне енергије у средњој Европи сада је Мађарска – лане је увезла 7,2 терават-сата, што чини око 18 процената њене потрошње. Мађарска нема довољно сопствених извора, а ни у будућности се не рачуна на њихову даљу градњу него на увоз недостајућих количина.

Аустрија, чији грађани већ годинама протестују, чак и блокадама граница између две земље, најпре против градње, а потом против рада чешке нуклеарке „Темелин“, сада је у шпицевима веома зависна од увоза енергије, а тако ће бити и у будуће, јер и ова земља нема довољно

Од извозника за коју годину увозник електричне енергије: Пољска

својих извора, а плановима за наредне године ослања се, пре свега, на градњу гасних централа (скупо решење, увозно гориво...) Према подацима Еуростата, чист аустријски увоз електричне енергије износио је 2006. године 6,7 терават-сати (порастао је два пута у односу на 2005. годину) што представља готово десетину националне потрошње, с тенденцијом даљег раста и продубљивања дефицита.

Пољска и Словачка су досад, као и Чешка, подмиривале сопствене потребе за електричном енергијом. Производиле су и извесни вишак који су извозиле. Ситуација се, у овим земљама, међутим, мења, а за неколико године биће и осетно другачија. Пољска ће морати да до 2015. године да затвори најмање 3,5 гигавата инсталисаних капацитета у термоцентралама на угаљ, због превелике емисије азотних оксида која вишеструко премашује еколошке лимите. Тренутно Пољска нема ниједан нови капацитет у градњи нити је тако нешто у плану, због чега ће сигурно за коју годину од значајног извозника постати увозник енергије.

Нешто слично се већ догађа у Словачкој, због затварања два блока старе

нуклеарке „Јасловске Бохунице“ и делимичног искључивања термоцентрала на угаљ „Новаки“ и „Војани“. На тај начин ова земља остаје без петине производње и постаје увозник енергије, па се убрзано кроје планови за доградњу нове нуклеарке у Моховцима.

Довољно енергије има, засад, Немачка. Чист немачки извоз износио је 2006. године 20 терават-часова, али је то само три одсто тамошње укупне производње. Упркос сталним покушајима да се производња електричне енергије поново отвори као тема будућности, и даље је на снази политичка одлука о престанку градње и поступном затварању до 2020. године свих нуклеарних централа, а које у укупној производњи ове земље учествују са 27 одсто.

Еуростат преноси и најновије податке о структури производних капацитета електричне енергије у ЕУ. Преовлађују термоелектране – 57,8 одсто, затим долазе нуклеарке (18,8), хидроелектране (18,6) и на крају остали обновљиви извори као што су геотермални, ветар и сунце (4,8 процената).

М. Лазаревић

Цена струје је апсолутно асоцијална

У Албанији, где су плате и друга примања вишеструко нижа, цена струје је виша него у Немачкој. – Цена струје нема везе ни са економском снагом земље, ни са профитима фирме – произвођача. – У већини европских енергетских фирми држава има значајан удео

„Цена струје је, нажалост, апсолутно асоцијална, као што је то, на пример, и цена бензина“, тврди Мартин Роман, шеф чешког електроенергетског гиганта ЧЕЗ, а за то је у недавном веома занимљивом разговору на дискусионом форуму интернет сајта www.aktualne.cz понудио заиста јаке аргументе. Интернет дискусија с Романом, који се сматра најуспешнијим чешким менаџером у овој деценији, изазвала је велико интересовање посетилаца овог сајта – много веће него када су гостовали познати политичари.

„У Албанији је цена струје виша него у Немачкој, а плате и друга примања становништва су вишеструко нижа. Удео ЧЕЗ-а у испорукама струје купцима у Чешкој сада је мањи од половине, прецизније 45 одсто. Крећемо се на потпуно либерализованом тржишту и монопол одавно немамо“, одговорио је Роман на мноштво питања у којима је била имплицирана тврдња да ЧЕЗ монополистички зида цене на рачун потрошача. Цене струје, наравно, у Албанији могу за потрошаче бити ниже него у Немачкој, могу бити чак и џабе, али то онда неко, цело друштво, односно привреда морају да плате преко државног буџета, Али, то је већ неки други систем... зна се који.

Било је питања и одговора који због своје отворености, јасноће и сажетости заслужују пажњу, не само чешке јавности, па их зато преносимо у аутентичној верзији.

Само понуда и тражња

Зашто електрична енергија стално поскупљује, када и ваши профити не престану расту?

- Зато што цена струје нема ништа заједничко с профитима фирми које производе струју, као ни са економском снагом земље у којој се струја

Мартин Роман

продаје - рекао је Роман. На њену цену утичу само понуда и тражња и зато је цена у Албанији за неколико десетина процената виша него у Немачкој.

Стално поскупљује струја, то браните тиме што расте потрошња, а пада производња, али велики део производње иде у извоз. Такође, кад људи почну да штеде струју, ви повећавате цену, тако да опет зарадите. Зашто не бисте поскупљивали само енергију за извоз, а домаће цене држали на истом нивоу?

- Приступањем ЕУ укључили смо се и у енергетске системе и не можемо електричну енергију продавати по различитим ценама. И када бисмо то учинили, чешки спекуланти би је купили и струја би у Чешкој опет имала тржишне европске или приближне цене. А не треба заборавити да нисмо сами – покривамо мање од половине, односно 45 одсто чешког тржишта.

Изгледа да држава сталним растом цена електричне енергије настоји да некако закрепи рупу у државном буџе-

ту. Шта мислите о томе? Надам се да питање неће остати без коментара.

- Ни држава ни ЧЕЗ не могу да утичу на цену струје. Њих утврђује тржиште на основу односа понуде и тражње.

Одбрана интереса свих акционара

Колико је моћ државе, тј. владе, над управљањем у ЧЕЗ-у? Она је, ипак, највећи већински акционар (држи двотрећински удео у акцијама – прим. МЛ). Каже ли вам где да инвестирате, где не, какве да буду цене енергије, кога можете да примите у фирму?

- Држава као акционар гласа на скупштини акционара приликом избора чланова Надзорног одбора. Они имају контролну функцију над кључним одлукама ЧЕЗ-а, али увек морају бранити интересе свих акционара компаније.

Да ли би, по вама, ЧЕЗ требало да остане у рукама државе или би боље било да се приватизује. Хтео бих да чујем став ГРАЂАНИНА Мартина Романа?

- Присталица сам тржишног амбијента и тржишних механизма. Но, енергетика је у том погледу доста специфична и у већини европских енергетских компанија држава има значајан удео.

Нисам хтео да учествујем у дискусији нити да читам оно што питају и говоре о вашој плати и бонусу у акцијама, чиме се многи баве. Изгледа да се нико не пита шта би било када би се фирмом лоше управљало, како би се то одразило на курс акција и вредност у приватизацији.

- Хвала вам. ЧЕЗ је највећа имовина државе и његов даљи развој омогућиће, на пример, финансирање пензијске реформе, па и зато наш рад има смисла...

М. Лазаревић

Кина преузела примат

Лане је Кина у атмосферу испустила 6,2 милијарде тона угљен-диоксида

Кина је преузела нови светски примат, овај пут онај који сигурно није желела. Ових дана је саопштено да је ова земља постала највећи светски „произвођач“, односно емитер у атмосферу, угљен-диоксида, штетног гаса који се сматра за главног виновника глобалног отопљавања и климатских промена.

То произлази из управо објављене студије холандске Агенције за животну средину, коју финансира влада у Хагу. Према тој студији, најмногљуднија земља света, која је још претпрошле године емитовала око два одсто мање CO_2 у атмосферу него САД, лане је Американце престигла за осам процената. У Кини је раст привреде по двоцифреној стопи, али се том или бар приближном брзином повећава и загађивање планете. Лане је Кина испустила у атмосферу 6,2 милијарде тона CO_2 , или око 400 милиона тона више него САД (те податке треба узети с резервом јер не садрже емисије CO_2 у авионском и поморском саобраћају, као и приликом експлоатације и прераде нафте и гаса и у пољопривреди, мада на поредак највећих загађивача то не би требало да има битан утицај). Управо емисије CO_2 имају највећи значај, јер чине око 75 одсто свих емисија гасова са ефектом тзв. стаклене баште, тачније оних који изазивају климатске промене.

„Померање“ загађења

То се у стручним круговима и очекивало. Међународна агенција за енергију (IEA) објавила је у априлу прогнозу да ће Кина ове године постати највећи светски загађивач. Било је већ питање дана када ће Кина, која, како се процењује, сваке недеље пусти у рад две нове термоцентрале на угаљ, по продукцији штетних емисија превазићи америчку, и даље убедљиво највећу и најразвијенију светску економику. Десило се то, ипак, нешто пре него што се очекивало.

ТЕ „Waigaoqiao“ у Кини

Резултати ове студије даће још више аргумената тврдњама да долази до општег померања великих емисија ка земљама у развоју (осим Кине у том контексту помињу се и Индија, Бразил и Мексико). На тај начин појачава се притисак, пре свега, на Кину да се прикључи новом споразумима о ограничавању емисија гасова са ефектом стаклене баште, који треба да замене нефункционални Кјото протокол. Но, када се ове штетне емисије прерачунају по становнику (per capita), један од укупно 1,3 милијарде Кинеза четири пута мање загађује планету него Американац (њих је око 300 милиона), а два пута више него становник Велике Британије...

То што је Кина у погледу укупне количине штетних емисија надмашила САД, има, према анализама, неколико узрока. Пре свега, све више угља се спаљује у кинеским термоелектранама, убрзано расте производња цемента, која је енергетски веома захтевна и веома загађује животну средину, а на другој страни, у САД количина емисија спорије расте услед успоравања раста тамошње привреде. Највећа разлика у загађивању је у цементној индустрији – у Кини ова грана емитује годишње чак 550 милиона тона CO_2 , а у САД свега 50 милиона тона.

Пекинг, истина, тврди да намерава да ограничи емисије штетних гасова у атмосферу, али, ипак, не крије да не жели да због тога жртвује привредни раст. Почетком јуна, после две године припрема, објављен је први кинески

план борбе против климатских промена. У њему се, међутим, како тврде синолошки аналитичари, не постављају конкретни и јасни циљеви снижавања емисија. Планира се, на пример, да се до 2010. године коришћење енергије учини ефикаснијим за 20 одсто, да се повећа удео обновљиве енергије на 10 процената, да се пошуми око петина кинеске територије, тј. око два милиона квадратних километара...

И Запад „стимулише“ кинеску емисију

„То је колосални изазов“, изјавио је Би-Би-Сију овим поводом Џон Ештон, стручњак за климатске промене британског Министарства спољних послова. „Морамо убедити Кину да је неопходно да усклади економски развој са потребама заштите климе, морамо им помоћи у трасирању еколошке будућности“, истиче он.

Ештон, као и други аналитичари, у том контексту указује да је брзи раст кинеских емисија CO_2 на изванредан начин стимулисан са Запада који све више купује кинеске производе. „Одговорност за пораст кинеских емисија нема само Пекинг, него, такође, Вашингтон, Брисел, Токио... Једноставно, због тога што Запад пресељава своју индустријску производњу у Кину“, упозорава Џон Сауен, шеф британске филијале еколошке светске организације „Гринпис“. Западне фирме се, према његовим речима, гурају да уђу у Кину због њене јефтине радне снаге и великог тржишта, али за утицај индустрије на животну средину није их баш превише брига. Пресељавање производње у Кину, истина, одржава ниску цену производа за Запад, али на рачун повећања штетних емисија гасова. Међузависност у глобализованом свету диктира промену свести како би се борба против климатских промена схватила као глобални задатак.

Милан Лазаревић

Највише струје из термоелектрана

Главна налазишта лигнита у Маричком басену („Марица Исток“ и „Марица Запад“), а мрког угља у Бобовом Долу у региону планине Риле на југозападу земље. – Процењене резерве лигнита 2,7 милијарди тона, а мрког угља 200 милиона тона

Бугарска спада у ред европских земаља са значајним резервама лигнита (2,7 милијарди тона) лоцираним у јужном делу земље у Маричком басену („Марица Исток“ и „Марица Запад“). Логично, то је и окосница производње електричне енергије, јер су у том региону саграђене и највеће термоелектране „Марица 1“, „Марица Исток“ 1, 2 и 3, које производе око 50 одсто електричне енергије Бугарске. Овај традиционално рударски крај обезбеђује 90 одсто потребног лигнита за несметан рад термоелектрана. Када је реч о резервама мрког угља, оне су процењене на скромних 200 милиона тона и налазе се у подножју планине Риле на југозападу Бугарске. Према најновијим подацима, Бугарска годишње производи 30 милиона тона лигнита (од тога 1,8 милиона у брикетима), 3,7 милиона тона мрког и каменог угља, више од милион тона металуршког угља за коксовање и око 150.000 тона антрацита. Годишњом производњом од 33,7 милиона тона не подмирују се потребе становништва и индустрије и зато се просечно, махом из Украјине, увози више од два милиона тона угља (комбинација мрког и лигнита). У бугарским угљенокопима и рудницима ради око 34.000 рудара и стручњака разних профила.

Реформа бугарског рударства почела је 1998. године, са циљем да се технолошким иновацијама, приватизацијом и смањењем броја запослених максимално повећа експлоатација лигнита и увоз

Површинска експлоатација на копу „Марица Исток“

смањи на минимум. Планом до 2010. године, уз улагање од готово милијарду долара током протеклих година, Бугарска упорно ради на модернизацији преовлађујуће површинске експлоатације и на новим геолошким истраживањима. Почетком 2000. рудници су били у државном власништву. Организација производње и продаје угља поверена је државној агенцији. Реч је о 29 рудника, груписаних у 12 рударских компанија (пет површинских, четири јамске и три мешовите). Уз значајне државне субвенције од 2005. године, рударство зарађује око 40 милиона долара годишње.

Срце рударства и богатства угљем (претежно лигнитом) је Марички басен, прецизније „Марица Исток“, који се географски протеже на територији Старе Загоре, Хрскова, Јамбола и општина града Сливена, Раднева, Гулубова, Нове Загоре и Симеонграда. Рударски центар је град

Моћне рударске машине на свакодневном копању лигнита у басену „Марица Исток“

Раднево. Главна угљена поља су око 40 километара од Старе Загоре, поред реке Овчарице, на површини од 240 квадратних километара. Угаљ је по калоријској вредности сврстан у две категорије: 1500 калорија и проценат пепела од 25 до 45 одсто и 800 калорија за производњу брикета са процентом пепела у распону од 16 до 25 одсто. Са угљенокопом „Тројаново 1“ започела је и историја бугарског рударства. Отворен је давне 1952. године, са циљем да годишње производи 2,3 милиона тона угља, што је одавно премашено. Отворени су, затим, угљенокопи „Тројаново Север“ и „Тројаново 3“, где се налази и најиздашније угљено поље Целица. Процењује се да су резерве лигнита на ове три локације око 720 милиона тона.

Површинска експлоатација у рударском комплексу „Марица Исток“ обавља се, иначе, уз помоћ 46 екскаватора (машина за ископавање), 194 километра железничке мреже и 125 километара дугих транспортних трака, на подручју дугом 10 километара, између угљенокопа „Тројаново 1“, „Тројаново Север“ и „Тројаново 3“. До 2020. године према плану „Марица Исток“ би требало да повећа годишњу производњу, са садашњих 26 на 34 милиона тона угља. Од почетка експлоатације 1952. до данас у комплексу „Марица Исток“ ископано је и испоручено око 745 милиона тона угља, што само доказује да је то био и остао камен-темељац бугарског енергетског система.

Б. Сеничић

Злата вредни киловати

После гашења два реактора у нуклеарки „Козлодуј“ због захтева Европске уније, Бугарска је као највећи извозник струје у југоисточној Европи (7,5 милијарди киловат-сати годишње), остала без значајног девизног прихода (процене су милијарду долара годишње). Због тога је значај експлоатације угља у периоду до 2012. године изузетно велики, јер би се повратио изгубљени баланс у електроенергетском систему нашег источног комшије. Бугарске киловат-сате су деценијама редовно куповали Албанија, Грчка, Румунија, Србија, Турска и Хрватска.

Смрт због неплаћеног рачуна

Тренирање строгаће и лабава одговорност великих компанија

На Новом Зеланду још трају разговори и преиспитивања после трагичне смрти окландске учитељице проузроковане искључењем струје због неплаћеног рачуна. Вест о несрећном случају, који се догодио почетком јуна у јужном предграђу Окленда, где већину становништва чине локални Маори или дошљаци, махом са околних пацифичких острва, обишла је свет. Они још од 70-их година прошлог века насељавају Нови Зеланд у потрази за бољим животом, школовањем и запошљавањем деце. Њихово прилагођавање и излазак из сиромаштва дуго трају, а плаћање рачуна се компликује кад „болест погоди“. Случај о коме је реч догодио се сплетом различитих околности: слабо имовинско стање породице, болест жене, кашњење у плаћању рачуна за струју, понашања радника за искључење струје и недефинисане – минималистичке законске регулативе за деликатне ситуације. Она је препуштена упутствима и препорукама моћних компанија у складу са правилима тржишног понашања, док „коллатералну штету“ трпе и плаћају мали, што илуструје прича која следи.

Крајем маја на врата учитељице Фолле Мулијага из јужног Окленда, пореклом са Самое, закуцао је у преподневним часовима радник који по уговору ради за компанију за искључење струје „Vir-Com“, а чије су везе са дистрибутером „Mercury Energy“, такође, регулисане уговором. Он је обавестио несрећну жену, прикључену на апарат за кисеоник са цевчицама у носу, да је добио задатак да искључи струју због неплаћеног рачуна од 168 новозеландских долара (84 евра). Уз сва њена преклињања да им се пружи шанса да плате рачун, јер су у међувремену нешто делимично отплатили, и уз уверавање да ће то бити у следећа два дана, радник се није много колебао. Болесној жени дијабетичару, која је две не-

Вест о инциденту у Окланду обишла свет

деље пре тога отпуштена из болнице са срчаним и дисајним тешкоћама, рекао је да само ради свој посао. Апарат за кисеоник на који била прикључена радио је на струју, а дала јој је болница док се стање не побољша. Не обазирјући се на све то, радник је искључио струју, а да није ни затражио савет од надлежних из своје или матичне дистрибутерске компаније, па чак ни социјалне службе или болнице. Након два и по сата жена је умрла, остављајући збуњену децу и вишечлану фамилију у шоку, а јавност у неверици.

Главно питање било је како је могуће да се проузрокује тако бесмислена смрт. Преиспитивали су се начин и процедура искључења струје. Показало се да се на Новом Зеланду обавештење о искључивању струје доставља 48 сати унапред, опомена–упозорење о уплати неизмиреног дуга пред искључење седам дана раније, што за многе из ризичне категорије није довољно. Не уважавају се социјалне околности, болест, социјални статус, динамика плаћања по ратама које би биле уједначене за такве кориснике без обзира на потрошњу (која је већа зими, а мања лети), а нарочито не би требало да се купци „тренирају“ елементом додатног кажњавања – искључењем пред нерадне дане. Обелоданила се, такође, и „терминаторска“ пракса моћних компанија према угроженим слојевима друштва и потпуна зависност потрошача од корпоративне регулативе и бекства од одговорности. Њихова интерна правила имају лабава

упутства и не подстичу деловање у складу са хуманистичким принципима. То су показала и писма читалаца по новинама, који су били на ивици искључења због разних околности, али и без могућности да објасне разлоге дуговања. На Новом Зеланду је, наиме, крајем 80-их година уведена дерегулација и обимна приватизација друштва по начелима тржишне економије, и то више по америчком него по европском узору. Али, трагично искључење струје разоткрило је, поред осталог, да се у Окланду дневно пресеку каблови у око 150 домаћинстава.

Да иронија буде већа, компанијом „Mighty River Power“, власником дистрибутерске компаније „Mercury Energy“, управља држава. Њихова правила игре су, стога, готово „недодирљива“. Влада, на челу с премијером, покушала је да „ускочи у струјно коло“ и затражила је увођење обавезне законске регулативе. Од тога је, затим, одустала, да би на крају све то, ипак, препустила компанијама које „корак по корак“ пооштравају правила игре. Из свега овога произашло је да ће бити уведени дужи рокови обавештавања купаца (месец дана) и две недеље за опомене пред искључење струје, уз обавезу да се претходно контактира са комуналним и социјалним службама, али и да се рачуни усклађују са могућностима отплате према динамици и датумима. На правни случај ове трагедије, међутим, још није стављена тачка.

Соња Чавор-Шлахора

Енергетски комплекс ПОД ЛУПОМ

Скупштина Црне Горе зауставила продају ТЕ „Пљевља“ и мањинског државног удела у тамошњем руднику угља

Прихватањем опозиционе интерпелације о раду владе у сектору енергетике Скупштина Црне Горе је прошлог месеца, бар на неко време, зауставила продају пљеваљске термоелектране и мањинског државног удела у руднику угља. Влада је прихватила закључке Скупштине, али је и оценила да оваква одлука ипак угрожава развој Пљеваља и читаве Републике. Премијер Жељко Штурановић је истакао да приватизација ових предузећа неће бити настављена све док се о том питању не постигне шира, сагласност партнера у владајућој црногорској коалицији.

– Влада неће инсистирати на решењу која је о овом питању навела у економској политици и у чије позитивне ефекте верује. Сматрамо да би потенцирање концепцијских разлика, које се уочавају из скупштинских закључака, могло угрозити динамику остваривања најважнијих државних интереса Црне Горе у овом тренутку – усвајања Устава и потписивања споразума о стабилизацији и асоцијацији – рекао је Штурановић.

Тендер за продају имовине Термоелектране „Пљевља“, која је у власништву Електропривреде Црне Горе и 31 одсто акција Рудника угља, расписан је, подсећамо, крајем 2005. године. Затворен је у априлу лане и од тада се о продаји преговарало

са руском „Ен плус групом“. Одлука о заустављању продаје пљеваљских гиганата поделила је јавно мњење у Црној Гори.

На констатацију Филипа Вуковића, градоначелника Пљеваља, очи усвајања интерпелације да је руководство ЕПЦГ криво за лоше стање у ова два предузећа, Војин Ђукановић, члан Борда директора црногорске електроенергетске компаније одговорио је контраоптужбом.

– Градоначелник Пљеваља био је извршни директор приватизованог Рудника угља и треба јавности да објасни како и зашто је довео у катастрофално лош положај ту компанију. Да будем јасан, цео процес приватизације покренут је због катастрофалног стања у руднику, а не због термоелектране – истакао је Ђукановић.

Истичући да термоелектрана ради добро и поуздано и да је, по мишљењу стручњака ЕПЦГ, један од најбољих термоенергетских објеката у Европи, он је подсетио да је управо црногорска електропривреда била гарант за кредит Рудника угља у вредности 10 милиона евра, а ради превазилажења тешке ситуације у тој компанији. Ђукановић тврди и да Црној Гори нема опстанка уколико не покрије минималне потребе за електричном енергијом и да би, с обзиром на термо и хидропотенцијале, требало да она буде

извозник а не увозник електричне енергије. Предложио је, исто тако, и да држава дуг ЕПЦГ, који достиже приближно 90 милиона евра, конвертује у акције како би у тој компанији увећала сопствено власништво. По мишљењу Ђукановића, влада је, стога, донела веома разумну одлуку, једину могућу у садашњој ситуацији.

Председник Борда директора Рудника угља Ђорђевић Цуверовић сматра, међутим, да су закључци које је усвојила Скупштина лоши и да ће због њих највише изгубити енергетски систем.

– Веома је тешко одржавати позитиван амбијент у очекивању приватизације. Учинићемо све да се наставе активности и да испуњавамо обавезе према енергетском билансу у делу производње угља. И ове године реално је да ће се испунити план, али чекати партнера две године и не реализовати све што је инвестиционо неопходно за одржавање производње није добро – рекао је, између осталог, Цуверовић.

Председник Агенције за реструктурисање привреде и страна улагања Бранко Вујовић рекао је да је тендером прецизирано да комисија задржава право да промени рокове из јавног позива, измени, поништи или прогласи неуспелим цео процес. Дакле, како је навео, Црна Гора неће сносити никакве финансијске последице због обуставе приватизације, чак и ако конкурс буде поништен, јер су такве ситуације и предвиђене тендерским правилима. У сваком случају, немамо никаквих обавеза. Последица ће бити резерве инвеститора према Црној Гори. Ситуација са тендером за ХЕ и Рудник, у којој је испоштована сва процедура, утицаће на изазивање несигурности када је у питању инвестирање у нашу земљу – сматра Вујовић.

Мањински акционари ЕПЦГ задовољни су одлуком владе да уважи став Скупштине. То је сјајна победа јавности која ће користити целом друштву. Тврдим да нема горе варијанте од оне која је замишљена, односно, продаје ТЕ и акција Рудника, рекао је тим поводом Василије Миличковић, председник Асоцијације мањинских акционара ЕПЦГ.

П. М. П.

ТЕ „Пљевља“ поделила јавно мњење

Сумњива потрошња у месним заједницама

Потрошачи у Црној Гори за утрошену електричну енергију, укључујући и мајски рачун, дугују више од сто милиона евра. Дуг домаћинства достигао је 54 милиона, док неплаћени рачуни сто највећих дужника – приватних фирми, јавних предузећа и институција, „теже“ приближно 13 милиона евра.

Међу првима на листи највећих дужника нашла су се јавна комунална предузећа. Тако од подгоричког и цетињског Водовода и канализације Електропривреда потражује више од милион евра, будвански Водовод дугује 380 хиљада, которски 240 хиљада, барски 200 хиљада, никшићки 165 хиљада и херцегновски 150 хиљада евра. Јавно комунално предузеће из Никшића за јавну расвету није платило рачуне вредне 470 хиљада евра, исте службе из Херцег Новог и Улциња дугују по 120 хиљада, из Бијелог Поља 115 хиљада, Даниловграда 220 хиљада и Подгорице 180 хиљада евра.

Необјашњиво велика дуговања бележе подгоричке месне заједнице, а потенцијалне „кривце“ за овај „феномен“ у ЕПЦГ виде и у предузећима која су, може бити, „позајмљивала“ киловат-сате, прикључујући се на бројила месних заједница.

Међу сто највећих дужника, како су саопштили из ЕПЦГ, има много приватника, али су се износи њихових неплаћених рачуна ипак прилично смањили у односу на почетак године. Јер, у овом периоду многи од њих потписали су уговоре о отплати дуга на рате. У групи приватних предузећа највећи дужници су Солана „Бајо Секулић“ која ЕПЦГ дугује 305 хиљада евра, Ски-центар „Дурмитор“ бележи дуг од око 170 хиљада, „Велимир Јакић“ из Пљеваља није платио струју вредну 410 хиљада, а Институт црне металургије и улцињски хотел „Албатрос“ дугују по 150 хиљада динара.

Фирме и предузећа које контролише држава у овом тренутку Електропривреди Црне Горе, како наводе у овој компанији, дугују више од 2,5 милиона евра. У групи државних јавних предузећа највећи дужник је Жељезница Црне Горе, чије само две филијале – у Подгорици и Бару – бележе дуг већи од 400 милиона евра.

П.М.П

ИЗ СВЕТСКЕ ШТАМПЕ

РУМУНИЈА

„Петром“ ускоро подиже електрану

„Петром“, водећа нафтна компанија Румуније, објавила је улазак на тржиште електричне енергије 2010. године, отварањем електране са погоном на гас, чија се вредност процењује на 500 милиона евра. „Петром“, којег је 2004. године откупио аустријски OMV, у 2006. години остварио је добит од 3,7 милијарди долара. Румунија је, иначе, 1957. године била и прва земља у свету која је званично производила нафту. Инсталације за екстракцију „Плоешти“ извучиле су квалитетну сировину у великим количинама, којом се снабдевала немачка армија у Другом светском рату. Ове инсталације биле су бомбардоване у августу 1943. године.

Нова гасна електрана, чија ће изградња започети до године, снабдеваће се природним гасом румунске групе „Трансгас“. Биће подигнута у близини једне од рафинерија компаније у Петробразију, на југу Румуније. Око 20 одсто капацитета електране биће коришћено за потребе „Петрома“, а остатак за националне потребе. Према плановима компаније, електрана ће, крајем 2010. године, радити пуним капацитетом.

„Петром“ је недавно објавио и да ће инвестирати најмање 1,2 милијарде евра за модернизацију рафинерија у Петробразију и Арпешиму. Инвестиција у рафинерију Петробразију, према новијим сагледавањима, повећана је на око милијарду долара. Њеном модернизацијом повећаће се капацитет рафинерије са 4,5 милиона на шест милиона тона годишње. Коришћење капацитета рафинерија достићи ће 95 одсто, наспрам 86 одсто крајем 2006 године, а производња гаса повећаће се на више од два милиона тона. У првој етапи инвестиционог програма, до јануара 2008 године, ради се на развоју модерног технолошког ланца, као и на новој генерацији дизел горива са малом количином сумпора, у складу европском политиком очувања животне средине. Издвојено је око 85 милиона евра за

ову етапу развоја. А за повећање капацитета рафинерије у Арпешиму инвестиције достижу око 200 милиона евра. Ове две рафинерије биће повезане и са четири нова нафтовода.

Компанија „Петром“ црпе резерве нафте и гаса, чији максимални годишњи капацитет прераде износи осам милиона тона. Поседује 593 бензинске станице у Румунији, као и међународну мрежу од 211 станица у Молдавији, Бугарској и Србији.

(Извор: Rompres)

САД

СТИЖЕ И БЕЖИЧНА СТРУЈА

Екипа стручњака, успела је да пренесе струју без жице на растојању од два метра користећи принцип сличан ономе који користи оперски певач када на одређеној дистанци ломи винску чашу. Истраживачи са Одсека за физику, из дела за струју и информатику на Технолошком институту у Масачусетсу (Massachusetts Institute of Technology – MIT) и са Института за војну нанотехнологију (Institute for Soldier Nanotechnologies – ISN) уста-

— ИЗ СВЕТСКЕ ШТАМПЕ

новили су да електричне вибрације могу да обаве пренос енергије између две тачке, помоћу резонанције, што представља физичко стање таласа (резонанција је пренос енергије између два удаљена тела која имају исту фреквенцију). Истраживачи су користили методу магнетне резонанце за пренос енергије између два бакарна навоја. Екипа Технолошког института у Масачусетсу назвала је овај концепт WiTricity (Wireless Electricity) - „бежична струја“. Истраживачи су експериментисали укључујући сијалицу од 60 вати, удаљену од извора енергије више од два метра. Прене-

зид? Тако гледа на ствари дете које одраста у бежичном свету. Најбољи одговор који сам могао да му дам, био је: „Чудан неки апарат, зар не?“

Овај истраживачки подухват, финансирао је Војни истраживачки биро (Army Research Office) при Институту за војну нанотехнологију, Национална научна фондација (National Science Foundation) и Одсек за енергију Сједињених Држава.

(Извор : La Grande Epoque)

РУСИЈА

У очекивању страних инвеститоре

Последњих година нагли развој у Русији изазвао је повећану потрошњу електричне енергије. У неким деловима земље, као што су Москва са околином, Урал и западни Сибир долази до несташице струје која ће се у 2008. години још више повећати. Јача, због тога, и потреба за домаћим и страним инвестицијама. Јер, упоредо са приватизацијом, влада је усвојила и програм о подизању нових, као и о продужењу века трајања постојећих електрана. А страни улагачи су, из више разлога, мотивисани за улазак на руско тржиште.

Руска влада жели да привуче страни капитал. На Економском форуму у Санкт Петербургу, Владимир Путин је, тим поводом, подсетио на неопходност повећања капацитета производње електричне енергије за више од 50 одсто у наредних десет година. И у томе се рачуна на инострану улагања. Такви ставови, као и процес либерализације тржишта, још више ће привући страни капитал.

Простор за улагање је огroman, а учешће имају и држава и приватни сектор. Национални програм за развој сектора за електричну енергију, до 2010. године предвиђа улагања од 115

милијарди долара. Пословни свет је све више заинтересован за Русију, што објашњава и такво увећање инвестиција у њој. Постоји могућност да већ до краја ове године Русија превазиђе и Кину. Гиганти као фински Fortum, италијански ENEL, немачки E.ON, шпанска Endesa, француски EdF и амерички AES спремни су за велика улагања у Русији. Неке од ових компанија већ су присутне на руском тржишту и планирају још интензивнија улагања.

(Извор : Ria novosti)

КАНАДА

Нови хибридни аутомобил

Становници највећег града Канаде, Торонта, ускоро ће, на улицама угледати десетак модерних хибридних аутомобила. Могу се напајати струјом на кућним прикључцима (110 волти). Ова технологија омогућава упола мању потрошњу бензина у односу на класичне хибридне аутомобиле који су иначе најекономичнији на тржишту.

Осам Toyota Prius, један Civic и Ford Escape (хибридни), биће модификовани да би се проверила свакодневна функција у урбаној средини. Циљ је да се од 2008 године, на улицама нађе 200 модерних хибридних аутомобила. Ова технологија значајно смањује потрошњу бензина, а истовремено и атмосферско загађење и емитовање гасова са ефектом стаклене баште. У десетак хибридних аутомобила биће додато још батерија што ће омогућити већу акумулацију струје, а тиме и дужу вожњу искључиво на струју (око 50 километара).

(Извор : Bulletins electroniques)

Валентина Јокић

сена енергија сасвим мало утиче на друге предмете у близини.

„Оно што је важно и што је неопходно узети у обзир када је у питању безбедност, јесте да су магнетна поља у сасвим слабој интеракцији са живим организмима“, изјавио је члан екипе Андре Крус. Питер Фишер, такође члан истраживачке екипе, објашњава да се ова технологија може користити и за напајање, на пример, портабл рачунара, који се пуни аутоматски, без укључивања, докле год је у просторији у којој је и бежични извор енергије. „Није потребна чак ни батерија“, истиче Фишер. „У широј примени, значи, смањиће се зависност од тешких и скувих батерија.“

На питање о даљој будућности WiTricity-a, професор Марин Сољачић, творац идеје, одговорио је: „Када је мој син имао три године, отишли смо у посету баки и деди. Имали су телефон стар двадесетак година. Мој син је узео апарат и упитао ме: ‘Тата, зашто је телефон везан гајтаном за

Зид грађен у два века

То је вероватно један од најзначајнијих и најлепших културно-историјских споменика Ниша и Србије. Да је нема, требало би је саградити

У Стамбол-капији, са десне стране, шћућурила се радњица за сувенире, а у њој продавачица немоћно слеже раменима: „Немамо ништа о тврђави, покушајте преко пута, код комшија...“ У дућану слева, који користи Народни музеј из Ниша, друга прича: „Како да не, имамо књигу у којој је све веома лепо обрађено, али... само на француском.“ Информациони центар Туристичке организације Ниша је у Вождовој улици, одмах иза хотела „Амбасадор“. Љубазни људи, и предусретљиви, али осим проспекта са основним подацима који се тичу Ниша и његове културне баштине (међу којима је и пасус о тврђави, све са сликом и просторним планом), немају ништа друго о тој знаменитости.

У књижарама слично: нема, или има, али недовољно за неког ко би да сазна нешто више о споменику који је, на извештај начин, симбол Ниша бар колико и Калемегдан, када је реч о Београду. Него, да видимо шта сам ја, лаик, успео да напавирчим током краће потраге. Забринута снагом најљућег непријатеља на северу, с којим се иначе прегањала око превласти не само над Београдом и Нишом, већ и целим југоистоком Европе, Порта у Истанбулу је моћној Аустро-Угарској сили испречила још једно утврђење. Турци су ту тврђаву започели још 1660. године, али су радови прекинути само тридесет година касније, када су Аустријанци освојили и Ниш, па наставили с радовима на њој по пројекту италијанског инжењера Перонија, назвавши тај бастион – „Цар Леополд“. Кад су се, по освајању Београда, повукли из Ниша, радови су обновљени и 1718. је никла је нова тврђава, „Хисар“, а за смештај војске. Пола године касније, 19. фебруара 1719, султан је издао дефтер да се „Хисар“ ојача, па је 1723. на остацима античког Наиса, старог византијског насеља и бастиона „Цар Леополд“, све по нацртима браће Мехмед-аге и Мустафа-аге из Софије, никла

Стамбол капија: снимак дворског фотографа краља Милана Обреновића из 1889. године

Нишка тврђава какву данас знамо. Иначе, градила ју је раја, и то на кулук. Једино сумајстори дунђери и каменоресци за ту прилику доведени што из Румелије, што из Анатолије.

Зачудо, утврђење је никло у широкој котлини, а не на брду или у каквом теснацу, па је њен „фортификацијски значај“ пре био да сачува главе онима унутар зидина, него да некоме препречи пут.

Иако је логика војног неимарства налагала да се то утврђење гради на другој, левој обали Нишаве, како би између нападача са севера и бранилаца на југу била и река, ваљда пратећи градитеље римског цара Константина, као и због водоплавног терена онамо, избор је пао на десну обалу. Да је ово тачно, испоставило се током Српско-турског рата 1877. године, када је ослобађање Ниша наговештено не падом тог утврђења, већ освајањем виса Горица.

Живан Живановић, један од учесника тог рата, залагао се да се тврђава сруши, јер, како је написао у својим путописним успоменама, „...по мњењу војника и по искуству од 1877. године – нишки град није за данашње оружје. Он је Нишу само сметња у миру а опасност у рату. Обрана Ниша јесу брег Виник и Горица. То су нишки градови. То знамо и ми, кад смо Ниш освајали, да кад је

пала Горица – пао је и Ниш јер са Горице може камењем у Ниш да се гађа.“

Имао је Живан још неке важне сугестије у вези лепо тесаног квалитетног камена којим је тврђава зида-на: градњу општинских зграда, школа, болница... што најбоље указује на злехуду судбину многих камених утврђења широм Србије, без обзира на период у ком су настала или господаре који су из њих владали.

Тврђава је у основи септагонална, са неједнаким странама и са четири капије. Дужина зида је 2.100, његова просечна висина је осам, а ширина три метра. Захвата простор од 321.328 квадрата, на којима је било смештено све, или готово све што је турској управи било неопходно. И данас су сачувани арсенал, хамам, Бали-бегова џамија, барутане и хапсана, али на том простору се налазио град за турско становништво са свим потребним садржајима. Иначе раја и нешто турског башибозлука живели су у вароши која се налазила с оне (ове) стране моста, на левој обали Нишаве...

Данас је тврђава један од вероватно најзначајнијих културно-историјских споменика Ниша и Србије. Преко године је сеновито скровиште љубавника, а лети и место одржавања светски угледног филмског фестивала.

М. Лазић

Самарићанке у транзицији

Не зна се број ратне сирочади која су као стипендисти Кола позавршавали и највише школе у земљи или иностранству

Извесна уметница, која је капитал стакла новокомпонованим запомагањем, обавестила је ономад јавност да је једној београдској клиници поклонила апарат за ултразвучну дијагностику; све би то било у реду да није заборавила да спомене да се „у трошак бацила јер је била пацијент“. Човек који је опремио апартман у Ургентном центру одмах га је безецирао за своју г-ђу ташту. Фондација оног Богољуба је наградила Глишино бритко перо са тридесет хиљада немачких марака само да га овај не би оштрио на њему. Народни посланик и грађевински предузимач повео је јато новинара у неко шумадијско село да би им представио „кућу српске културе“, која је, гле чуда, била његова викендица (раскошна вилетина) у коју је пренео све вредније радове познате уметничке колоније, како би их „...сачувао од даљег пропадања“. Примера има још, али ако су то добротинства, сачувај ме боже од њих!

Већ сам једном писао о томе да се богатство не мери по томе како се оно стиче, већ како се њиме располаже. Ако је то еталон, а јесте, онда су ови данашњи „транзициони богаташи“ најобичнији шпекуланти. Чак је и онај несрећни Слободан Павловић, Србин и назови добротвор из Чикага, изградивши на Дрини ћуприју и то као задужбину и поклон отечеству, одмах кренуо с наплатом – мостарине... да не спомињем остале.

Ако ћемо поштено, најискренији добротвори најчешће нису претерано имућни: некада су регрутовани из оног већ изгубљеног средњег сталежа образованих људи вољних да све што им претиче поделе с онима којима је то неопходно. И чешће кроз асоцијацију, него појединачно. Друштво „Привредник“ је типичан пример, али и надалеко чувено Коло српских сестара...

Реч је, дакле, о сестрама.

Идеју сликарке Надежде Петровић да се, по узору на слична у Европи и

Оне су основале Коло српских сестара

Америци, оснује женско друштво које ће се залагати за остваривање женских права, оберучке су прихватиле њене прије, Београђанка Делфа Иванић и Новосађанка Савка Суботић. Тако је 28. августа 1903. у Београду основано – Коло српских сестара. Било је то тек треће женско друштво у Србији, али је оно својим самопрегорним радом стекло највећу популарност и надживело сва остала, односно обновило рад 1990. године, чим су политичке прилике (и тадашња власт) то дозволиле.

Све је те 1903. било у духу времена: патриотски програм који је подразумевао материјалну и моралну помоћ српском народу изван Србије и помоћ пристиглим избеглицама, хуманитарни програм за домицилно становништво, а пре свега породицама чији су чланови пали на пољу славе и части и, коначно, културно-просветитељски програм и школовање „женскадије“ с циљем њихове припреме за самосталан живот. Тај програм је проширен 1912. године, са почетком ослободилачких ратова, када су се многе чланице Кола српских сестара пријавиле за добровољне болничарке (претходно су стручно оспособљене на самарићанским курсевима које су саме организовале). Основале су и такозване резервне болнице, шиле рубље и преобуку за ратнике и припремале храну. Неке од њих су положиле и животе на олтар родољубља: Надежда Петровић и Касија Неђић-Милетић умрле су од „пегавца“ у ваљевској болници 1915. године, а Љубица Луковић, тадашња председница Кола, у Нишкој болници од исте редње која је косила

Србијом... Колико их је настрадало у голготи повлачења кроз Арнаутлук и преко Албаније, никада није установљено.

Када је 1919. године у Београду основан Дом инвалида (постојао је три године и кроз њега је прошло више од 4.000 људи) због помоћи ратницима са инвалидитетом, Коло српских сестара је преузело на себе њихово школовање за кројачки, абацијски и обућарски занат, али и исхрану, лечење и негу за оне којима је то било неопходно. Упркос називу, Коло је било пројугословенско, а у његово чланство су, уз Српкиње, врло радо улазиле не само муслиманке српског порекла већ и Хрватице и Словенке.

Не зна се број ратне сирочади која су, као стипендисти Кола, позавршавали и највише школе и у земљи и у иностранству. Уочи Другог светског рата друштво је имало сто педесет месних одбора са више од десет хиљада чланица, а у то време се дичило податком да је у Колу српских сестара, као највећи појединачни приложник, чак и краљица мајка (Марија Карађорђевић).

Дом Кола српских сестара саграђен је 1923. у Београду, у Ресавској 11, али им је 1946. одузет и предат на коришћење КУД „Иво Лола Рибар“. Друштво званично никада није забрањено, али је примерено кажњено због назива „српских“ у свом имену. И тако све до 1990. године.

Од њих би се много тога могло научити, на њих би се ваљало угледати.

ХАРИ ПОТЕР И РЕД ФЕНИКСА

Домаћа премијера жељно ишчекиваног наставка о најпопуларнијем дечаку чаробњаку данашњице стиже 12. јула у биоскопе широм Србије.

У филму „Хари Потер и Ред феникса“, насталом по петом роману о Харију Потеру књижевнице Џоане Роулинг, Хари почиње своју пету годину школовања на Хогвортсу и открива да велики део заједнице чаробњака негира његов недавни сусрет са злим лордом Волдемором и радије жмури на вест о његовом повратку. У страху од тога да Хогвортсов уважени директор Албус Дамблдор шири дезинформацију да се Волдемор вратио, не би ли му умањио моћ и преузео његов посао, министар магије Корнелијус Фаџ именује новог професора за Одбрану од мрачних вештина, који ће мотрити на Дамблдора и ученике Хогвортса. Професорка Долорес Амбриџ, која води наставу, оставља, међутим, младе чаробњаке недовољно спремне да се одбране од мрачних сила које прете и њима и целој заједници чаробњака, тако да уз помоћ својих пријатеља Хермионе и Рона, Хари преузима ствари у своје руке. Он се тајно састаје са групом ученика који себе називају „Дамблдорова армија“ и подучава их како да се бране од црне магије, спремајући храбре младе чаробњаке за велику битку која предстоји. И у овом наставку авантуристичке саге о Харију Потеру главну улогу игра Данијел Редклиф, „чудо од детета“.

ПАЛИЋКИ ФИЛМСКИ ФЕСТИВАЛ

Фестивал европског филма на Палићу ове године биће одржан од 16. до 22. јула. Селектор такмичарског програма је Николај Никитин, уредник немачког филмског часописа „Der Schnitt“ и изасланик Берлинала за југоисточну Европу. У свом 14. издању, фестивал ће се представити кроз пет програма. Осим такмичарског програма, у фокусу фестивала је норвешка кинематографија, са програмом „Нови норвешки филм“. Сада већ традиционално, посетиоци Отвореног универзитета у Суботици пратиће и програм „Нови мађарски филм“, који представља шест најинтригантнијих остварења ове кинематографије. Програм „Млади аутори Европе“ представиће савремене токове европске филмске продукције кроз пројекције кратких, експерименталних и документарних филмова насталих у периоду између два фестивала, као и серијал концерата инвентивних алтернативних група из Европе и региона. Коначно, „Омаж програм“ подсетиће нас на неке од најбољих тренутака у дугим и плодноним каријерама овогодишњих добитника награде „Александар Лифка“ за изузетан допринос филмској уметности.

Фестивал ће отворити овогодишњи добитник Златне палме у Кану, румунски филм „4 месеца, 3 недеље и 2 дана“, Кристијана Мунзиуџа. С обзиром на то да је реч о канском победнику, филм ће бити приказан ван конкуренције. Између осталих биће приказан и дански филм „После венчања“, мађарски „Дневник полуделе жене“, а фестивал ће затворити филм Емира Кустурице „Завет“, који прича необичне приче о искушењима и мукама живота на Балкану.

Први пут у организацији фестивала биће организован и превоз и то свакодневно (од 17. до 22. јула) за љубитеље седме уметности из Београда и Новог Сада. Планирано је да аутобус за Палић креће свакодневно у 10 сати из Београда, а из Новог Сада у 12 сати.

ФЕСТИВАЛИ

БЕЛЕФ 07

Ту и тамо је овде – слоган је овогодишњег Београдског летњег фестивала (БЕЛЕФ) који ће се одржати од 23. јула до 15. августа, на Београдској тврђави. Слоган „Ту и тамо је овде“ посвећен је свима који имају дилему „отићи или остати“, а намера је да се великом креативном потенцијалу Београда омогући одговарајуће окружење да искаже своју енергију и квалитет, а самим тим и да утиче на опредељење за опцију ОВДЕ. Програм је овога пута организован у више сегмената него што је то до сада била пракса. Одлучено је и да се сва дешавања одигравају у 24 дана, концентрисана на фантастичној и провокативној локацији Београдске тврђаве.

Музички део нуди концерте и различите перформансе за публику која се не задовољава само медијски подржаним масовним вредностима. БЕЛЕФ 07 нуди нешто друго: од легендарне перуанске афро-диве Susanne Vasе, преко америчких плесних идиома, са разузданим Балканом у комбинацији Лајко Феликс и Brooklyn Funk Essentials, експерименталног етна у извођењу Studio Alectic (Нови Сад) и Врело (Рума), експеримента на Бро-

ду музике (који изводе Соња Лончар и Андрија Павловић) или танго музике Richard Galliano & Tangarika и Quintet (Француска) и Quintecho (Београд)...

Позоришна селекција заснована је на подстрекивању младих аутора да направе искорак у уобичајеном театарском искуству и експеримент у условима сцене под отвореним небом. У функцији приближавања публици и праћења савременог сензибилитета, издавајемо реп оперу „Земља среће“, композитора Владимира Пејковића, према либрету Душанке Стојановић, а у режији Ђурђе Тешић. Визуелни програм је подељен у три сегмента. Интернационални пројекат UPGRADE ће кроз националне селекције показати најновија видео остварења из европских престоница, а програм ће бити емитован у излозима у Кнез Михаиловој.

КОНЦЕРТИ

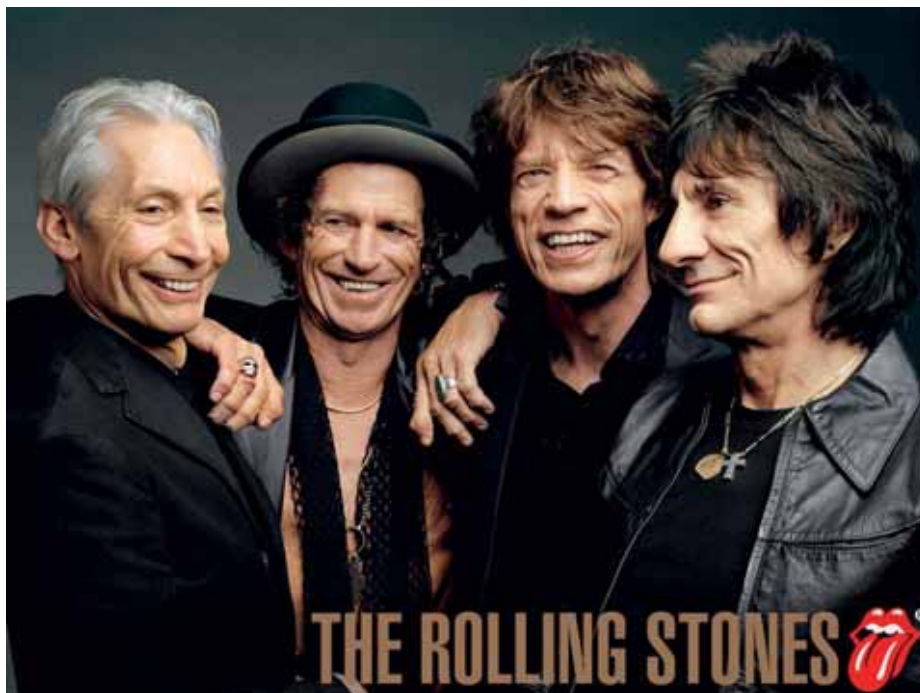
EXIT 007

Највећи музички фестивал у овом делу света почиње 12. јула и трајаће до 15. јула на Петроварадинској тврђави. Програм ће бити одржан на 10 бина и садржаће неколико стотина концерата значајних светских извођача.

Петак, 13. јул је резервисан за „Beastie boys“, који ће наступити на главној фестивалској бини. Амерички репер, продуцент и глумац Сноор Догг долази у Нови Сад и наступиће 14. јула на великој бини EXIT фестивала, и свакако је једна од највећих звезда овогодишњег EXIT-а. Једна од најутицајних америчких хип-хоп група „Wu Tang klan“ наступиће 15. јула. Од осталих извођача наступаће у Dance арени Robert Sanches добитник Грам награде, а пре две године и учесник EXIT-а. На Fusion stageу представиће се учесници са простора бивше Југославије и из региона, а ништа мање омиљена није ни World music бина, на којој ће наступити бендови који носе карактеристичан звук поднебља са кога долазе.

EXIT

ROLLING STONES НА УШЋУ

Први пут у току своје дуге и вансеријске каријере уз „Битлсе“ најпопуларнији рок бенд свих времена свираће у Београду и то 14. јула на Ушћу. Стонси су постали познати шездесетих година 20. века. Првобитну поставу чинили су: Мик Џеџер, Кит Ричардс, Брајан Џонс, Бил Вајман и Чарли Вотс. Као и већина раних британских рок група, они су били под утицајем других британских и америчких музичких праваца, посебно електричног блуза и раног рокенрола. Неки чланови су, такође, били под утицајем америчког џеза. Половином шездесетих, Роллингстонси су спојили ове утицаја у себи својствен гитарски звук који је

афирмисан као прототип хард рока. До краја шездесетих, Роллингстонси су издали велики број плоча, од којих је свака показивала брзину музичког развоја. Њихова музика се никад није далеко удаљила од блуза, а од 1969. су се тријумфално вратили хардрок узаснованом на блузу и на америчкој турнеји означени су као „највећи рокенрол бенд на свету“. Већина људи сматра песму „I can't get no satisfaction“ за најбољу песму Роллингстонса и химну рокенрола. На европску турнеју долазе са 68 камиона опреме, а наступиће у 27 градова на све четири стране Европе.

Цене карата су 2.850, 4.350 и 25.350 динара.

КЊИГЕ

ЕРИКА ЏОНГ: „У ПОСТЕЉИ СА ДЕМОНОМ“

Ерика Џонг, недавна гошћа Београда прославила се раних 70-их година књигом „Страх од летења“, а и осталих пет њених романа постали су бестселери и нашли су се на врху листа најтраженијих књига у свету. Почела је каријеру као песникиња и објавила је шест збирки песама, а њене књиге преведене су на тридесет језика. Добитница је бројних награда.

У новом роману „У постељи са демоном“ говори о списатељству као свом животном позиву, као и о свом скандалозном првом роману који је оставио неизбрисив траг у њеној каријери, а којим је храбро изложила истину о женској сексуалности. Ерика Џонг прича у новом роману и како је постала мајка, маћеха, бака и четири пута супруга, те како је све то време настављала да пише. „Бити опседнут писањем исто је што и бити опседнут слободом. Увек сте на путу ка свом циљу, али никако да стигнете до њега“, навела је Ерика Џонг.

Јелена Кнежевић

БИТНИ ПРВИ СИМПТОМИ

Повишени крвни притисак главни узрок ове тешке болести. – Мождани удар је код нас први узрок умирања код жена, а други код мушкараца. – Симптоми: изненадна одузетост једне стране тела, трњење, сметње у говору и виду или нагли губитак вида на једном оку, несигурност, нестабилност, заношење у ходу, отежано гутање, дупле слике...

Шлог је код нас и даље болест која се не препознаје у првом и најважнијем тренутку. Породица, колеге на послу, чак и сама жртва шлога, такве тегобе сматрају пролазним и одлаже се позивање лекара. Хитна помоћ зато често стиже касно. То су разлози зашто је Србија и даље земља у Европи са најцрњом статистиком. Мождани удар је код нас први узрок умирања код жена, а други код мушкараца и са више од 3.000 случајева на милион становника налазимо се на самом врху црне листе у Европи.

Многи људи у Србији још не знају да када се симптоми шлога препознају у прва три сата од тренутка појаве првог таквог знака пацијент има шансе да добије специјалну терапију која га буквално враћа из мртвих или га апсолутно спасава тешке инвалидности и непокретности. Да се на време стигло на одељење Ургентне неурологије београдског Ургентног центра, од смрти због шлога у 2006. години могло је да се спасе 240, а не само 20 пацијената. Баш тако, јер само код 20 људи лекари су применили најсавременију, светску и најефикаснију такозвану тромболитичку терапију и то о трошку државе. Специјалним леком, датим у та три сата од појаве првих симптома, разграђује се тромб и постижу изузетни резултати: човек стаје на ноге већ сутрадан, а инвалидност се потпуно или у великој мери отклања. У свету се ова терапија примењује код 10 одсто свих пацијената погођених шло-

гом, јер лек није могуће применити код сваког пацијента погођеног можданим ударом. Пре примене лека, обавезно се ради скенер мозга.

Доцент др Љиљана Бумбаширевић-Беслаћ, начелница одељења Ургентне неурологије у београдском Ургентном центру, упозорава да је опасност од можданог удара код нас потпуно занемарена.

– Посебно је забрињавајући тренд раста шлога код младих људи, испод 45 година, мада међу пацијентима има и оних са једва 18 година – наводи она.

Јединицу за мождани удар у Ургентном центру води докторка Дејана Јовановић, која наглашава да се погрешно мисли да је стрес главни окидач за појаву шлога. Пацијенти са шлогом пре су жртве лоших животних навика, нездраве исхране, никакве бриге о свом здрављу и нарочито крвном притиску, пушењу, седењу уместо редовној рекреацији и физичкој активности. Високи крвни притисак лекари не називају случајно „тихим убицом“. Како објашњава др Јовановић, повишени крвни притисак је највећи фактор ризика, а код наших људи не постоји свест да га треба на време дијагностиковати и лечити. Особа која има повишени крвни притисак лекове мора да узима током читавог живота, исто као што дијабетичар узима инсулин, а не да се са терапијом прекине када се добро осећа. Јер, некада управо за мождани удар то је први, али

и фатални симптом! Докторка Јовановић упозорава да је међу пацијентима млађим од 45 година, а који стижу са можданим ударима у Ургентни центар, половина знала да има повишен крвни притисак, али да га није лечила. Многи престану да узимају лекове када стабилизују притисак и тврде да могу да осете када расте, чему лекари могу само горко да се насмеју и да лече трагичне последице таквог размишљења. Прва мера спречавања шлога треба да буде бар једна систематска контрола здравља годишње и мерење крвног притиска и то већ у тридесетим годинама. Јер, за разлику од инфаркта који многи преживе и врате се породици и послу, трећина особа које су погођене можданим ударом умире, а још трећина остаје са мањим или већим степеном инвалидности и никада више не може да се врати нормалном животу.

У Србији у овом часу постоји већ 50 лекара, неуролога, који су прошли обуку за примену тромболитичке терапије, која је увелико померила стандарде и квалитет лечења особа које су доживеле шлог. Лекари упозоравају да је кључни проблем што пацијенти стижу касно до лекара, и то упркос широкој палети симптома, преко којих многи лаици, али некада и лекари, олако пређу. Симптоми су: одузетост једне стране тела, трњење, сметње у говору и виду или нагли губитак вида на једном оку, несигурност, нестабилност, заношење у ходу, отежано гутање, дупле слике и многи други. За све ове тегобе заједничко је да настају нагло, изненада, у минути, секунди.

З.Ж.Д.

Старе књижице до краја године

Од јануара овера здравствених легитимација само за оне који-ма послодавци плаћају доприносе за здравствено осигурање

Рок за замену старих књижица још једном је продужен: запослени ће до краја године здравствене легитимације и даље оверавати у предузећима и фирмама, односно код послодаваца. Већ са првим данима 2008. године, међутим, овера књижица прећи ће у надлежност Републичког завода за здравствено осигурање, односно у надлежне филијале. Запослени, чији послодавци и власници предузећа уредно измирују све доприносе за здравствено осигурање, немају разлога за бригу, па чак ни да стрепе од гужви. Планирано је, наиме, да ће и од јануара оверу књижица обављати надлежне кадровске службе у фирмама, које ће после поднетог доказа да је послодавац измирио уплате доприноса за осигурање, добијати одређени број маркица. Оне ће се лепити на здравствене књижице и бити доказ да је књижица оверена.

Велики проблем, међутим, од јануара чека све грађане који раде у фирмама чији власници и послодавци не плаћају доприносе. Јер, они ће, ако њихове фирме не измире дуг, остати без здравствених књижица и практично без могућности да се лече. Ова строга мера проистекла је из новог Закона о здравственом осигурању, који је прописао да

здравствена књижица не сме да се овери без уплате доприноса, тако да послодавци морају да буду свесни последица неуплаћивања, а кола ће се по свој прилици сломити на леђима радника, односно запослених. Ове особе ће моћи да плате, на пример, лечење о свом трошку, а онда да туже послодавца. Имаће право и на хитну здравствену заштиту, али ништа више од тога. Дуговања правних и физичких лица за здравствено осигурање тренутно износе 42 милијарде динара (приватници 25 милијарди, а правна лица 17 милијарди), па се оправдано страхује да велики број запослених код тих послодаваца неће моћи да овери здравствену књижицу.

Пензионерима трајна овера

Добра вест, међутим, стиже за пензионере: они ће и убудуће добијати доживотно оверене здравствене књижице и неће као до сада сваке године морати да оверавају легитимацију. Сви који се ових недеља и месеци спремају у пензију, такође, могу да буду мирни, јер надлежни тврде да би уз решење о пензији, новим пензионерима на кућну адресу требало да стигне и трајно оверена здравствена књижица.

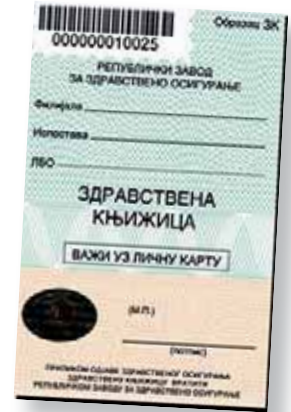
мало досади. Снађите се, кажу, умочите је у мед, путер од кикирикија, а најбитније је да јабуку једете са кором, јер се у њој налази од два до шест пута више корисних материја.

ПУЛМОЛОГИЈА

Од злата јабука

Од злата јабука. Ово је наша забављена пословица и признајмо, према овој драгоцености воћки, која нам је и најдоступнија, односимо се са недовољно поштовања. Једите јабуку више пута недељно, јер, према најновијој америчкој лекарској студији, она између осталог побољшава и рад плућа и спречава настанак астме. Јабука садржи антиоксидант кверцетин, коме научници приписују важну улогу у заштити плућа. Нутриционисти саветују да не одбацујемо јабуку чак ни када нам по-

Мање бирократије за незапослене и приватнике

Мање бирократије и чекања на шалтерима убудуће чека и незапослена, као и социјално угрожена лица, који ће – када им ових дана истекне рок, књижице убудуће оверавати једном годишње, а не као до сада на три месеца. Период овере здравствене књижице са три на шест месеци продужен је и за самосталне предузетнике, пољопривреднике, за избегла и прогнана лица, акционаре...

Овере - од ујутру до увече

Надлежни из Републичког завода су апеловали на грађане да не праве гужве на местима где се оверавају књижице, јер запослено је 400 волонтера, а радно време сваке филијале је до 19.30 часова. Указали су и на то да су људи навикли да долазе између 10 и 12 часова, па то с обзиром на поменуто радно време ствара непотребне гужве. До краја године важе и стари и нови обрасци здравствених књижица.

СТОМАТОЛОГИЈА

Лепи зуби и желудац

На изглед зуба поред спољних утичу и унутрашњи фактори, попут желудачне киселине. Стручњаци упозоравају да присуство повећане киселине у желуцу не штоди само органима за варење, већ изједа и уништава и зубе. Већа киселост желудачних сокова утиче и на чешићу појаву каријеса. Лекарима кажу да као прва помоћ може да послужи испирање уста хладним млеком или неком течности за неутрализацију киселости, али је ипак битнија посета специјалисти и прави лек.

3. Ж. Д.

Рударење уместо естраде

Животни пут човека који је могао бити славан певач, али се одлучио да буде рудар. – Некада у првој генерацији чупаваца у Лазаревцу, а сада је добар радник, муж и отац

Ма ко зна... Тако је ваљда суђено. Откако знам за себе, око мене се копа. Одрастао сам у Лазаревцу, у Шопићима заправо, али сада је то срасло с Лазаревцем. Одрастао сам баш уз циглану, где сам и рођен, педесет пете.

Када сам био дете, цигла се правила ручно. Волео сам да гледам како раде. Касније су уведене машинске пресе. Па је стигао багерчић. Сећам се како се и у црепани сушио цреп...

А од тог силног копања настајале су баре, читава мала језера где смо се купали. Тада се цео Лазаревац ту брчкао. Било је и рибе, па се пецало. Трчали смо боси, скакали у воду, ронили... ма дивота једна.

И моја кућа је на Циглани. Направио сам је лепу, пространу, поред старе, очеве. Подигао сам је још пре женидбе, од плате. Ма не, нисам узимао кредит. Од плате. Могло се. То је било кад сам дошао из војске.

Кола или кућа

Размишљао сам: да ли да купим кола или да правим кућу? Ако купим кола, ухватићу се друштва па од куће неће бити ништа. А волео сам да возим. Знаш како је, млад човек, тек дошао из војске и то из Ауто јединице. Све категорије положене...

И тако ја не купим кола. Определим се за кућу... али то је било касније... У основну школу ишао сам у Лазаревцу. Ма није далеко. Пола сата пешице. Волео сам све предмете, али певање највише. И данас дани. У целом овом нашем крају прославе и весеља није било ако ја нисам запевао. Изгледа да сам даровит... Па како да ти кажем... ако

Човек може што машина не може

од хиљаду ђака, на пример, испадне да ја најбоље певам, или од целе касарне у војсци... то је ваљда то... даровитост.

Ма није ми жао што не одох у певаче. Отишао сам у средњу Техничку школу. Исто у Лазаревцу. И завршио је 1974, да бих се годину дана касније запослио... Добро, о запослењу ћемо касније...

Па шта да ти кажем... У оно време за разоноду био је биоскоп, корзо и хотел „Вис“. Али само до 21 час. Ако те профа сретне после девет, надрљао си. Бери кожу на шиљак. А о кафани није било говора.

А сад ћу нешто да ти испричам што је везано за то средњошколско доба.

Моја ти је генерација била прва генерација чупаваца у Лазаревцу. Под утицајем Битлса, Ролингстонса... Па јесте, од раније су они, али код нас је тада стигло... Ма имали смо косе до пола леђа, море. Да видиш само наше фотографије са матуре... Е, али једнога дана управа школе одлучила да нас

ошиша. Ми нисмо знали. Хоћемо да уђемо у школу, кад, врата закључана. С друге стране профа чека, откључава и ако је ученик „нормалан“, пушта га, а ако је чупавац, одмах за руку, води га на шишање.

Ми онда нећемо да уђемо у школу. Могло је то да личи на штрајк, а у оно време тако нешто било је незамисливо. А и професорка, Мира Синђелић, била је на нашој страни. Рекла нам је: Ако сад децо попустите, готови сте! И нисмо попустили.

Припрема је азбука

Рекох већ да сам се запослио седамдесет пете. Било је то 15. маја. На „Пољу Де“. Почео сам у Припремним радовима. Припрема је веома важна за сваки посао. Кад је добра припрема, све иде као ‘ладна вода. Припрема је азбука површинског откопавања. Ту се стичу основна знања за даље. У Припреми човек мора да је довитљив.

Ту је човек важнији од машине и он је основни шраф. Јер, може што машина не може.

Растао сам где се копало и дошао сам да цео радни век проведем где се копа. Ту сам први пут видео багер „ведричар”. За мене је то било толико велико да је било незамисливо. Испод њега пролазе два колосека којима иду возови! Тек више година касније, када сам видео „глодара”, схватио сам да сам био у заблуди. Да нисам био у праву када сам се са друговима свађао, убеђивао их и тврдио да не може постојати већи багер!

Моје прво радно место звало се: приправник–надзорник. Прву плату сам примио те 1975. године, у јуну. „Колубара” је управо те године стала на ноге. Захваљујући Милану Милетићу, директору Басена. Био је способан, довитљив, али и признат партијски човек. Успео је да одржи Комбинат позајмљујући паре од других фирми, и тако задржао раднике и стручњаке. А када смо стали на ноге, дугови су враћени и почео је привредни успон.

Шта су опаве?

Моја прва, приправничка плата износила је 150 хиљада динара, док је колега на мом радном месту, годину-две старији, примио 500 хиљада. Педесет, оних првих „црвендаћа”. То је била пара. Од првих плата, прве две године, направио сам кућу. То сам већ рекао. Касније, осамдесете, купио сам новог „кеца” за 5-6 плата.

Ко год каже да није лепу плату зарадио у „Колубари”, лаже. Била је падова и успона, али у целини, од седамдесет пете у просеку је добро.

И тако радим ја у Припреми, кад дође шеф система Други БТО, неки Златан Матко, Словенац. Ми га звали Златко-Матко. Дошао да ме тражи да пређем код њега на Облагање. Тако ти ја пређем на Други БТО систем који 1976. и следећих 10-12 година улази у најтежи период рада. Јер, багер откопава део где се налази највећи слив потока.

Ту је велики ризик због могућег по-тапања багера, блато, лепљив материјал за траке, а најопасније је било могуће упадање у старе јаме бившег рудника „Јунковац” (затворен око 1970), где су биле „опаве”. Шта су „опаве”? Е па, најпре морам да ти објасним да је начин копања у руднику „Јунковац” био особен па се и у литератури та метода назива „Јунковачка летварска метода”. То је откопавање са зарушавањем кровине. Значи, део где је руда извађена, руши се, затрпава. Али, дешава се да материјал који се зарушава није песак и не попуњава целу празнину, већ остају празнине, чепови који могу бити мали али и огромни. Јер кад се заруши, не може се знати да ли је цела празнина попуњена. А онда одозго иде глодар тежак хиљаду и по тона и кад би нагазио на „опаву” страдао би и багер и сви људи у његовој послузи и ко зна колико људи још околу. Зато, најпре иде класичан багер „драглајн” који најпре прекопава земљу до осам метара дубине, куда ће проћи „глодар”. Ако је „опава” на већој дубини

од осам метара, није опасност за „глодара”.

Када је 1987. за техничког директора копова, односно за шефа Система дошао Влада Радовановић – после 12 година голготе Други БТО систем који је таворио, постаје ударни. Зашто? Па зато што је онај јунковачки део одрађен и што смо и ми прешли на „нормалну” експлоатацију.

Зато те 1987. обарамо све рекорде! Први смо у свему. У производњи, у кубацима (преко милион кубика), времену искоришћавања (590 сати) и капацитетима: преко 2.000 кубика на сат.

Огроман елан

Радници су добили огроман елан. Систем ради 24 сата без минута застоја. Није се чекало да онај ко је завршио смену сиђе са багера да би се новодошавши попео, већ је овај усккао у багер у ходу и преузимао команду. Јавио се неки невероватан полет, воља, елан. Људи су некако синули, озарили се, међуљудски односи су цветали. Сви дишу једном душом. Ма не. Плата није повећавана, нити се о њој уопште размишљало! Њима је било стало да се докажу. Били су запостављени и потцењени као радници свих тих година, јер је производња била знатно слабија. Сада се могло видети да то није до њих, већ до услова у којима су били.

Од тад систем је стао на здраве ноге и равноправно учествује у месечним плановима производње, до данас.

После сам прешао на утљени систем, тзв. БТУ, где сам такође био пословођа смене, с тим што сам и на претходном радном месту, и на овом – од осамдесет друге до деведесет шесте – био пословођа у резерви. Резервни ради нормално у првој смени, али кад затреба да неког мења, у било којој смени, ускаче...

Сада сам главни пословођа смене, од 1996. године.

Слободно време? Шта је то? Ма, немам га уопште. Чим дођем кући, имам пуне руке посла. Имам и стоке и башту, увек има да се ради. Нада и ја школујемо троје деце. Најстарија нам је Марија (1983), апсолвент на Економском факултету, Тамара је друга година на светској књижевности, а Душан (1989) се уписао на Електротехнички.

Надежда и ја смо се упознали на једној прослави. Била је то љубав на први поглед. Она је завршила права и ради у лазаревачком Катастру.

И тако, ето, ми лепо живимо...

Слободан Стојићевић

Од седамдесет пете у просеку је добро

Јевремова улица, једна од главних саобраћајница

У овом граду засвирао је први клавир, појавио се први фијакер а на прозорима прва стакла у Србији. – Хемијска индустрија „Зорка“, симбол града, премештена је из Суботице 1938. године. – Због чега је Тито долазио у кафану „Зелени венац“, сам, без пратње

За водича по Шапцу Драган Живановић, директор ЕД „Шабач“, наменио ми је Јована Опачића, машинског инжењера на радном месту референта возног парка и радионица. Погоднију особу није могао наћи. Јован није само велики познавалац Шапца и свега што се тиче предузећа у којем ради, већ је и заљубљеник у свој град и у своју фирму.

По чему је познат Шабач?

Слична је ствар као и са Ваљевцима. (Ау, сада ће да се наљуте и једни и други!) Бити Шапчанин (као и Ваљевац) је, рекло би се – занимање. Када се упознајете са неким и тај вам каже да је из Шапца, довољно је да га одмах гледате с уважавањем.

Значи, познат је по својим људима. Они су, наравно, особити. Духовити су, шаљивције које се шале на туђ, али и на сопствени рачун. Шерети који су задржали чивијашки дух.

А откуд им надимак чивијашки?

Добили су га током 19. века, када им је један од кнезова из династије Обреновић, одушевљен приходом који град остварује, тргујући преко Саве, одредио додатне порезе. Љути Шапчани су

му одврнули чивије са осовина запрежних кола којима је дошао. По изласку из вароши кола су се срушила, а кнез је завршио у благу. Намети су остали, а судбина је хтела да Шапчани плате за свој надимак. Ако су Шапчани наудили кнезу, њима су Ваљевци продали мушку младу, па тако наста чувена шабачка чивија и ваљевска подвала.

Центар хумора и сатире

Шабач је познат и по вашару који се одржава сваког 21. септембра, на Малу Госпојину. („Хоћемо ли у Шабач на вашар? Хо-ће-мо!“) Познат је и по „Чивијади“, фестивалу хумора и сатире, по трговцима и трговачком духу, по плодној Мачви, земљоделцима, по коњима враним, агирима и осталим атима, и, наравно, по знаменитим појединцима. Тешко их је све набројати, али ваља издвојити бар неке.

Из Шапца је академик Стојан Новаковић, научник, књижевник, преводилац, дипломата, политичар. Милић Станковић, илити Милић од Мачве, син

Радованов, сликар надалеко знан, један од оснивача Медијале. Коста Абрашевић, наш први пролетерски песник, дечак који је умро у 19. години, али његово име носе многа културно-уметничка друштва. Па Љубиша Јовановић, глумац, Драгиша Пењин, песник, Поп Лука Лазервић, војвода и свештеник, Бранимир Ђосић, књижевник, Стеван Чалић, сликар, Милош Стојићевић познатији као Милош Поцерац, Карађорђевић војвода, јунак, па Стојан Чупић илити Змај од Ноћаја за кога је Вук написао: „Чупић је био јуначина, хвалиша, весељак и прзница, човек склопљен од свега што је запаљиво и експлозивно“. Не бисмо смели прескочити кнеза Иву од Семберије (Ивана Кнежевића), Милоша Московљевића, филолога, књижевнике: Јанка Веселиновића, Лазу Лазаревића, Станислава Винавера...

Ма има их тушта и тма, набројати се не могу.

Ето, на пример, Јеврем Обреновић, најмлађи брат Милошев, није рођен у Шапцу, али је за Шабач везао знатан део свог живота, што је и дан-данас остало видно. Једини међу браћом био је писмен и широких „европејских назора“. Петнаест година управљао је Шапцем и за то време успео да промени и лице и дух дотадање турске касабе. Варош је урба-

низована, по европски, грађени путеви, увођени комунални прописи... Први кла-вир у Србији засвирао је у Шапцу, овде се појавио први фијакер, а на прозорима прва стакла. Записано је да је Јеврем уве-зао и први кревет.

Шапцу је вазда погодовао и његов гео-графски положај. Најчешће је био погра-нично место, на размеђу Запада и Истока. Једино после Другог светског рата што се нашао далеко од граница. Такав положај омогућио је развој трговине и занатства.

Географски положај умногоме је спа-сао Шапчане веће беде и у скорије вре-ме, време када је ала-инфлација гутала и обезвређивала сваки рад. Тада је овде цветао шверц. Као и раније, у историји, када су томе друштвено-политички ус-лови погодовали.

НП „Зорка” као симбол

А да ли сам оконччао одговоре по чему је Шабац познат? Нисам, нити ћу. Има тога много. Рецимо: Мишарска битка. Или, од скоријих појава – фабрика „Зор-ка“. Свима нам је у уху: „Зорка – Шабац“. Мало ко, осим Шапчана, зна да је Хемијс-ка индустрија „Зорка“ 1938. из Суботице премештена у Шабац. Временом, постала је симбол града. Символика је, истина, ви-шеструка. Осим симбола економског на-претка који је донела мештанима, симбол је и загађења које доноси свака хемијска индустрија. Не може и јаре и паре.

Но, то је посебна прича.

А кад смо већ код прича, шетајући гра-дом, мој водич Јован (поменути Опачић) показује ми у самом центру, где се главна улица дели на Јевремову и Карађорђеву, зграду „Зеленог венца“.

„Зелени венац“ је такође симбол Шап-

Реч-две о ЕД Шабац, Огранку ПД „ЕЛЕКТРОСРБИЈА“

Драган Живановић

Директор шабачке ЕД, Драган Живановић (51) дипломирани је електроинжењер. Родом је из Дубља, код Богатића. Ожењен и има двоје деце. Почео је да ради овде још 1981, а директор је постао 2000. Али, струку не запоставља. Кад год му се прилика укаже, ускаче у посао.

– Једна од наших особености је што од 1980. развијамо трансформацију 110 на 20 kV при чему се постепено укидају напонски нивои 10 и 35 kV. Неколико студија које су рађене на ту тему као искуства током експлоатације потврдила су оправданост овакве концепције развоја мреже средњег напона.

Јован Опачић, референт возног парка и радионица, додаје да су први увели прстенасто напајање у Србији, као и да су први употребили машину за развлачење подземног кабла. Први су у дистрибутивне сврхе увели механизацију (платформе, дизалице и тракторе), и то 1965–66. До тада се све ручно радило.

ца. Е, то морам да вам испричам, мада ми недостаје простор и не знам да ли ћу имати места за сва слова која посвећујем овом чудесном месту.

Постојао је неки Филип Митровић, рођен близу Биоља, па постао папуција. Дошао после у Шабац и обогатио се. Његов леп и трагичан живот окончава се тако што је, оставши без наследника, основао Фонд сиромашних ученика православне вере. Да скратим причу, управа Фонда, касније, желела је да сигурније уложи но-вац, па је одлучено да се на простору где су некада били Филипови дућани и кафа-на „Зелени венац“, подигне Дом Фонда сиромашних ученика шабачких основних школа. И подигнут је 1934. године. Данас, на тротоару поред „Зеленог венца“, у мер-меру је уклесано (а у тротоар је уграђена и светиљка, за ноћ): „Хотел ‘Зелени венац’ изграђен 1934. као интернат за сиромаш-не ученике. Зграда је споменик културе“.

И ја памтим „Зелени венац“ као ка-фану. Са сеновитом баштом. Јер и ја сам једном, свратио у пролазу. Али, мој водич

(а временом постајемо пријатељи) Јован, казује ретку причу.

У „Зелени венац“ неколико пута је дола-зио Тито, без обезбеђења. Сам.

– Ама баш сам? – питам Јована, не ве-рујући.

– Сам – каже он. – Долазио је да се види са својим друтовима. Са Миланом Бело-вуковићем – Девом и Луком Стевићем. А само је једном долазио званично.

Процват 70-тих

Седамдестих година Шабац је дожи-вео невиђен процват. На некадашњој Бен-ској бари, мочварном тлу на неколико сто-тина метара од центра града, никло је ново стамбено насеље. Нови бетонски мост пре-ко Саве, Спортска хала „Зорка“ са затворе-ним базеном и фудбалским игралиштем, Хотел „Слобода“, Градски стадион, нове школе, обданишта, домови културе, ауто-буска станица... Огроман број комфорних породичних кућа гради се не само у граду већ и на дотадашњој периферији Тријан-гли, Касарским и Шипурским ливадама, Летњиковцу... Насеља која су до тада фи-зички била одвојена од Шапца по неко-лико километара сада почињу да се спајају са градом, као што је случај са Думачом, Поцерским Причиновићем, Јевремовцем, Богосавцем, Мајуром ...

Са Јованом Опачићем ваља и заврши-ти овај састав. Пред растанак, нашли смо се у кафаници поред старог, некада једи-ног моста преко Саве где су били дуги ре-дови за прелазак, када су Шапчани ишли на море, а ту их чекали „либицари“ због којих су се многи враћали кућама јер су прокоцкали паре за летовање.

Нижу се успомене, анегдоте, али све не може стати у један текст. Шабац је само дотакнут, окрзнут. И то је, можда довољ-но да се препоручи путнику намернику, сваком ко га још није походио.

Слободан Стојићевић

Зграда „Зелени венац“ – симбол града

Турска тврђава

Тржни центар „Тина“

Разгледнице Шапца

Турску тврђаву (звала се бајерде-лен) поред Саве Немци су за време последњег светског рата претворили у логор. Одатле је, септембра 1941, пет хиљада Шапчана кренуло у чувени „крвави марш“, до Јарка. Многи нису стигли на циљ. Данас се око тврђаве Шапчани купају.

Данас се слободно шетају пешачким зонама Карађорђеве и Јевремове улице, а с поносом показују грађевине минулих времена али и скорије, попут Тржног центра „Тина“ или покривене пијаце.

Тамо где је до 1981. била електрична централа, била је и Електро-дистрибуција. Зграда је продата и данас је ту смештено неко предузеће. Оро-нула је железничка станица, а бивша царинарница, поред Саве, више и не памти када је видела последњу путничку лађу.

Али, ко зна. Времена се мењају. Једнога дана, ће се можда, поново зачути бродска сирена.

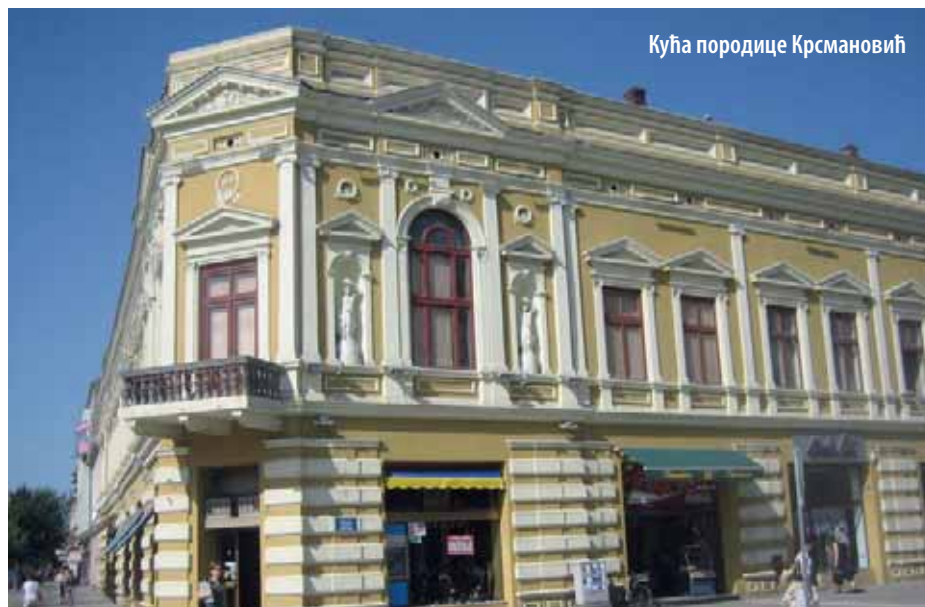
С. С.

Железничка станица

Шабачко позориште

Кућа породице Крсмановић

Шабачка црква

Покривена пијаца

Поглед на Карађорђеву

